

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

**Výchova k občanství - průvodce mladého člověka na cestě
k zodpovědnému občanství**

(diplomová práce)

Vedoucí práce: doc. PhDr. Miroslav Sapík, PhD.

Autorka práce: Tereza Šimotová

České Budějovice, 2010

UNIVERZITY OF SOUTH BOHEMIA
PEDAGOGICAL FACULTY
DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCE

**Subject 'civics' – teenager's guide to become a responsible
citizen**

Supervisor: doc. PhDr. Miroslav Sapík, PhD.

Author: Tereza Simotová

České Budějovice, 2010

Prohlašuji, že tuto diplomovou práci s názvem „Výchova k občanství - průvodce mladého člověka na cestě k zodpovědnému občanství“ jsem vypracovala samostatně pouze za použití odborné literatury a zdrojů, které uvádím v seznamu citované literatury a citovaných internetových zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 23. 4. 2010

.....

Tereza Šimotová

Děkuji panu doc. PhDr. Miroslavu Sapíkovi, PhD., vedoucímu práce, za pomoc, ochotu a užitečné rady, jež mi věnoval pro zpracování této diplomové práce. Dále děkuji Mgr. Naděždě Ženčuchové a Mgr. Jaroslavě Interholcové, že byly velmi ochotné a dovolily mi realizovat zkušební hodiny ve svých hodinách občanské výchovy. Oběma také děkuji za poskytnutí cenných rad a praktických tipů, které pomohly vylepšit moje metodické listy.

ANOTACE

Práce má didaktický charakter. Skládá se ze dvou částí - části teoretické a praktické.

Teoretická část pojednává o významu vzdělávacího oboru výchova k občanství pro českou společnost 21. století. V jednotlivých kapitolách se práce zabývá významem vzdělání jako podmínkou zdravého vývoje demokracie v České republice. Dále analyzuje český systém základního vzdělávání a vysvětluje úlohu vzdělávacího oboru výchova k občanství pro zprostředkování občanských kompetencí budoucím občanům České republiky.

Praktickou část tvoří šest konkrétních příprav pro výuku výchovy k občanství. Každá ze šesti příprav vychází z jiného průřezového tématu. Součástí praktické části je i přehled literatury a internetových pramenů, jež mohou vyučující výchovy k občanství využít při přípravě svých vyučovacích jednotek.

ANNOTATION

The diploma work has a didactical character. The work is divided into two parts - theoretical part and practical part.

The theoretical part deals with importance of educational branch of knowledge “civics” for the Czech society in 21st century. Constituent chapters deal with importance of education as condition for healthful development of democracy in the Czech Republic. Furthermore the work analyses the Czech system of elementary education and explains the mission of educational branch of knowledge “civics” for procurement of civics competences for future citizens of Czech Republic.

The practical part comprises six concrete preparations for teaching of civics. Each of all six preparations works at the one sectional theme. Part of the practical part is also a list of literature and internet sources. This list can help all teachers with lesson preparations.

OBSAH

Úvod	9
1 Význam vzdělání jako podmínky zdravého vývoje české polistopadové společnosti	11
1.1 Aktivní občanství – záruka demokracie	13
2 Systém primárního vzdělávání v českém školství	18
2.1 Nedostatky a slabiny českého vzdělávacího systému	19
2.2 Kurikulární reforma školství - cesta správným směrem?.....	20
3 Výchova k občanství - zprostředkování občanských kompetencí	24
3.1 Nároky profesní i obecně lidské kladené na vyučující výchovy k občanství.....	29
3.2 Metody výuky ve výchově k občanství	31
4 Obsah výuky výchovy k občanství	36
4.1 Průřezové téma – Mediální výchova	38
4.2 Průřezové téma – Enviromentální výchova.....	50
4.3 Průřezové téma – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.....	67
4.4 Průřezové téma – Výchova demokratického občana.....	85
4.5 Průřezové téma – Osobnostní a sociální výchova	95
4.6 Průřezové téma – Multikulturní výchova	100
5 Materiální podpora výuky výchovy k občanství	107
5.1 Učebnicové materiály	107
5.2 Neučebnicové materiály	108
5.3 Online podpora	111
Závěr	116
Summary	118
Seznam použitých internetových zdrojů	122

Úvod

Ve své práci, kterou budu koncipovat jako práci didaktickou, se pokusím nastínit problematiku výchovy k občanství v současném českém školském systému a zároveň se budu snažit obhájit místo tohoto vzdělávacího oboru ve vzdělávacím systému budoucích českých občanů, žáků druhého stupně základní školy. Pro svou diplomovou práci si pokládám hypotézu, že na českých základních školách je výuka směřující k naplnění občanských kompetencí prozatím nedostatečná, a budu se snažit zjistit, proč tomu tak je. Mým dalším cílem bude shromáždit fakta a argumenty, které by podložily důležitost předmětu výchova k občanství pro stav demokracie v České republice. Dále bude vytvořen vlastní původní výukový materiál, který bude zohledňovat všechna průřezová témata Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy. Jako poslední úkol si kladu vytvořit seznam užitečných zdrojů a pramenů, ze kterých by mohli vyučující výchovy k občanství čerpat náměty a materiály při tvorbě vlastních vyučovacích hodin.

Při práci budu využívat principy komparativně analytické metody. Komparativní metodou budu zkoumat a porovnávat názory odborníků v otázce, jaký význam má předmět výchova k občanství pro život budoucích českých občanů. Analytickou metodu využiji v praktické části, jejíž součástí budou přípravy na hodiny výchovy k občanství.

Mým cílem je vytvořit teoreticko-metodickou podporu pro vyučující a studující vzdělávacího oboru výchova k občanství.

Impulsem pro výběr téma této diplomové práce byly moje vlastní zkušenosti získané při studiu oboru Občanská výchova pro 2. stupeň základní školy a zkušenosti získané z průběžné a souvislé pedagogické praxe, jež jsem během svého studia absolvovala. Osobně považuji předmět výchova k občanství za velmi důležitou součást vzdělávacího procesu českých občanů. Je to předmět výchovného rázu. Při výuce tohoto předmětu by měly být teoretizovány problémy a situace z každodenního života společnosti a následně vysvětlovány a dávány do souvislostí jevy, se kterými se každý z nás denně setkává. Výchova k občanství by měla žákům ulehčit vstup do společnosti dospělých a pomoci stát se plnohodnotnými občany. Výchova k občanství představuje fenomén politické socializace. Z tohoto důvodu může významným způsobem ovlivňovat úroveň politické kultury celé naší společnosti. Diplomová práce reaguje na fakt, že i přes trvalé zdůrazňování významu výchovy k občanství pro zdravý vývoj naší společnosti hledá vyučovací předmět stále svou podobu a jasné místo ve vzdělávacím systému České republiky.

Jsem si vědoma toho, že téma didaktiky výchovy k občanství je velmi široké, mým úmyslem není vyčerpat ho v celé šíři, nýbrž uchopit ho z pohledu významnosti tohoto předmětu pro výchovu zodpovědných občanů. V praktické části seznamuji s vlastními představami o moderní výuce výchovy k občanství. Jednotlivé metodické listy obsahují mé původní inspirace na vyučovací jednotky předmětu výchovy k občanství, které respektují požadavky Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, staví na propojenosti s ostatními předměty a rozvíjí klíčové kompetence.

1 Význam vzdělání jako podmínky zdravého vývoje české polistopadové společnosti

V roce 2008 jsme si připomněli 90. výročí zrodu demokracie v českých zemích, který započal Tomáš Garrigue Masaryk. V roce 1918, v době vzniku Československa, Masaryk prohlásil: „Demokracii bychom už měli, teď by to chtělo ještě nějaké demokraty.“¹ Masaryk byl velký státník, který velmi dobře chápal logiku demokratického systému. Uvědomoval si, že demokracie stojí na svobodných občanech, kteří si jsou vědomi svých práv a povinností, jsou zodpovědní a starají se o dění v zemi, na občanech, kteří nejsou lhostejní k bezpráví a nespravedlnosti. Tím udržují demokracii při životě a nenechají ji propuknout v nedemokracii - totalitu. Demokracie vyrůstá zespodu, jejími kořeny je obyvatelstvo, občané. Když občané nebudou využívat svých práv a starat se sami o svou svobodu, demokracii zahubí. Demokracie není konstantní, nýbrž se stále vyvíjí, je to živý organismus, o který je třeba se dobře starat a stále jej rozvíjet. Stát si musí své občany vychovávat už od malička, aby měli demokratické principy pevně zakořeněny ve svých myslích a byli schopni demokracii dále pěstovat a ochraňovat. Český národ si je dobře vědom toho, co to znamená, když se demokratické principy vytrácí ze života lidí, kteří jí už přivykli. Rok 1918 znamenal velký posun v organizaci československého státu, vypadalo to, že růstu demokracie již nic nestojí v cestě a že vznikající občanská struktura bude demokracii vyztužovat zevnitř a přispěje k budování demokratického státu. Bohužel ta cesta trvala jen dvacet let. Pak český národ zažil dvě vlny nesvobody v podobě dvou totalitních režimů, z jejichž „dědictví“ se vzpamatovává dodnes. Český národ zažil nesvobodu, útrapy a diktát jiných národů. Našli se však lidé, kteří nebyli ochotní se s diktaturou smířit a za československý stát a svobodu českých občanů statečně bojovali. Těmto lidem patří velký dík a my, další generace, bychom se měli odkazu těchto lidí držet a být jim vděční. Současným generacím snad dochází, že je důležité střežit nově nabytou svobodu jako oko v hlavě. Lidé rychle zapomínají, jak to dříve chodilo, jak totalitní systém nacistický i komunistický potlačoval jejich touhy a myšlení a dělal z nich šedé myši. Smůla je, že lidé si pamatují víc to dobré než to zlé, na špatné věci rychle zapomínají, někdy se jim zcela vytratí z paměti, a proto je důležité stále připomínat, jak to v dobách totality chodilo. Je důležité o nedemokracii mluvit a naopak je důležité demokracii hýčkat a nebrat ji jako samozřejmost. Musíme si jí vážit a chránit ji. Rok 1938 byl pro československý národ ve znamení Mnichovské

¹ Šlégl, M., Šanda, J. Tomáš Garrigue Masaryk [online]. [cit. 2009-11-11]. Dostupné na WWW: <http://masaryk.slegl.cz/dilo.htm>

dohody, která byla počátkem omezování svébytnosti českého státu. 15. březen roku 1939 pak znamenal totální potlačení československé demokracie a nastaly zlé časy nacistické nadvlády nad československým územím. Vítězstvím Dohody z roku 1945 se zdálo, že se československý stát vrátí do starých kolejí prvorepublikové demokracie. Opak byl však pravdou. Jen tři roky uběhly od konce druhé světové války a Čechoslováci se dostali do područí další diktatury, tentokrát komunistické. Na dobu několika dalších desetiletí byl demokratický vývoj v českých zemích zcela utlumen. Světlo demokratické naděje svitlo až na konci 80. let 20. století, který znamenal pro komunistickou garnituru počátek zkázy. Moc komunistů začala být oslabována ve všech socialistických satelitech. Této situace využily skupiny disidentů působících v různých státech sovětského bloku, kteří toužili po pádu komunistického režimu. Jejich činnosti je připisována největší zásluha na zhroucení celého socialistického bloku a restauraci demokracie ve státech střední a východní Evropy. Už 21 let máme to štěstí, že žijeme v zemi, kde má každý občan možnost podílet se na chodu státu, máme štěstí, že žijeme ve státě, který sice není plně demokratický a do ideálu plnohodnotné demokracie má hodně daleko, ale základy jsou zde již pevně položeny, a jak se říká, na základech se dá stavět, a budovat demokracii pevnější a odolnější. Na vytvoření demokratické kultury v zemi však dvě desetiletí nestačí, je to příliš krátký časový úsek, Češi se s demokracií ještě plně nesžili, dvacet let je krátká doba na to, aby si stačili osvojit všechny kompetence, které jsou k aktivnímu občanství potřebné.

Současná politická situace v České republice není příliš příznivá. České politické scéně jakoby se vyhýbali schopní státníci, kterým jde na prvním místě o dobrý chod státu a teprve potom o své vlastní vedlejší aktivity a soukromý prospěch. Pár moudrých politiků by se tu našlo, ale i ti občas zapadnou do bahna lobbingu a špinavosti. Češi jsou dlouhodobě nezdravou politickou scénou značně znechuceni a přestávají politikům věřit. Občané nemají chuť se špinit s politikou, která je plná lobbingu, nic neříkajících debat a prohlášení, plná politiků, kterým nezáleží na státní pokladně a fungování státu, ale je pro ně důležitější plnit svá vlastní konta a „držet se koryta“. Nekultivovanost českých politických elit, kterým stále nedochází skutečnost, že by měli hájit zájmy občanů, kteří je do Parlamentu České republiky poslali, kterým není dost dobře známo, že za plat, který dostanou, by měli také odvést kvalitní práci. To jsou skutečnosti, které slušné lidi od vstupu do politiky odrážejí, a česká politická scéna v současné době vypadá, tak jak vypadá. „Došlo k poklesu prestiže vysokých státních úředníků, což nepochybně souvisí s poklesem důvěry

k politickému systému.“² Politická apatie, která Českou republiku zachvátila, ohrožuje demokracii. Občané jsou politikou otráveni, nevěří politikům a bohužel ani nevěří na zlepšení tohoto stavu. Chybí optimismus a víra v lepší budoucnost. V této atmosféře je těžké v dětech pěstovat nadšení pro věci veřejné, když se den co den dovídají z médií o praktikách veřejných činitelů, které mají do dobré morálky opravdu hodně daleko. Členství České republiky v Evropské unii posouvá rozvoj demokracie u nás o významný krok vpřed a možná právě tato cesta může být cestou naděje a příležitosti jak zkultivovat českou politickou scénu.

Se vstupem do Evropské unie ztratila Česká republika část ze své suverenity. Každá členská země byla nucena po svém vstupu sladit své zákony a normy s normami Evropské unie. Již před přijetím České republiky do Evropské unie přicházely z Bruselu požadavky na sladění českého školského systému se vzdělávacími systémy ostatních členských zemí. Tím byly započaty reformní snahy o proměnu českého školství, ve kterém stále přežívaly odkazy socialistického školství, a tím se systém dosavadního českého vzdělávání jevil jako nepřilíh vhodný pro občany žijící v moderní integrované Evropě. Bylo zapotřebí vytvořit nový vzdělávací systém, který by byl schopen vychovat z žáků zodpovědné občany, pro které není občanství jen jakýsi abstraktní pojem, nýbrž moc, kterou dokáží využít ve svůj prospěch.

1.1 Aktivní občanství – záruka demokracie

Občanství je pojem velmi prastarý, sahající až do starověku k řecké civilizaci. Občanství souvisí s demokracií, která je definována jako vláda lidu, tedy všichni lidé ve státě se podílejí na fungování a správě státu. Za vynález demokracie vděčíme Athénám, kde vládce Solón učil athénské muže řídit chod obce podle platných písemných zákonů. Další posun v demokracii Athén znamenal vláda Kleisthena, za jehož panování vzniká první demokratická ústava. „V pojetí pozdně novověkých koncepcí je pojem občanské společnosti používán jako protiklad ke stavu jisté necivilizovanosti, jež je vlastní hypotetickému přirozenému stavu či despotickému způsobu vlády. Jeho opakem je stav, kde vládne právo,

² Tuček, M. a kolektiv. Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí. Praha: SLON, 2003, s. 83.

kde vztahy a spory mezi občany jsou právem upraveny, kde převládá slušnost a občanské partnerství.“³

Demokracie je postavena na právech a povinnostech občanů, podřízení menšiny většině a suverenitě lidu. V demokracii představují nejvyšší autoritu občané, kterým demokracie poskytuje velké množství nejrůznějších práv, zároveň však klade na jejich bedra velkou zodpovědnost. S těmito právy se však musí občané naučit pracovat, aby je mohli správně a efektivně využívat. Demokracie má více forem, známe demokracii přímou a nepřímou. Z dlouhodobého hlediska se zdá nepřímá demokracie efektivnější a praktičtější než přímá, proto většina demokratických států světa využívá ke správě své země právě principy nepřímé neboli zastupitelské demokracie. Jedním z nejcennějších práv v nepřímé demokracii je právo volební, které občan využívá při volbě kandidátů, kterými se chce nechat po určité volební období zastupovat. Demokracie už ze své logiky vylučuje absolutní svobodu, vyžaduje od občanů jistý stupeň podřízenosti v zájmu svého fungování. Každý občan žijící v demokratické zemi dává tedy velkou část své suverenity, část ze svých práv, ve prospěch státu a v něm fungující demokracie. Zastupitelská demokracie se osvědčila jako účinný způsob správy státu. Přes nesporné výhody tohoto systému, musím zmínit i nevýhody tohoto způsobu správy státu. Zastupitelská demokracie činí občany lenivými. Někteří občané mají nedostatek informací o svých možnostech z pozice občana a tak místo toho, aby pozitivně ovlivňovali dění kolem sebe, očekávají netrpělivě další volby, kdy by mohli vyjádřit svůj názor na směřování země. Lidé si často nejsou vědomi svých práv a možností z pozice občana České republiky.

„Demokracie je nestabilní všude tam, kde demokratickému systému chybí obsah v podobě rozvinuté občanské společnosti.“⁴ K fungování demokracie je nutné, aby občané země věděli o svých právech a aktivně je využívali. Budoucnost všech demokratických států stojí na občanech, kteří něco aktivně činí pro svou zemi. Je důležité zvyšovat politickou gramotnost u dětí a mladých lidí, prohlubovat jejich znalosti a tím demokracii zevnitř zpevňovat a otužovat. Stát si sám formuje další generaci a příprava budoucnosti naší republiky se již teď odehrává na základních školách. Občané tvoří stát, takže jací budou občané, takový bude stát. Otužování občanské společnosti je základním předpokladem zachování fungování demokracie. „Občanská společnost by měla být v prvé řadě zárukou

³ Malina, J. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie. In: Dohnalová, M. Občanská společnost: minulost - současnost - budoucnost. Brno: Nauma, 2003, s. 16.

⁴ Pehe, J. Jakou roli má stát v demokracii [online]. 1999. [cit. 2009-12-18]. Dostupné na WWW: <http://www.pehe.cz/clanky/1999/jakou-rolí-ma-stat-v-demokracii>

nezávislosti a vytvářet jakýsi ochranný val proti možné rozpínavosti státní moci.⁵ Občanskou společnost tvoří všichni občané, kteří se zajímají o chod obce, státu a jsou ochotni se ze své vlastní vůle organizovat v některém z neziskových spolků, organizaci, sdružení či zájmové skupině, sdružovat se s lidmi podobného mínění. Jedná se o spolky účelové, které mají za cíl něco změnit. Tyto spolky sdružující občany různých názorů jsou označovány jako „třetí sektor“, jejich působnost totiž neorganizuje stát a ani nejsou zřizovány za účelem výdělečné činnosti. Dobrovolnost je jedním z nejpodstatnějších znaků „třetího sektoru“. Členové spolků společně získávají informace a dávají podněty k některému z problémů, které část občanů, obec nebo stát trápí, a tím napomáhají jeho řešení. „Občanská společnost je dnes na Západě všeobecně považována za záruku svobody a demokracie a málokdo ze současných sociálních vědců i politiků pochybuje o tom, že demokracie nevystačí s pouhou soutěží politických stran, do nichž občané jednou za čas vstoupí prostřednictvím voleb.“⁶ Občanským hodnotám se člověk učí celý život, jedná se o celoživotní proces, kterým získáváme zkušenosti, které formují naši osobnost a tím naše postoje a hodnoty, které vyznáváme. Demokratická společnost se vyznačuje tím, že každý jedinec je zodpovědný sám za sebe a musí být aktivní, aby mezi ostatními uspěl, sám si musí hledat práci, shánět obživu a spoléhat jen sám na sebe a na svoje síly, každý se musí postarat sám o sebe. Nemůže od státu očekávat, že ho bude živit. Děti se musí naučit, že všechn úspěch, kterého lze v dnešní době dosáhnout, závisí jen a jen na jejich vlastním přičinění. Zodpovědné občanství je možné rozvíjet v dětech už od malička. „Nejspolehlivějšími obnovitelnými zdroji rozvoje každé společnosti jsou vzdělání občané.“⁷ „Investice do vzdělání je pro demokratické společnosti největším příslibem toho, že se jim investice vrátí, vzdělání představuje nejlepší zhodnocení kapitálu. Demokratický systém leží na sebevědomých občanech, kteří mají vlastní názor a kteří dokáží zhodnotit své vzdělání. Dosažené vzdělání má v moderní společnosti dvě závažné funkce. První z nich je funkce dosahování jisté kulturní úrovně a s ní spjatého všeobecného rozhledu (funkce enkulturační), druhá je získávání praktické kvalifikace.“⁸

Škola je tu od toho, aby naučila děti samostatné práci a naučila je učit se. Doba se rychle mění a každý člověk bez ohledu na to, jaké povolání právě vykonává, se musí každý

⁵ Malina, J. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie. In: Dohnalová, M. Občanská společnost: minulost - současnost - budoucnost. Brno: Nauma, 2003, s. 25.

⁶ Malina, J. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie. In: Dohnalová, M. Občanská společnost: minulost - současnost - budoucnost. Brno: Nauma, 2003, s. 27.

⁷ Tuček, M. a kolektiv. Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí. Praha: SLON, 2003, s. 82.

den učit něco nového, například ovládat nové přístroje, internet, nový mobilní telefon, rozumět jízdám, knihovnickému systému a podobně. Je nucen přemýšlet a volit takové strategie, aby se s problémem dokázal co nejlépe vypořádat. Čím dříve se děti naučí učit se, tím lépe pro ně i pro jejich učitele. Příprava do školy pak bude efektivnější a hlavně kratší. Vyšetřený čas mohou děti využít jinde. Škola je bude více bavit. Učitelé ale i rodiče musí naučit děti vidět smysl ve vzdělání. Vysvětlit jim, proč se učí, že to není jen pro dobré známky v žákovské knížce, nýbrž pro život. Propojovat teorii získávanou ve škole s reálným životem, ukázat propojení mezi těmito dvěma dimenzemi. Tím se školství vrací k myšlenkám pedagoga Jana Ámose Komenského. Školy musí vychovávat samostatné, flexibilní a sebevědomé bytosti. Naučit je, že když chci od někoho převzít myšlenku, musím uvést jméno toho člověka, od kterého ji přebírám, a ne ji slepě kopírovat. Připravit je na skutečnost, že učení není jen doménou školy, ale že člověk se učí celý život, a hlavně sám pro sebe, aby byl jeho život hodnotnější a zajímavější. Škola je jen přípravným kursem na život, kde si lze vše zkusit „nanečisto“. Právě škola nabízí ideální příležitost, kde si lze vyzkoušet určitý typ jednání a chování a jeho působení na druhé, lze si vyzkoušet různé situace a možnosti, jak je řešit. „Škola, učení a výuka jsou zároveň specifickými nástroji sociální komunikace, při níž dochází k přetváření hromadně šířených informací do individuálních znalostí jako základního prvku, který bude vyznačovat vznikající společnost poznání a vědění.“⁹ „Vzdělávání se nevztahuje jen k vědění a poznávání, tedy k rozvíjení rozumových schopností, ale i k osvojování si sociálních a dalších dovedností, duchovních, morálních a estetických hodnot a žádoucích vztahů k ostatním lidem i ke společnosti jako celku, k emocionálnímu a volnému rozvoji, v neposlední řadě pak ke schopnosti uplatnit se v měnících se podmínkách zaměstnanosti a tím i trhu práce.“¹⁰ Pro výchovu k demokracii je zcela nezbytné, aby ve třídě a celé škole bylo nastaveno takové klima, které bude demokratické, kde budou moci děti vyslovit svůj názor a dovolit si nesouhlasit s věcmi, které se jim nelíbí. Učitel by měl vždy zajistit dětem prostor k tomu, aby se mohly svobodně vyjádřit a tím tak děti učit svobodě projevu.

Zdravá fungující demokracie spočívá na aktivním občanstvím. V České republice získává mladý člověk, který je svéprávný a dosáhl 15-ti let, občanský průkaz. To že ten

⁸ Tuček, M. a kolektiv. Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí. Praha: SLON, 2003, s. 83.

⁹ Kotásek, J. a kolektiv. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice [online]. 2001. [cit. 2009-12-19]. Dostupné na WWW: <http://www.vuppraha.cz/soubory/bilakniha.pdf>

¹⁰ Kotásek, J. a kolektiv. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice [online]. 2001. [cit. 2009-12-19]. Dostupné na WWW: <http://www.vuppraha.cz/soubory/bilakniha.pdf>

průkaz nosí u sebe z něj ale ještě nedělá občana, k opravdovému aktivnímu občanství je třeba mnohem více. Aktivní občan se umí dívat kolem sebe a kriticky zhodnocovat to, co vidí. Zajímá se o dění ve své obci i o dění v celostátním měřítku. Aktivní občan není lhostejný k nespravedlnosti či bezpráví a když je s něčím nespokojen, umí se ozvat na příslušné úřady. Aktivní občan ví, kde hledat informace, kam se dojít poradit nebo kde hledat pomoc, když si s něčím neví rady, a především ví, jaká jsou jeho práva. Těchto práv si cení a nenechá si po nich šlapat či se diskriminovat. Takový občan ví, kam se obrátit, když má pocit, že jsou jeho práva porušována. Aktivní občan není pasivní a nenechá sebou manipulovat. Chodí pravidelně volit a tím tak vyjadřuje svůj názor na dění ve své zemi.

2 System primárního vzdělávání v českém školství

Základní školou neboli vzděláním primární úrovně projde do svých 15-ti let každý občan České republiky. Docházka je povinná a trvá devět let. Žáci si mohou zvolit dva způsoby povinné školní docházky. Je možné absolvovat celou povinnou docházku na některé ze základních škol. Druhou možností je absolvovat první stupeň na základní škole a na druhý stupeň přestoupit na gymnázium. Během těchto devíti let povinné školní docházky by žáci měli získat základní znalosti, které jsou nezbytné pro život ve společnosti, a bez kterých nelze plně fungovat. Žáci se zde učí číst, psát, počítat a především myslet. Základní škola, tak jako i ostatní druhy škol, je místem, kde se děti seznamují se svými vrstevníky, učí se spolu vycházet a komunikovat. Základním posláním a úkolem každé základní školy je vybavit své žáky takovými dovednostmi a kompetencemi, aby byli žáci schopni ve svém životě uspět a postarat se sami o sebe. Výuka má usměrňovat jejich touhu po poznání, podněcovat je k myšlení, pomáhat jim rozvíjet se v tolerantního a plnohodnotného člověka, který bere na sebe zodpovědnost za své učení a který si uvědomuje význam vzdělání pro svůj další vývoj. Škola socializuje děti a působí prakticky denně na jejich myšlení. Ve škole děti tráví přes týden více času než doma, škola pro ně znamená tedy víc než jen místo, kde sbírají vědomosti. Je součástí jejich života a je důležité, aby se zde cítily dobře. Základní škola má specifické postavení ve vzdělávacím systému. Musí se ve výuce dotknout obrovského množství témat, ale není zde prostor na to, aby se některá témata dala rozvíjet dopodrobna. Mělo by zde být pokryto co nejširší spektrum otázek a témat, protože pro některé žáky může být základní škola první ale také poslední vzdělávací institucí, kterou kdy budou navštěvovat. Střední školství není v ČR povinné a někteří žáci končí se základním vzděláním a odchází do pracovního života, častěji však bohužel na Úřad práce. Na tuto skutečnost by měli učitelé při plánování výuky myslet. „V rozvoji aktivního a odpovědného občanství hraje důležitou úlohu vzdělávání. Vedle rodičů, širší rodiny, přátel a místního společenství jsou školy dalším významným prostředím, v němž probíhá socializace osobnosti. Jedním z jejich cílů byla odjakživa příprava mladých lidí k životu ve světě dospělých. Měly by proto žáky vybavit základními dovednostmi a znalostmi, které jim umožní přispět vlastním cenným vkladem k životu společnosti a k jejímu rozvoji.“¹¹

¹¹ Výchova k občanství ve školách v Evropě [online]. Eurydice, 2005 [cit. 2009-12-19]. Dostupné na WWW: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/055CS.pdf

2.1 *Nedostatky a slabiny českého vzdělávacího systému*

Z médií často slyšíme, jak jsou mnozí učitelé a jiní pedagogičtí pracovníci nespokojení se svými platy, jak se cítí podhodnocováni. Nedostatek vidím v tom, že učitelský plat roste pouze s přibývajícimi roky strávenými v učitelské profesi. Učitelé nejsou motivováni vyšším platem za nějakou činnost, kterou dělají jako by navíc, nad rámec svých povinností, či nějakou zvláštní činností, která by si zasloužila finanční odměnu. Jejich jedinou motivací je rychle zestárnout a dosáhnout přibližně po pětadvaceti letech ve školství na slušný plat. U učitelské profese si nelze přivydělat v rámci svého zaměstnání, nelze si vzít třeba službu navíc jako to může udělat lékař. Učitel si samozřejmě může přivydělat třídnictvím či správou skladu učebnic, to je samozřejmě možné, ale neexistují žádné tabulky, podle kterých by mohl být učitel ohodnocen třeba za to, že vymyslí pro školu nějaký skvělý projekt, nad kterým stráví spoustu času a kterým školu posune dál a pomůže ji třeba k penězům z evropských fondů. Neexistuje nic, co by mladého učitele motivovalo k větším výkonům, za které by byl po zásluze finančně odměněn nad rámec svého tabulkového platu. V této profesi neexistuje přímá úměrnost mezi odvedeným výkonem a výší platu. Učitelům pak chybí motivace se dále vzdělávat, zvyšovat si kvalifikaci či rozšiřovat aprobaci. Doufejme, že připravovaný *Standard kvality profese učitele* pomůže tento problém aspoň z části vyřešit.

Jako nedostatek českého vzdělávacího systému vidím nedostatečné uplatnění absolventů pedagogických fakult, kteří jen velmi těžko hledají zaměstnání ve svém oboru. Neexistuje instituce nebo nějaký metodik na jejich vysokých školách, který by jim pomohl zaměstnání najít. Dlouhé hledání a neúspěch absolventy často zrazuje a ti, kteří by rádi učili, si nakonec hledají zaměstnání v soukromém sektoru zcela mimo svůj obor. Tento problém souvisí i s problémem stárnutí učitelských sborů. Učitelům a učitelkám v důchodovém věku se často nechce do penze a zákon jim umožňuje dlouhé roky přesluhovat, místa jsou tedy dlouhodobě obsazena a mladí absolventi pedagogických fakult mají jen velmi malou šanci na učitelská místa dosáhnout. České učitelské sbory jsou z velké části složené z žen. Samozřejmě z pedagogických fakult odcházejí nejen absolventky ale i úspěšní absolventi, kteří však po zjištění, že nemohou sehnat práci ve svém oboru, či při pohledu na svou první výplatní pásku učitelskou dráhu záhy opouštějí.

Malé pravomoci učitelů - je jeden z problémů, o kterém hovoří pedagogická veřejnost. Mnozí pedagogové podotýkají, že mají velmi málo výchovných prostředků, kterými by mohli dosáhnout kázně ve své třídě. Práva učitelů prý často nejsou akceptována tolik

jako práva žáků. Žáci nesmějí být diskriminováni, nesmí být vůči nim použito tělesných trestů. Ale co dělat s žáky, kterým jsou poznámky v žákovské knížce lhostejné, a zlobí dál? Přicházejí na řadu snížené známky z chování. Mnohým žákům ani tyto známky vrásky nedělají a učitel tak vlastně vyčerpá všechny možné způsoby nápravy. Nemá v ruce žádné jiné prostředky, kterými by se dala nekázeň potrestat a kterými by zjednal nápravu.

Z pohledu žáků, tedy těch, kteří by ve školách měli získávat co nejlepší vzdělání, se dá hovořit o několika problémech, které jsou z velké části způsobené neefektivní a špatnou výukou. Test PISA z roku 2000 testující čtenářskou gramotnost odhalil některé nedostatky, kterých dosahují čeští žáci. „Výsledky českých žáků v mezinárodních testech čtenářské gramotnosti jsou tradičně mezinárodně podprůměrné.“¹² „Žákům činí potíže vyhledávat informace v textu a pochopit o čem text pojednává. Dělá jim problém orientovat se v souvislém textu a vypracovávat úkoly s ním související. Výzkum odhalil obrovské rozdíly mezi výsledky žáků základních škol a víceletých gymnázií. Výsledky gymnazistů jsou výborné, oproti tomu jejich vrstevníci na základních školách dosahují výsledků podprůměrných.“¹³ Test PISA z roku 2006 nepřináší českému školství příliš pozitivního. Čeští žáci se ve srovnání s ostatními zeměmi mírně propadli. I když v matematice a přírodních vědách jsou naši žáci nadprůměrní oproti jiným evropským žákům, čtenářská gramotnost zůstává slabinou českého vzdělávání. „Základem výuky je matematika. Naučené logické postupy se dobře uplatňují v přírodních vědách, selhávají však při čtení a humanitních předmětech. Žáci v českých školách nerozvíjejí své individuální schopnosti, proto neumějí pracovat s textem, argumentovat ani obhajovat své myšlenky.“¹⁴

2.2 Kurikulární reforma školství - cesta správným směrem?

Do Sametové revoluce, která proběhla 17.11. 1989 byla výuka na školách podřízena jedinému možnému paradigmatu, paradigmatu marxisticko - leninskému. Vše se dělalo

¹² Procházková, I. Mezinárodní výzkum čtenářské gramotnosti a jeho výsledky v ČR [online]. 2006. [cit. 2010-02-23]. Dostupné na WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/448/MEZINARODNI-VYZKUM-CTENARSKE-GRAMOTNOSTI-A-JEHO-VYSLEDKY-V-CR.html/>

¹³ Procházková, I. Mezinárodní výzkum čtenářské gramotnosti a jeho výsledky v ČR [online]. 2006. [cit. 2010-02-23]. Dostupné na WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/448/MEZINARODNI-VYZKUM-CTENARSKE-GRAMOTNOSTI-A-JEHO-VYSLEDKY-V-CR.html/>

¹⁴ České školství se nelepší, ukázalo mezinárodní srovnání [online]. Inovace.cz, 2007. [cit. 2010-02-23]. Dostupné na WWW: <http://www.inovace.cz/zajimavosti/ceske-skolstvi-se-nelepsi--ukazalo-mezinarodni-srovnani/>

pro rozkvět socialistické vlasti a musely se zohledňovat příkazy a přání přicházející se Sovětského svazu. Školy měly za úkol vychovávat mladé lidi, kteří jsou loajální k režimu a ke své socialistické vlasti, vychovávat občany, kteří nebojují proti totalitní moci a neusilují o změnu. Revoluce pak odstartovala transformační proces ve všech oblastech lidského života. Měnilo se všechno a velký tlak byl i na změnu školství, kdy bylo třeba orientovat osnovy a výuku směrem k nově vznikající české demokratické společnosti. Proces od totality k demokracii, kdy občané přestávají být loutkami totalitní moci a získávají svá práva, která umí jako aktivní občané využívat ve svůj prospěch, je běh na dlouhou trať a české společnosti dvacet let od revoluce zatím nestačilo. Ve školství nelze zavádět jednorázové změny, vše musí být výsledkem vývoje a řádně odzkoušeno, transformace musí být výsledkem dlouholeté snahy. Během dvaceti porevolučních let bylo vytvořeno několik kurikulárních dokumentů, které měly namířit české školství správným směrem. Vznikaly osnovy, ve kterých bylo zaznamenáno učivo, které bylo doporučeno učitelům jako kmenové a které měli svým žákům zprostředkovat. Na všech základních školách se žáci učili podobnému učivu, protože osnovy byly shodné. V letech 1996-1997 byly rozpracovány tři základní vzdělávací programy. Vznikl *Vzdělávací program Základní škola*, účinnosti nabyl k 1.9. 1996. K 1.9. 1997 vešly v platnost další dva vzdělávací programy, *Obecná škola* a *Národní škola*. Mimo tyto tři základní vzdělávací programy existovaly ještě programy alternativních škol, mezi ně patřila například škola waldorfská. Každá ze základních škol si měla jeden z tří těchto státem schválených vzdělávacích programů vybrat, přihlásit se k němu a tím se pro ni stal závazným. Nejvíce škol se přihlásilo ke *Vzdělávacímu programu Základní škola*. Tento program byl orientován především na učivo, skrze které se měli žáci zorientovat ve společnosti a získat základní hodnotové postoje. Tento program se nejvíce blížil vzdělávání před rokem 1989 a to především pro svou přesnou strukturaci učiva. *Vzdělávací program Obecná škola* byl charakterizován jako program alternativní, pracoval s rozvolněním výuky a moderními alternativními metodami práce ve výuce. Výuku upravoval k jedinému cíli - vychovat ze žáků kvalitní občany České republiky, kteří budou využívat svých práv a hledět si svých povinností. „Obecná škola ještě více, než ostatní stupně škol, nese civilizační úkol vytvářet sociabilitu jedinců. Musí vytvářet sociogenní vlastnosti dětí, které jim umožní najít jejich místo a roli ve společnosti a později plně rozvinout jejich vloh v konstruktivní společenské spolupráci, v soužití občanské společnosti.“¹⁵ *Vzdělávací program Národní škola*, charakterizovaný též jako alternativní, měl jeden

¹⁵ *Vzdělávací program Obecná škola* [online]. 1997. [cit. 2010-04-10]. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavaciho-programu-obecna-skola>

základní cíl - vychovávat svobodné lidi. K tomuto cíli byly směřovány aktivity, které měly žáky dovést k zodpovědným postojům i rozvoji jejich schopností. „Národní škola musí být školou pro děti, školou, která respektuje dětství jako plnohodnotné období života, nikoliv jen jako období přípravy pro život. Předpokladem rozvoje svobodné demokratické společnosti je svobodný člověk, schopný nést odpovědnost za svá rozhodnutí, za svůj život.“¹⁶ Co se týká obsahu vzdělávání, doporučoval *Vzdělávací program Národní škola* tzv. kmenové, závazné, učivo a učivo tzv. nadstavbové. Jen pár desítek škol si vybralo tento program jako výchozí pro výuku na své škole.

Roku 2000 byl v České republice proveden srovnávací výzkum PISA, který odhalil stinné stránky českého vzdělávání a odstartoval velkou školskou reformu. Základním stavebním kamenem této reformy se stal *Národní program rozvoje vzdělávání* neboli *Bílá kniha*¹⁷ z roku 2002, která na rozdíl od tří vzdělávacích programů, jež pouze nahradily platné osnovy, se stal skutečným startem pro reálnou reformu českého školského systému a uceleným konceptem rozvoje českého školství. Školní rok 2007/2008 pak znamenal pro české školství velký zlom a podstatnou změnu. Do všech základních škol byl zaveden *Rámcový vzdělávací program*¹⁸ (dále jen RVP), vypracovaný na podkladech sesbíraných v Bílé knize, a vztahující se na všechny žáky od 3 do 19 let. Na principech RVP si měly školy vymyslet svůj vlastní Školní vzdělávací plán (dále jen ŠVP). Reforma proběhla tedy na dvou úrovních, protože v první fázi dostali učitelé do ruky dokumenty RVP, podle kterých si na úrovni své domovské školy měli vytvořit svůj vlastní plán, podle kterého by se výuka na dané škole odvíjela. Závazný tedy není dokument RVP, ten má spíše doporučující charakter, závazný je školní vzdělávací plán dané školy. RVP funguje v ČR již od roku 2004, kdy se do projektu zapojily tzv. pilotní školy, celoplošně byl však nařízen až od začátku školního roku 2007/2008. Každá škola si vytvořila svůj závazný plán, podle kterého musí být výuka na dané škole řízena. Pro školy to znamená, že získávají větší pravomoc v tom vytvářet si své vlastní plány, které vzniknou na půdě školy a budou vytvořeny celým pedagogickým sborem. Cílem je vytvořit plán šitý škole na míru. Touto reformou tedy

cj-12035-97-20-vcetne-vsech-zmen-a-dopluku-1-cast-pro-1-5-rocnik-aktualizace-k-1-zari-2007

¹⁶ Vzdělávací program Národní škola [online]. 1997. [cit.. 2010-04-10]. Dostupný na WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavaciho-programu-narodni-skola-cj-15724-97-20>

¹⁷ Bílá kniha - Národní program rozvoje vzdělávání [online]. MŠMT ČR 2002. [cit.. 2010-04-10]. Dostupná na WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále jen MŠMT) delegovalo část svých pravomocí na jednotlivé školy.

Nová kurikulární reforma se snažila vypořádat s požadavkem, aby byly děti do života vybaveny takovým druhem vědomostí a dovedností, které by uplatnily ve svém osobním životě i na trhu práce. RVP nemluví jen o kompetencích, tedy o výstupech, kterých mají děti dosáhnout do doby, než opustí bránu základní školy, ale konkretizuje i metody práce, způsob hodnocení či obsah vzdělávání. RVP je reforma kompletního rázu, neopravuje jen některý segment výukové činnosti, ale jedná se o celý komplex změn, kterých by se mělo dosáhnout, aby reforma českého školství byla skutečně úspěšná. Kompetence jsou základními stěžejními body, ke kterým by se měly školní výukové plány škol obracet a dbát na jejich rozvíjení. RVP mluví o šesti tzv. klíčových kompetencích, tedy o šesti kategoriích dovedností a schopností, které by si žáci měli osvojit v průběhu školního vzdělávání. Těmito šesti kompetencemi jsou: kompetence k učení, k řešení problémů, kompetence komunikativní, sociální a personální, pracovní a v neposlední řadě kompetence občanská. Právě občanské kompetenci by měl být věnován obsah výuky v předmětu výchova k občanství. Avšak i jiné předměty se mohou a i by měly této a i všech ostatních klíčových kompetencích dotknout, klíčové kompetence tedy prorůstají obsahy všech předmětů a mají zaručit, že žáci budou schopni propojovat teorii s praxí a poznatky získané v hodinách prakticky využít ve svém životě. Stejným principem by měly být do výuky všech předmětů zařazeny i tzv. průřezová témata, tedy témata, která jsou aktuální pro současný svět, a se kterými by měli být žáci seznámeni, aby se dokázali orientovat globalizované společnosti 21. století.

Zatím nelze říci, jestli je nebo není nová kurikulární reforma cestou správným směrem. Nový způsob výuky dle Rámcového vzdělávacího programu pro všechny školy v České republice byl oficiálně spuštěn 1.9. 2007. Uběhla tedy velmi krátká doba na hodnocení zlepšení či zhoršení stavu českého školství. Zatím tedy není možné říci, jestli je nová reforma skutečně správnou cestou pro české školství. Co ale jisté je, že školy si vytvořily plán, který je původní a přizpůsobený prostředí školy, což podle mého názoru bude zřejmě změna k lepšímu a bude to mít pozitivní efekt, protože pedagogové, kteří své žáky a prostředí školy znají osobně, ví nejlépe, co je pro jejich žáky vhodné, co jim sedí a co naopak ne, a jsou tak nejvíce kompetentní k tomu vytvořit kvalitní výukový plán.

¹⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, verze 2007 [online]. 2007. [cit. 2010-04-10] Dostupná na WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-verze-2007>

3 Výchova k občanství - zprostředkování občanských kompetencí

Výchova k občanství je jedním ze vzdělávacích oborů základního školství. Jeho úkolem je připravit žáky na život v demokratické společnosti. Tématický záběr tohoto oboru je nesmírně široký a téměř nevyčerpatelný. Učitelé výchovy k občanství řeší dilema, která témata upřednostnit a která vynechat, protože témat je nepřehledné množství a času velmi málo. Nízká hodinová dotace, která je určena pro tento předmět, učitele omezuje při realizaci výukových plánů, učitelé jsou nuceni vybírat skutečně jen to nejpodstatnější. První formování základů pro následné další vzdělávání v oblasti občanství získávají české děti většinou poprvé v šesté třídě, tedy s nástupem na druhý stupeň základní školy nebo nižší stupeň gymnázia. Rámcový vzdělávací program řadí výchovu k občanství společně s dějepisem k oblasti *Člověk a svět*. Kompetence občanská je pak jedna ze šesti stěžejních kompetencí, kterých by měli žáci během své základní školní docházky nabýt. Výchova k občanství je předmět vyučovaný na druhém stupni základní školy, jde o předmět který by měl na žáky působit takovým způsobem, že bude přispívat k morální kultivaci celé společnosti a tím ovlivňovat úroveň politické kultury v zemi. Výuka předmětu výchova k občanství má zcela specifický charakter a jeho úloha nemusí být na první pohled tak zřejmá jako třeba u předmětů český jazyk či matematika. Z jeho názvu se dovídáme, že se jedná o předmět, který je nejen vzdělávací, nýbrž má i výchovný charakter, a za cíl má jediné - vychovávat z žáků zodpovědné občany České republiky.

„Téměř všechny současné evropské vzdělávací systémy - od západu na východ - projevují v posledním období zvýšený zájem o rozvoj výchovy k občanství. Existuje řada faktorů, které tento zájem podporují: např. rozčarování z vývoje demokracie, ohrožování jejich principů sdělovacími prostředky, převratné změny v sociální a politické oblasti, odizolování mladé generace, vzrůstající kriminalita, zvyšující se rasová intolerance apod.“¹⁹

„Pokud jde o status občanské výchovy či výchovy k občanství (obě varianty pojmenování jsou možné), většina českých učitelů se přiklání spíše k myšlence, aby se občanská výchova vyučovala jako samostatný předmět. S tímto pojetím občanské výchovy souhlasí učitelé více než 80% našich žáků. Zajímavé však je, že na rozdíl od České republiky vyjádřili učitelé ve většině jiných zemí podporu právě modelu občanské výchovy jako

součástí jiných společenskovedních předmětů.¹⁹ „Posílení sociální soudržnosti a podpora aktivnější společenské a politické angažovanosti občanů se v posledních letech stala jedním z klíčových úkolů, které musejí řešit všechny evropské země. Výchova k občanství je přitom chápána jako jedna z cest, jak se vyrovnat s náročnými výzvami 21. století.“²¹ I když se to nemusí na první pohled zdát, tak život v 21. století je značně složitý. Rychlý způsob života, překotné životní tempo nutí člověka denně plnit spoustu úkolů, často nezbyvá čas na zamyšlení. Denně na nás působí neúnosné množství informací, ve kterých je těžké se vyznat, a vybrat si z nich to podstatné. Nárůst extremismu a terorismu, to je velký černý mrak, který se stahuje nad celým moderním světem, a lze jen těžko odhadovat, kolik neštěstí dokáže napáchat. Moderní člověk je neustále nucen zvyšovat si svou kvalifikaci ve svém zaměstnání, je to dáno především tím, že dnes se technologie vyvíjejí obrovsky rychlým tempem a jsme nuceni se učit stále novým technologiím a postupům.

Předmět výchova k občanství by měl poskytnout dětem náhled na principy fungování demokracie. Úkolem učitelů je předávat svým žákům zkušenosti, utvářet jejich osobnost, socializovat je a pomáhat jim chápat věci kolem sebe. V tomto předmětu by se učitelé měli snažit formovat názory dětí, dávat jim jasnější pohled na věc, konkretizovat. Učitelé si musí dávat pozor na to, aby s žáky nemanipulovali a nevnucovali jim své vlastní stanovisko. „Vacek na základě spisů Piageta, Kohlberga a studií jejich následovníků uvádí, že nemá význam poučovat děti o morálních zásadách. Podotýká, že poučování má malý nebo žádný efekt na vývoj morálky.“²² I když se objevují tvrzení, že výchova osobnosti nemá vliv na její skutečné chování, většina pedagogů a psychologů přikládá učení značný význam pro rozvoj morálního usuzování a jednání. Jako nejefektivnější metody působení se v tomto ohledu osvědčily kooperativní metody, metody simulační, hraní rolí, diskuse nad příběhem s morálním obsahem. Naproti tomu bylo dokázáno, že přesvědčovací a vysvětlovací metody mají význam nepatrný.²³ Výchova k občanství si bere za cíl vychovávat hodnotné občany, kteří se nebojí vyslovit svůj názor, říct, že se jim něco nelíbí, že jim to nepřipadá správné, jsou sebevědomí a odhodlaní bránit práva svá a svých blízkých. „Při vši

¹⁹ Kroupová, A. Hledání evropské identity a občanských hodnot v evropských školách. In: Sapík, M. Evropská dimenze výchovy k občanství. České Budějovice: PF JČU, 2002, s. 14.

²⁰ Procházková, I., Raabová, E. Výchova k občanství: ukázky úloh a náměty pro výuku občanské výchovy. Praha: UIV, 2001, s. 33.

²¹ Výchova k občanství ve školách v Evropě [online]. Eurydice, 2005 [cit. 2009-12-19]. Dostupné na WWW: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/055CS.pdf

²² Stará, J. Výchova k demokratickému občanství v primární škole. In: Vacek, P. Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000, s. 38.

²³ Stará, J. Výchova k demokratickému občanství v primární škole. In: Vacek, P. Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000, s. 15.

rozmanitosti konkrétních úkolů a náplně existují tři standardní klíčové cíle, které si proto zaslouhují zvláštní pozornosti. Výchova k občanství má žáky vést k osvojení si a) politické gramotnosti, b) schopnosti kritického myšlení a specifických postojů a hodnot, c) aktivní participace.²⁴ Učitelé výchovy k občanství by měli u dětí probouzet odpovědnost. Odpovědnost, kterou mají sami za sebe a za svou rodinu. Pocit odpovědnosti je jedna z nejdůležitějších ctností občana. Další ctností je politická angažovanost, která je v České republice na velmi nízké úrovni a souvisí pravděpodobně s nízkou úrovní českých politických elit a s několika desítkami let života české společnosti v totalitním systému, kdy byl každý pokus o vlastní názor nekorespondující s tehdejší politikou tvrdě potlačen.

Cílem výchovy k občanství je vychovat z žáků občany, kteří neničí práci a životy jiných lidí. Být občanem znamená nehledět jen na sebe a svůj zisk, ale znamená to umět se dívat dál než jen na svůj prospěch. Pozorovat okolí a umět podat ruku potřebným. Jde o to naučit žáky každodenní slušnosti, která se z naší společnosti bohužel vytrácí, ale která dokáže zpříjemnit a zkvalitnit život. Dát žákům základní společenské informace, které jim jako budoucím občanům České republiky pomohou se orientovat. Naučit je, jak si některé věci vykládat, jak být v dnešní společnosti úspěšný, informovaný, umět se prosadit, umět říci svůj názor a obhájit si ho před ostatními. Nejde o to vybavit žáky encyklopedickými znalostmi, které by později využili snad jen v některé z televizních soutěží, ale upevňovat v nich schopnosti, dovednosti a návyky, které je dovedou k vytvoření vlastního racionálního úsudku a které jim umožní aspoň průměrně obstát v jakémkoli povolání či studiu, které si v budoucnu vyberou. Jde nám přeci o to, aby odcházeli na střední školy či do zaměstnání jako zodpovědní jedinci, kteří si jsou vědomi toho, jak žít plnohodnotný život, jak být sám se sebou spokojen a být schopen si uvědomovat své chyby a omyly. Žák by si měl osvojit určité postoje a hodnotové názory, za které se jako občan nemusí stydět. Výchova k občanství by měla dětem poskytnout náhled na to, co to jsou občanské dovednosti, a vzápětí by jim měla nabídnout takové strategie učení, kterými by si tyto dovednosti aktivně osvojili. Děti by se měly dozvědět, co obnáší být občanem a jak se tomuto ideálu přiblížit. Tedy měly by zde být rozvíjeny a posilovány jejich občanské kompetence a od teorie plynule přejít k praxi.

²⁴ Výchova k občanství ve školách v Evropě [online]. Eurydice, 2005 [cit. 2009-12-19]. Dostupné na WWW: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/055CS.pdf

Ve spektru vyučovaných předmětů na základních školách se nenajde žádný podobný předmět jako je výchova k občanství. Diskurz nastává už u obsahu tohoto předmětu, tedy u toho, jaká látka má být v jejích hodinách probírána. Výchova k občanství má velmi úzký vztah k ostatním předmětům, které jsou na základních školách vyučovány, prolínají se zde například poznatky z dějepisu, zeměpisu či výchovy ke zdraví. Podle nových nařízení z MŠMT může být výchova k občanství vyučována jako samostatný předmět nebo být integrována do některých z příbuzných předmětů (tedy zeměpisu, dějepisu nebo výchovy ke zdraví). Záleží na vedení školy, jaký školní vzdělávací plán si vytvoří a kam výchovu k občanství zařadí. Úzká souvislost výchovy k občanství s průřezovými tématy: výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, osobnostní a sociální výchova, multikulturní výchova, mediální výchova, enviromentální výchova logicky vyplývá z charakteru předmětu, neboť je to předmět, který má z dětí vychovat zodpovědné občany, a každý zodpovědný občan by měl být s těmito tématy aspoň stručně obeznámen. Průřezová témata jsou orientovaná na současnou společnost a jejich zařazení do vzdělávacího systému je účelové. Jedná se totiž o témata, která jsou v dnešní společnosti velmi aktuální a mají mezioborový charakter. Nelze říct, že průřezové téma enviromentální výchova patří striktně do přírodopisu, protože stejně logicky může být zakomponováno do zeměpisu či občanské výchovy. „Rámcový vzdělávací program rozděluje obsah výchovy k občanství do pěti následujících tematických okruhů - *Člověk ve společnosti, Člověk jako jedinec, Stát a hospodářství, Stát a právo, Mezinárodní vztahy, globální svět*. Specifikum výchovy k občanství tkví v množství poddisciplín, které jsou v tomto předmětu zahrnuty. Výchova k občanství se nezakládá na vědě jediné, jako je tomu např. u matematiky nebo dějepisu, ale vychází z dlouhé řady věd jiných (filosofie, politologie, etika atd.) a jejich výsledky pak cíleně směrem k jejich výchovným možnostem syntetizuje.“²⁵ Tedy formuje a rozvíjí osobnost každého žáka na základě poznatků ze společensko-vědních disciplín.

Na výuku výchovy k občanství je pohlíženo na jedné straně jako na velmi podstatnou část základního vzdělání, na druhou stranu hodinová dotace s tímto posláním příliš nekoresponduje. Pro vzdělávací obor výchova k občanství není v RVP vymezena samostatná hodinová dotace (ta je vymezena pro celou vzdělávací oblast *Člověk a společnost*). „Pro realizaci vzdělávacího obsahu se předpokládá zařazení výchovy k občanství do každého ročníku s minimální časovou dotací 1 hodina týdně. Pro posílení týdenní časové dota-

²⁵ Daněk, B. Úvod do studia učitelství občanské výchovy na II. stupni základních škol. Liberec: Technická univerzita, 2002, s. 13.

ce může škola využít disponibilních hodin.²⁶ Učitelé tohoto předmětu se dostávají do časového stresu. Protože 1-hodinová dotace týdně je skutečně šibeniční časový úsek, do kterého se ani při té nejlepší vůli nedá vměstnat ani polovina obsahu tohoto předmětu. Jak už jsem poznamenala náplň výchovy k občanství se vyskytuje i v průřezových tématech. Tím chce MŠMT pravděpodobně nahradit malou dotaci pro tento předmět.

Sama za sebe bych viděla charakter tohoto předmětu spíše jako praktický než teoretický. Proč učit děti, že existuje daň z přidané hodnoty a že je ke každému zakoupenému zboží připočítávána bez toho, aby si samy daň zkusily vypočítat? Je dobré dětem předkládat důkazy, například přinést účtenku z obchodu, kde jasně vidí, jestli byla ke zboží připočtena vyšší nebo nižší sazba DPH. Názornost je velmi důležitá, protože jinak děti brzy ztrácí pozornost a zájem o učivo. S čistě teoretického výkladu si nic neodnesou, protože se nedokáží delší dobu koncentrovat. Děti by si měly věci osahat a samy vyzkoušet, aby si je spojily se zážitky, protože tak si věci pamatují dlouhodoběji. Učitel by měl zabránit tomu, aby si děti učivo memorovaly, naučit je vysvětlovat pojmy vlastními slovy, pochopit podstatu jevu, pojmu a ne učit definice. Lépe si pak vše zapamatují. Není důležité odříkat, co znamená slovo „demokracie“. Důležité je pochopit význam tohoto slova a aktivně ji uplatňovat, to znamená, že si děti musí osvojit myšlenku, že je třeba být nebýt pasivní a zasahovat do věcí kolem sebe a nenechat si líbit nespravedlnost. Podle mě se v současné době stále přeceňuje vědomostní základ ve výuce výchovy k občanství, který by si měli žáci osvojit, menší důraz je pak kladen na rozvoj osobnosti žáka v duchu demokracie. Tím ale nechci ani v nejmenším popřít význam určitého množství vědomostí, které by každý občan měl mít osvojen a které by mu pomohlo se v demokratickém systému vyznat.

Občanem se člověk v České republice stává v 15-ti letech. Tedy kdy jindy než na základní škole by měl získat občanské kompetence? Mezi občanské kompetence patří být informovaný, mít vlastní názor, zajímat se o dění kolem sebe, nebýt lhostejný k osudu druhých, ptát se, když něčemu nerozumím, odporovat, když je mi něco proti srsti, bojovat, když věřím, že bojuji za dobrou věc. Výchova k občanství se snaží seznamovat žáky s aktuálními problémy, které hýbou světem, jde o to problémy dětem představit a poskytnout jim náhled a možný výklad těchto problémů. Tématický záběr tohoto předmětu je velmi široký, žáci prostřednictvím výchovy k občanství poznávají svou zem, region a obec, ve které žijí, mluví zde o dospívání a ovšem, co k němu patří, orientují se ve společnosti

²⁶ Horská, V. Pojetí vzdělávacího oboru Výchova k občanství v RVP ZV [online]. RVP – metodický portál, 2004. [cit. 2010-01-03]. Dostupné na WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/77/POJETI-VZDELAVACIHO-OBORU-VYCHOVA-K-OBCANSTVI-V-RVP-ZV.html/>

z hlediska ekonomiky státu, politiky, sociálního a životního prostředí, učí se rozumět informacím, které produkují média. To vše jsou témata, která musí výchova k občanství obsáhnout. Studium na gymnáziích či jiných středních školách tyto znalosti pak rozšiřuje o širší poznatky ze sociologie, práva, politologie, ekonomie, filozofie a psychologie. „Nový systém vzdělávacích programů v České republice klade zvláštní důraz na to, aby si žáci osvojili dovednosti potřebné k aktivnímu občanství. Mají se opírat o základní principy demokratické společnosti, toleranci a respekt k lidským právům, a posilovat u žáků vědomí národní a evropské identity.“²⁷

3.1 Nároky profesní i obecně lidské kladené na vyučující výchovy k občanství

Výchovu k občanství by měli na základních školách učit pouze aprobovaní učitelé, kteří mají diplom z vysoké školy a vystudovaný obor Občanská výchova pro 2. stupeň základní školy. Bohužel ne vždy tomu tak je a výchovu k občanství často učí třídní učitelé, kteří mají v aprobaci zcela odlišné předměty. Ne každá základní škola má dostačující počet aprobovaných učitelů výchovy k občanství, což je velká škoda, protože učitelé tohoto předmětu musí obsáhnout velkou škálu znalostí a studium tohoto předmětu na vysoké škole je obsahově velmi široké a náročné. Učitel by měl umět žáky povzbudit a vzbudit u nich zájem o téma, vtáhnout je do diskuse. Učitel výchovy k občanství má poměrně velkou svobodu v tom co děti učit. Nemá přesně předepsáno, co musí probrat. V RVP jsou určeny pouze výstupy, kterých by měly žáci dosáhnout a kompetence, které by si měli během povinné školní docházky aktivně osvojit. Učitel si sám plánuje výuku, musí se sám rozhodnout, která témata považuje nejdůležitější, a vybrat ta, která mají pro děti největší význam. Nechat děti, aby si samy navrhly témata, která je zajímají, by mohlo být velmi efektivním nástrojem, jak děti k tomuto předmětu motivovat. Je to vhodná motivace i pro rozvíjení dalších částí výuky. Učitel musí při této selekci učiva témata a informace okrajovat a předkládat dětem skutečně jen to nejdůležitější. „Platí ostatně pravidlo, že dobře učit znamená dobře zjednodušovat.“²⁸ Od změny režimu v naší zemi se pohled na roli žáka velmi změnil. Výklad se stal kosmopolitnější. Zatím máme pocit, že změna je velmi pozitivní, neboť i vývoj v určení role žáka a učitele se změnila k lepšímu. Moderní didaktické příručky zdů-

²⁷ Výchova k občanství ve školách v Evropě [online]. Eurydice, 2005 [cit. 2009-12-19]. Dostupné na WWW: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/055CS.pdf

razňují, že na prvním místě stojí žák a jeho potřebám musí být vyhověno. Role učitele se pomalu mění na manažera a organizátora procesu učení svých žáků. Je pozitivní, že učitelská role je oslabována, že učitel přestává být středobodem třídy. To však neznamena, že by byla jeho úloha oslabena, naopak, učitel si musí u dětí získat autoritu, bez té nelze děti účinně vést. Na práci učitele budou do budoucni kladeny stále větší nároky. Učitel občanské výchovy má specifické postavení. Chce děti vychovávat a tudíž, aby byla výchova úspěšná, musí jít učitel dětem vzorem, být tolerantní, nevnučovat svůj názor nýbrž o tématu debatovat a být nestranný.

Učitel musí ve své práci vykonávat další různé funkce. Vyučující je manager, psycholog, herec, přítel, rádce, kontrolor. Je důležitou součástí učebního procesu každého ze svých žáků, což ho dostává do pozice velmi odpovědné. Musí svou pozornost rozdělit mezi často až třicet žáků, což není vůbec jednoduché. Toto vše klade velký význam na mimo vyučovací přípravu každého pedagoga a jeho celoživotní vzdělávání, které by nemělo vedení školy zanedbávat. Úkolem učitele výchovy k občanství je připravit žáky na reálný život ve společnosti, na každodenní interakci s lidmi. Jednoduše na situace, které mohou každého z nich v životě potkat, a se kterými je třeba se umět vypořádat. Učitelé výchovy k občanství se musí velmi snažit a volit vhodné strategie, aby dokázali u žáků vzbudit optimismus a nadšení pro politiku a věci veřejné.

Děti si i přes svůj nízký věk v hlavě nosí svoje zkušenosti a znalosti. Zkušenosti o společnosti a mezilidských vztazích získávají v rodině, u svých kamarádů vrstevníků, ve škole, v zájmových organizacích ale i v úplně běžných každodenních situacích, které se odehrávají v jejich blízkosti. Velmi často jsou poznamenáni negativními zkušenostmi, díky kterým si tvoří předsudky, které ovlivňují jejich interakci s ostatními lidmi. Předsudky mohou pocházet jak z vlastní zkušenosti, tak mohou být sekundárně přejaté od rodičů či od lidí z nejbližšího okolí. Obrovský význam v utváření jejich mínění hrají média, která některé skutečnosti zbytečně „nafukují“ a tím nepravdivě zkreslují. Když tedy žák v šesté třídě základní školy či v primě na gymnáziu začne pomalu pronikat do témat, které předmět výchova k občanství nabízí, nemůže učitel počítat s tím, že je žák „tabula rasa“. I přes svůj nízký věk si v sobě nosí předsudky, které ho ovlivňují. Aby mohl učitel na postojích svých žáků pracovat, musí je nejprve poznat, zjistit, jakými předsudky je jejich myšlení ovlivňováno. Předcházet předsudkům a stereotypům ve společnosti tím, že o nich budeme mluvit, přemýšlet, proč asi vznikly a jestli mají opodstatnění (klišé o pubertálních, senio-

²⁸ Daněk, B. Úvod do studia učitelství občanské výchovy na II. stupni základních škol. Liberec: Technická univerzita, 2002, s. 6.

rech, blondýnkách, ženách). Význam předmětu výchova k občanství tkví i v tom, že s těmito předsudky pracuje a snaží se je vysvětlovat. Další jeho úlohou je bourat sociální stereotypy a klišé. Řešením není ignorovat názory a pohledy dětí na nějaký společenský jev, mnohem efektivněji se jeví s jejich předsudky pracovat, mluvit o nich, vysvětlovat a uvádět do správných souvislostí, ale v žádném případě nenutit přijmout názor či stanovisko učitele jako jediné správné, důležité je nevnucovat myšlenky, nýbrž nabídnout alternativy, ze kterých si samy vyberou. Tak lze děti nenásilnou cestou učit toleranci k názorům druhých lidí, začleňovat je do společnosti, nekoukat na svět růžovými brýlemi, nýbrž si umět vytvořit svůj vlastní úsudek. „Škola může dát dětem racionální přístup ke světu, kritičnost, nedůvěru k tomu, co se vzdaluje normálnosti života a obecně uznávaným pravdám a mravním principům.“²⁹

3.2 Metody výuky ve výchově k občanství

Aktivita, jež rozvíjí v žácích občanské kompetence, může učitel realizovat prostřednictvím nejrůznějších metod. Učitel by měl metody střídát, aby výuka nebyla monotónní a žáci se nenudili. Různé metody práce jsou vhodné pro různá témata vyučovaná ve výchově k občanství, vyučující by měl vždy volit tu nejvhodnější vzhledem k tématu, ale i vzhledem ke klimatu ve třídě. Nejběžnější a pro žáky zároveň nejméně zábavnou formou výuky je monolog učitele - výklad, tedy klasická frontální výuka, jejíž pomocí učitel vykládá novou látku. Tato metoda je velmi důležitá a je dobré ji využívat, učitel si ale musí hlídat, aby tuto metodu zavčas vystřídal metodou jinou a žáky nenudil. Jestliže splní tuto podmínku může docílit toho, že děti nebudou při tomto typu výuky ztrácet pozornost a budou ho vnímat.

Výchovu k občanství lze vhodně učit prostřednictvím problémového vyučování. Nastolit problém, rozdělit dětem role a nechat je, ať se se situací sami vypořádají. Dát dětem příležitost komunikovat s ostatními. Učitel může dětem předložit nějakou situaci a společně s dětmi si o jejím řešení a možných důsledcích povídat. Jde o to uchopit problém z více stran a nenahlížet na něj jen z jednoho pohledu. Důležité je, aby děti zkusily problém vyřešit podle sebe, samy se zamyslely a samy jednaly. Poté lze debatovat, jestli jejich řešení bylo správné, nebo by to šlo vyřešit i jinak, třeba lépe. Důležité je vtáhnout děti do děje, aby si problém samy prožily. Netrhat debatu uprostřed nejlepšího, ale využít toho.

²⁹ Daněk, B. Úvod do studia učitelství občanské výchovy na II. stupni základních škol. Liberec: Technická univerzita, 2002, s. 43.

K naplánovanému učivu se lze vrátit třeba příští hodinu, ale jedinečnou atmosféru debaty za týden těžko znovu navodíme. Nejtěžší je dosáhnout právě toho, že děti se problémem nadchnou a jsou ochotni o problému přemýšlet a diskutovat, obhajovat si své mínění před ostatními. Dialog a komunikace je základem každé demokracie, tedy jestliže se žáci naučí efektivně komunikovat v rámci třídy, bude pak pro ně mnohem jednodušší zapojit se do diskuse v nějakém širším celku, například v rámci obecní debaty. Naučí se mluvit, vhodně formulovat své teze a hlavně se zbaví ostychu před veřejným vystupováním. Učitel musí vytvořit prostor pro diskuzi příjemné prostředí. Zaujmout žáky, nenudit. Vzdát se co nejdříve myšlenky, že chci dětem všechno říct a vše je naučit. Sehrát scénky, ve kterých budou hrát samotní žáci. Důležité je neizolovat děti od konfliktů, ale naopak takové situace navozovat a učit děti jejich řešení. Žáci by si měli osvojit asertivní typ chování - tedy řešit spory bez použití násilí klidným a kultivovaným způsobem. Ukázat jim, jaké mají možnosti řešení problému, nabídnout varianty. Naučit je volit vhodné strategie, které jim pomohou zvládat konflikty. Dát jim návod, jak se ubránit panice, když se někde problém objeví a na místo toho se k situaci racionálně postavit. Debatovat a společně vybírat nejvhodnější řešení. Každého vyslechnout. Dát hlavy dohromady a vymyslet východisko, řešení situace. Vytvářet modelové situace. Konfrontovat se názory. K nastolení, uvedení, problému lze využít filmy, spoty, reklamy, literaturu, média, reportáže a podobně. K navození problémové situace lze představit dětem osudy jiných lidí. Ukázat příklad konkrétního člověka a jeho osudu. Aby děti poznaly, že jde o reálnou zkušenost, která může potkat každého z nás. Princip autentičnosti zde hraje velkou roli. Lepší než vymyšlené vyumělkované situace z učebnic, kterým děti stejně nevěří.

Využijme dramatizaci. Občas je vhodné děti posunout do budoucnosti, např. otázkou: *Co by si dělal, kdyby si zjistil /a, že tvůj syn/dcera bere drogy? Jak by ses zachoval? Co a jak bys udělal? Zlobil by ses na něho. Jak bys situaci řešil? Byl bys smutný, rozčilený, zklamáný?* Náhle tím dáme dětem pocit odpovědnosti a možnost hledání vlastního řešení. Děti si zahrají divadlo, vžijí se na chvíli do cizí role, někdo může hrát rodiče, jiný dítě. Může se sehrát více obdobných scének v různém obsazení a třída se pak formou diskuze může shodnout na nejlepší způsobu řešení problémové situace. V problémovém vyučování však není nejdůležitější výsledek, tedy vyřešení problému, jako spíše cesta k němu vedoucí.

Důležitou součástí každé výuky by měly být hry, které mají úžasnou schopnost děti zaktivizovat a osvěžit. Ve výuce výchovy k občanství můžeme použít různé druhy her. Pro zafixování a upevňování poznatků nové či už starší látky je dobré využívat různých kvízů,

pexes, her typu Riskuj, Bingo, šibenice a podobných her. Děti si zábavnou formou zopakují již známé učivo. K opakování učiva nám může sloužit i například metoda asociace, kdy učitel napíše na tabuli nějaké heslo, například *Evropská unie*, a žáci chodí na tabuli dopisovat myšlenky, které jim toto téma asociuje. Společně pak mohou doplněné asociace dále rozvíjet a konkretizovat. Dalším typem her jsou například hry konstruktivní, kdy žáci sami spravují vlastní město či stát a starají se o jeho dobrý chod. Konkrétním příkladem tohoto typu hry může být on-line hra *Evropa 2045*, která je volně dostupná a může ji hrát celá třída. Za hru lze považovat i tzv. brainstorming, kdy děti dají hlavy dohromady a vymýšlejí řešení nějakého zadaného úkolu. Společnými silami se pokoušejí vyřešit nějaký úkol či problém.

Rámcový vzdělávací program často ve svých dokumentech zmiňuje projekt jako jednu z metod efektivní výuky. Nejdůležitější částí při tvoření projektu je motivace, tedy již první fáze, kdy učitel musí žáky zaujmout tématem a snažit se jim vysvětlit, co jim práce na projektu přinese, co je bude na této práci bavit, a jak bude projekt hodnocen. Tento typ práce má své výhody ale i nevýhody. Výhody v podobě práce v kolektivu, ve skupině, která si musí rozdělit práci mezi své členy a pracovat efektivně. Výhodu spatřuji i v tom, že práce na projektu je velmi kreativní a vysoce originální, navíc se tento typ práce velmi blíže praktickému životu a reálnému zaměstnání. Jako nevýhoda může být spatřována velmi vysoká časová náročnost.

Součástí výuky výchovy k občanství by měla být diskuze, kdy celá třída debatuje nad nějakým tématem, žáci vysvětlují svůj názor a obhajují si své stanovisko před druhými. Učitel může žáky motivovat tím, že je nechá, ať si oni sami vyberou téma k diskusi. Mohou diskutovat o tom, o čem se právě ve společnosti nejvíce mluví (o euthanasii, trestu smrti...) či o tématech, která děti zajímají, proto je důležité dát jim možnost vybrat si téma diskuze.

Dalším typem bezděčného učení, kdy žák vstřebává poznatky a názory jinou formou než klasickým frontálním vyučováním je beseda. Na besedu pozve učitel nějakého významného hosta, například lékaře, vědce, politika či psychologa. Žáci pokládají hostu otázky z jeho oboru a host na odborně reaguje. Beseda se může stočit na diskusi, kdy se většina žáků zapojí do diskuze, kterou usměrňuje host s pomocí vyučujícího. Je dobré i další hodinu věnovat shrnutí a rekapitulaci nejdůležitějších poznatků z besedy, kdy celá třída společně vzpomíná na to, co nového se od hosta naučili nebo co nového se dozvěděli.

Známým typem netradiční výuky, která je velmi zajímavá, zároveň však nesmírně náročná na organizátorské schopnosti učitele, je exkurze. Exkurze je většinou jednodenní,

tedy časově nijak významná. Její příprava však vyžaduje ze strany učitele velkou trpělivost. Nejdříve musí vymyslet téma exkurze, dále získat povolení od vedení školy, sehnat si doprovod, vybrat od dětí peníze. Nedílnou součástí je zajistit bezpečnost dětí, za které je učitel po dobu celé exkurze zodpovědný.

Velmi efektivní formou výuky, která se zdá na první pohled velmi jednoduchá, avšak českým žákům činí nemalé potíže, je práce s textem. Učitel může dětem zadat téma, ke kterému si žáci na internetu nebo v knihovně obstarají vhodný materiál, který prostudují, a formou referátu či výtahu pak ostatní seznámí s obsahem článku. Děti se tak učí vyhledávat nejdůležitější informace z textu, zestručňovat je a předávat je dál. Při práci zjišťují nové informace a lépe si je pak pamatují.

V neposlední řadě bych chtěla zmínit možnost využití práce s médii, využití filmů, spotů, videí a reportáží, tedy nahrávek, které se vztahují k probíraným tématům a mohou hodinu vhodně doplnit. Práce s médii by měla být ve výuce výchově k občanství alfou a omegou. Výuka výchovy k občanství musí pracovat s každodenní realitou, se zkušenostmi dětí, s tím co denně přezívají na vlastní kůži nebo o tom aspoň slyší. Internet je pro práci učitele velmi důležitý - dokonce nezbytný. Toto médium je pro učitele skutečným pomocníkem, neboť během pár minut zde může vyhledat nejčerstvější informace, události či data. Je to zdroj informací, který je velmi praktický, levný a ve většině případů aktuální. Aktualnost hraje ve výuce výchovy k občanství velkou roli. Obsah tohoto předmětu se velmi rychle mění, s tím jak se mění společnost se mění i obsah předmětu, je to tím, že reaguje na aktuální dění ve společnosti. Tento předmět lze jen těžko učit s deset let starou učebnicí a to z toho důvodu, že společnost se mění každým dnem a v zastaralé učebnici nelze dohledat aktuální údaje. Učitel musí na změny reagovat a výuku stále přizpůsobovat nově vzniklým událostem. Jeden příklad za všechny. Před zářím 2001 se ve škole neučilo, co je to terorismus. Žádná učebnice se tímto fenoménem nezabývala, protože to nebylo aktuální. Dnes se nelze tomuto tématu vyhnout, protože bohužel aktuální je, terorismus se stal součástí života všech lidí žijících v 21. století a je nutné dětem vysvětlit, co to terorismus je, jak vzniká a jak mu předcházet. Kde jinde než na internetu lze získat aktuální informace o dění doma i ve světě? Lze ho využít i jako inspiraci pro děti. Zadat jim domácí úkol, který vyřeší za pomoci internetu. Při práci s internetem se určitě objeví jedno úskalí, a to že relevantnost internetových zdrojů není vždy stoprocentní, proto by měl vyučující dětem zprostředkovávat zdroje relevantní a ověřené a dát jim návod, kde informace hledat a jak je rešeršovat. Lze využít i pořady z České televize, které jsou v poslední době velmi kvalitní a zabývají se různými aspekty moderního života - Babylon (o životě menšin), Historie.eu

(důležité historické události, které formovaly život v Evropě), Kosmopolis (o životě jiných etnik), Může to být i vaše dítě (cyklus o drogách), Neznámí hrdinové (Pohnuté osudy), Před 25 lety, Retro (přiblíží dětem život za socialismu), Rodina a já, Tykadlo. Výhody v práci s tímto druhem materiálu umocňuje fakt, že Česká televize archivuje své pořady na několik let a všechny pořady jsou online dostupné na webu České televize.

Demokratickým principům a způsobu života v demokratické zemi lze děti učit i mimo předmět výchova občanství. Možností je opravdu mnoho. Mimovýukové zapojení žáků do občanského života skýtá zábavu a ponaučení v jednom. Demokracie potřebuje mladou krev, novou generaci, která přinese do společnosti nové pohledy a svěží názory. Je proto žádoucí, aby děti byly už od základní školy vedeni k aktivní formě občanství, nebýt jen pozorovateli ale aktéry. Je důležité zapojit děti do veřejného života na různé úrovni. Nejjednodušší je začít na úrovni školské. Zahájit ve třídě v hodinách výchovy k občanství či v třídnických hodinách volby do třídního parlamentu, nechat děti vést vlastní volební kampaň a nechat je zvolit spolužáky, kteří jim připadají nejkompetentnější pro zastupování ostatních ve třídě. Další úroveň může být činnost školského parlamentu či dětské rady, která je poradním hlasem při zasedáním Školské rady a dává vedení školy podněty k zamyšlení. Dětské zastupitelé komunikují s učiteli i vedením školy a zprostředkovávají vedení školy pohled žactva na věci týkající se chodu školy. Další formou zapojení dětí do veřejného života mohou představovat návštěvy veřejných zařízení například domovů důchodců, rozhlasu, místního tisku, radnice, vysokých škol. Aby děti poznaly, jak to v takových spolcích chodí a jak jsou organizovány, je žádoucí dětem zprostředkovat exkurzi těchto zařízení, aby zažily provoz na vlastní kůži. Dát jim možnost vidět vše na vlastní oči.

4 Obsah výuky výchovy k občanství

Musím se bát souseda, který má tmavší pleť než já? Kde hledat pomoc, když zjistím, že si můj kamarád nosí každý den z domova modřiny? Proč jsou hladomory v Africe, když u nás máme obchody plné potravin? A proč africké děti nechodí do školy a místo toho bojují v ozbrojených konfliktech? Proč spolužačka Ester neslaví Vánoce a proč chodí moje teta každou neděli do kostela? To jsou otázky, které si děti kladou, a hledají na ně odpověď. Odpovědi na tyto otázky by jim měl nabídnout předmět výchova k občanství, který si bere za cíl orientovat žáky v dnešní moderní společnosti, zprostředkovat jim občanské kompetence, seznámit je s tématy, které hýbou světem, a formovat jejich myšlení, aby byli schopni obstát v nelehké době 21. století.

V teoretické části jsem se pokusila aspoň zhruba nastínit, jak by podle mého názoru měla vypadat výuka výchovy k občanství na druhém stupni základní školy. Jsem si vědoma toho, že je vždy jednodušší teoreticky něco mluvit a mít v hlavě představy, jak by to asi mělo vypadat, než něco reálně vytvořit a zkusit tím žáky zaujmout. Abych čtenářům této práce přiblížila moji vlastní představu výuky výchovy k občanství, rozhodla jsem se vytvořit šest konkrétních vyučovacích hodin, kterým odpovídá šest metodických listů s přesným rozpisem výukových aktivit. Každá výuková jednotka se věnuje jednomu ze šesti průřezových témat Rámcového vzdělávacího programu - Mediální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Výchova demokratického občana, Osobnostní a sociální výchova, Enviromentální výchova a Multikulturní výchova. Jednotlivé metodické listy obsahují přesnou metodiku práce, pracovní listy, časové rozvržení a další nezbytnosti pro vyučujícího, který by chtěl tyto listy využít ve svých hodinách. Abych vyzkoušela funkčnost a kvalitu příprav, rozhodla jsem se tři z těchto šesti vyučovacích jednotek (tři průřezová témata) osobně odučit. Tato témata jsou tedy obohacena evaluační částí, ve které shrnuji moje vlastní zkušenosti s vytvořeným materiálem. Abych měla možnost srovnání, rozhodla jsem se odučit navržený materiál na dvou různých školách v odpovídajících si ročnících. Pro realizaci hodin jsem si vybrala dvě českobudějovické základní školy. Jednou z nich byla Základní škola Kubatova, kde jsem realizovala navržené hodiny pod dohledem paní učitelky Mgr. Naděždy Ženčuchové, jako druhou školu jsem si vybrala Základní školu J. Š. Baara, kde mi umožnila materiál vyzkoušet paní učitelka Mgr. Jaroslava Interholcová. Obě paní učitelky se mnou ochotně spolupracovaly a uskutečněné hodiny se mnou následně konzultovaly, v evaluační části tedy shrnu své i jejich názory a komentáře k realizovaným hodinám.

Každý učitel či studující oboru výchovy k občanství ví, že obsah tohoto předmětu je nesmírně široký. Obsah tohoto předmětu, tedy témata, kterými by se měl zabývat, by jistě vydala na další diplomovou práci. Cílem mé práce však nebylo shrnout obsah tohoto předmětu, nýbrž obhajoba jeho významu a nezbytnosti jeho zařazení do výukových plánů českého školského systému. Proto, prosím, berte témata zmíněná v metodických přípravách jen jako jakousi malou ochutnávku, malý zlomek toho, s čím by měly žáci být v rámci tohoto předmětu seznámeni.

4.1 Průřezové téma – Mediální výchova

Téma hodiny	Reklama všude kolem nás
Průřezové téma	Mediální výchova
Doporučený ročník	8., 9.
Cíl hodiny	Seznámit se s fungováním reklamy a uvědomit si, jak nás reklama ovlivňuje v našem každodenním životě.
Rozvíjené klíčové kompetence	Komunikativní, sociální a personální, pracovní, k řešení problémů.
Organizační forma	Individuální a skupinová práce.
Pomůcky	Příloha č. 1, 2, 3, psací potřeby žáků a jejich školní sešit, nůžky, časopisy.
Časová náročnost	45 minut
Výuková metoda	Dramatizace, brainstorming, hra (domino), prezentace výsledků samotnými žáky.
Struktura hodiny	<p>1. Úvod - 2 minuty</p> <p>Vyučující si do výuky vezme dva časopisy, jeden určený pro ženy (např. Blesk pro ženy, Květy, Vlasta ...) a jeden pro muže (Autotip, Svět motorů ...). Časopisy využije k tomu, aby žákům dokázal, že v časopisech primárně určených pro ženy a v časopisech pro muže se nacházejí odlišné reklamy. V pánských časopisech jsou reklamy, které mají zapůsobit a ovlivnit muže (tedy reklamy na automobily, mobilní telefony, motorové oleje...), a časopisy pro ženy lákají reklamami na parfémy, léky, oblečení, šperky či spotřební zboží.</p> <p>2. Motivace - 8 minut</p> <p>Učitel rozstříhá pracovní list č. 1 a do dvojice či jednotlivci dá vždy po jednom lístečku (samozřejmě, že se nedostane na všechny žáky, lístečku je jen sedm). Žáci, kteří dostali lísteček, přehrají reklamu, jednoduše přečtou, co na lístečku je, pokud budou reklamu znát, mohou použít</p>

	<p>intonaci či výrazové prostředky odpovídající skutečnosti (reklamu, kterou je nutné hrát ve dvojici, poznají žáci podle dvojbarevnosti citátů, jednu barvu písma čte vždy jeden žák, druhou barvu písma jeho soused). Na žáky, na které se nedostane, zbývá úkol uhodnout, o jakou reklamu se jedná. Odpovědi si píšou do sešitu. Po přehrání všech sedmi reklam následuje kontrola.</p> <p>3. Teoretická část – 10 minut (krátký kurs do problematiky reklamy)</p> <p>Učitel pokládá otázky a třída se na ně snaží odpovídat.</p> <p><i>Co je úkolem každé reklamy? (seznámit zákazníka s výrobkem, propagovat ho, zaujmout potenciálního zákazníka, pobavit, prodat výrobek...)</i></p> <p><i>Jaké typy reklam znáte? S ohledem na to, kde se s nimi setkáváme? (televizní reklama, reklama v rádiu, reklama v novinách či časopisech, letáky, internetová reklama, SMS reklamy, loga firem na stadionech, reklama na autech a budovách, billboardy na silnicích, létající balón...)</i></p> <p><i>Televizní reklama je druh jednoho z nejnákladnějšího typu reklamy, vysílací čas je drahý a zadavatel reklamy si musí dobře rozmyslet, jaký vysílací čas si zakoupí. Představte si, že jste zadavatel reklamy, jaký vysílací čas (ráno, v poledne, večer) byste si koupili, kdybyste chtěli propagovat: novou panenku Barbie, irskou whisky, plenky Huggies, nově natočený film mířící do kin?... (upozornit žáky, že reklama má vždy svého respondenta, na kterého je cílená, takže panenku Barbie je nejlépe propagovat ráno, protože ráno se na televizi kouká velký počet dětí, protože ráno běží animované pohádky, dětská studia apod.)</i></p> <p><i>Jak říkáme krátké průpovídce, která vždy doprovází nějaký výrobek? Jako příklad takové průpovídky si můžeme uvést následující:</i></p> <p><i>Astor - Je krásné být sama sebou.</i></p>
--	--

	<p><i>Billa dnes to nejlepší pro mě.</i></p> <p><i>Česká pojišťovna chráníme Vaše sny.</i></p> <p><i>Delissa ta ti zvedne náladu!</i></p> <p>(odpověď: reklamní slogan)</p> <p><i>K čemu takový reklamní slogan slouží? Je náročné ho vymyslet? Jaké parametry by měl splňovat? (měly by být vtipný, měl by se rýmovat nebo být snadno zapamatovatelný, měl by být výstižný...)</i></p> <p><i>Věděli byste, jakou reklamu nazýváme negativní? (jako příklad negativní reklamy můžeme uvést současnou předvolební kampaň dvou nejsilnějších českých politických stran, které nechávají vylepovat plakáty a billboardy s úmyslem poškodit konkurenční politickou stranu)</i></p> <p>3. Pracovní část – 20 minut</p> <p>a) Domino</p> <p>- Učitel rozdělí žáky ve třídě na šest skupin podle libovolného klíče. Rozdá jim rozstříhané kartičky na domino (viz pracovní list č. 2). Způsob hry: na kartičce bude obrázek Jihlavanky a u ní bude stát slogan, který k ní nepatří, žáci ve stylu hry domino hledají výrobek, který náleží k danému sloganu, př. Jihlavanka - Poctivá káva). Práce by měla končit uzavřeným obrazcem. Až všechny čtyři skupiny dokončí práci, učitel jmenuje výrobky a třída odpovídá vhodným sloganem. Tuto pracovní činnost je vhodné uzavřít slovy: <i>Vidíte žáci, že vám hra nedělala větší problémy, jedná se zřejmě o kvalitně zpracované reklamní slogany, protože jestliže si je všichni pamatujeme a známe je nazpaměť, tak zřejmě dobře splnily svůj účel.</i></p> <p>b) Doplnění sluníček</p> <p>- žáci zůstávají ve skupinkách a každá skupina dostane jednu část pracovního listu č. 3, skupiny pracují na odlišných úkolech (1. skupina má za úkol doplnit sluníčko od-</p>
--	---

	<p>pověďmi na otázku: Jaká může být reklama? , 2. skupina odpovídá na otázku: Jaké výrobky či služby jsou nejčastěji propagovány televizní reklamou?, 3. skupina: Kde všude se můžu setkat s reklamou? a 4. skupina vymýšlí odpovědi na otázku: Co je úkolem reklamy?), v některých skupinách se bude opakovat stejné sluníčko, protože sluníčka jsou čtyři a skupin je šest.</p> <ul style="list-style-type: none"> - žákům by úkol neměl činit potíže, protože u každého sluníčka jsou vždy uvedené dvě vzorové odpovědi, které by měli žákům pomoci úkol dokončit. - tato aktivita by měla být zakončena krátkou prezentací sluníček každé ze skupin, skupiny si zvolí mluvčího, který odprezentuje práci celé skupiny. <p>4. Závěrečné zhodnocení hodiny – 5 minut</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učitel se ptá vybraných žáků: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Jaká část hodiny tě bavila nejvíce?</i> (hraní reklam, domino, sluníčka, prezentace...) - <i>Co tě dnes zaujalo? Dozvěděl jsi se něco nového?</i> - <i>Jak se ti pracovalo v tvé skupině, zapojili se do práce všichni ve skupině?</i> - <i>Jak se vám vybíral mluvčí skupiny?</i> - <i>Měl jsi ostych před spolužáky, když jsi prezentoval práci skupiny?</i>
--	---

Evaluace

Poprvé jsem tuto hodinu realizovala na Základní škole Kubatova v 9.A. Hodiny se zúčastnilo 26 žáků. Průběhem této hodiny jsem byla nadšena. Dopadla velmi dobře. Stihla jsem vše včetně evaluace. Žáci byli od začátku hodiny velmi pozorní, vhodně mě doplňovali ve výkladu a nadšeně odpovídali na moje otázky. Jejich odpovědi a nápady byly zajímavé a někdy velmi trefné, žáci byli ochotní diskutovat už od začátku hodiny a bylo na první pohled zřejmé, že jsou k diskusi vedeni paní učitelkou a jsou zvyklé debatovat a zapojovat se do výkladu. Nejvíce jsem byla potěšená tím, jak žáci sehráli reklamy, překvapilo mě, že se téměř nestyděli a že reklamy zahráli jako profesionálové a všichni „herci“ nás svými výkony pobavili. Na závěr hodiny se žáci shodli, že hraní reklam byla aktivita, která je spolu s dominem bavila nejvíce. Překvapilo mě, jak rychle se všechny skupiny vypořádaly s hraním domina. Vítězná skupina složila domino pod jednu minutu, což bylo nad moje očekávání. Trochu jsem se obávala doplňování sluníček, měla jsem pocit, že žáci nebudou u některých ze sluníček vědět, co doplnit. Žáci 9.A mě ale mile překvapili, protože se s úkolem vypořádali velmi dobře a vymysleli varianty, které mě samotnou při přípravě nenapadly, v dalším odstavci uvádím odpovědi žáků z 9.A na jednotlivé otázky:

Úkolem reklamy je..... zvýšit prodejnost, vydělávat, být nejlepší v konkurenci, prodat výrobek, nabídnout služby, předávat informace.

Televizní reklamy nejčastěji propagují finanční půjčky, potraviny, hračky, oblečení, čisticí prostředky, nábytkové výrobky.

S reklamou se můžu setkat v novinách, časopisech, televizi, mobilním telefonu, na internetu, na billboardech, plakátech, v poště, na letácích, ve vzduchu zavěšené za letadlem či na létajícím balónu, na autech.

Velmi dobře dopadla i prezentace sluníček, žáci se před ostatními spolužáky nestyděli a dokázali práci své skupiny velmi dobře prezentovat. Problém s výběrem mluvčího měla jen jedna skupina, i ta se ale na mluvčího po chvíli shodla. Na závěr jsem se jich ptala, co je bavilo nejvíce, a kterou část by příště vynechali. Žáci se shodli, že je nejvíce bavilo přehrávání a hádání reklam. Dále se shodli, že je vlastně nic nenudilo a hodina se jim velmi líbila. Chování žáků bylo velmi dobré, žáci byli soustředění a až na jednu skupinku chlapců, kteří byli trochu hlasitější, jsem byla s touto třídou nadmíru spokojená a musím je pochválit.

Stejnou hodinu jsem učila následující den v 9.A na Základní škole J.Š. Baara, ve třídě bylo přítomno 22 žáků. Přicházela jsem do hodiny s očekáváním příjemné hodiny,

myslela jsem si, že se hodina povede podobně jako na Základní škole Kubatova. Realita byla ale jiná. Žáci zůstali soustředění jen asi prvních deset minut. Doplnovali mě ve výkladu a správně odpovídali. S počátkem hraní reklam se situace ve třídě změnila. První dvojice mě potěšila, protože chlapci se sami od sebe rozhodli jít před tabuli a vynikajícím způsobem sehráli reklamu na jogurt *Dobrá máma*. Dvojice, které následovaly, se styděly, reklamu jen přečetly. Některé ani nepochopily, že se mají v rolích střídat. Třída byla hlučná a žáci dvojice často ani neslyšeli. Poskládání domina jim trvalo poměrně dlouho a často jim ani nevycházelo, protože někde udělali chybu. Doplnování sluníček skupinám problém nedělalo. Vymysleli následující odpovědi:

Úkolem reklamy je..... prodat, otravovat, nabídnout nový výrobek, pobavit, vydělat, zpestřit život.

Televizní reklamy nejčastěji propagují jídlo, nápoje, auta, mobilní operátory, noviny a časopisy, elektroniku, oblečení, alkoholické nápoje, spotřební zboží.

S reklamou se můžu setkat v časopisech, na letácích, na budovách, na internetu, v televizi, na lidech.

Reklama může být nudná, smutná, rozčilující, kreslená, otravující, inspiřující, urážlivá, trapná, nemravná, oblíbená, negativní, drahá.

Prezentace sluníček se příliš nepovedly, protože žáci byli hluční a nepozorní a své spolužáky často vůbec neposlouchali, což bylo také možná z důvodu toho, že žáci před tabulí nebyli schopní výsledek práce své skupiny vhodně okomentovat a prezentovat, četli to tak rychle, že jsem je musela i několikrát žádat o zopakování. Jestliže jsem byla s výsledkem hodiny o reklamě v rámci průřezového tématu Mediální výchova v 9.A na ZŠ Kubatova velmi spokojená a nadšená, tak stejná hodina realizována v 9.A na Základní škole J.Š. Baara mě vyloženě zklamala. Třída byla nepozorná a velmi hlučná.

Příloha č. 1 – Reklamní citáty

A když to vydržíš až do večera, nepapat, tak uvidíš zlatý prasátko. A tati? A bude mít ty velký zahnutý zuby nahoru? **Zahnutý zuby, když vydržíš nejíst, budou i zuby.** Ne ne, já nemusím, já už ho vidím. (Kofola)

Moc to teda nehřeje, to je hrozný tady, to jsi fakt nemohl vybrat lepší místo. Hlavně že máš klid na ten svůj sport, jau to kouše, cos to vzal za deku? A můžeš přestat číst, když s tebou mluvím? A proč jsme vlastně nejeli v červenci? **V ideálním světě můžete ženu vypustit, v reálném světě musíte občas vypustit vy...i muži mají své dny.** (Fernet Stock)

Tati? Jak chlap pozná, že se rozhodl správně? **Tak to si zapamatuj, mladej. Jediné správné rozhodnutí je to, které můžeš vzít kdykoliv zpátky.** (Home Credit)

Když potká sob soba, mají radost oba. Když se sejdou tři sobi, tak se radost násobí. (Finlandia)

Bohušu pospěš, Bohušu pospěš...! (Májka)

Jaký dneska je? **Jako křen, jenom ten vrchní je nějakej divnej.** Divnej on je, ale pivo točí skvělý... (Velkopopovický kozel)

Nehceš do těch kalhot dát radši gumu? **Cože? Mami takhle se to ale nosí!** (Dobrá máma)

Příloha č. 2 – Domino (reklamní slogany)

	Dlouhý život pro Vaši pračku, Váš...
	Nejjemnější pokušení.
	Když ji miluješ, není co řešit.
	..., skvrn a špíny se zbavíš!
	I muži mají své dny.
	Zde jsem člověkem, proto zde nakupuji.
	Příroda regeneruje.

	<p>Pro muže to nejlepší.</p>
	<p>Drsná země, jemná whiskey.</p>
	<p>Bílá bělejší, prádlo čistější.</p>
	<p>Simply clever.</p>
	<p>Důkaz místo slibů.</p>
	<p>....., chřipka z těla ven!</p>
	<p>Když nevíte coby, nejdete to v ...</p>
	<p>....., Vaše čokoládová hvězda.</p>

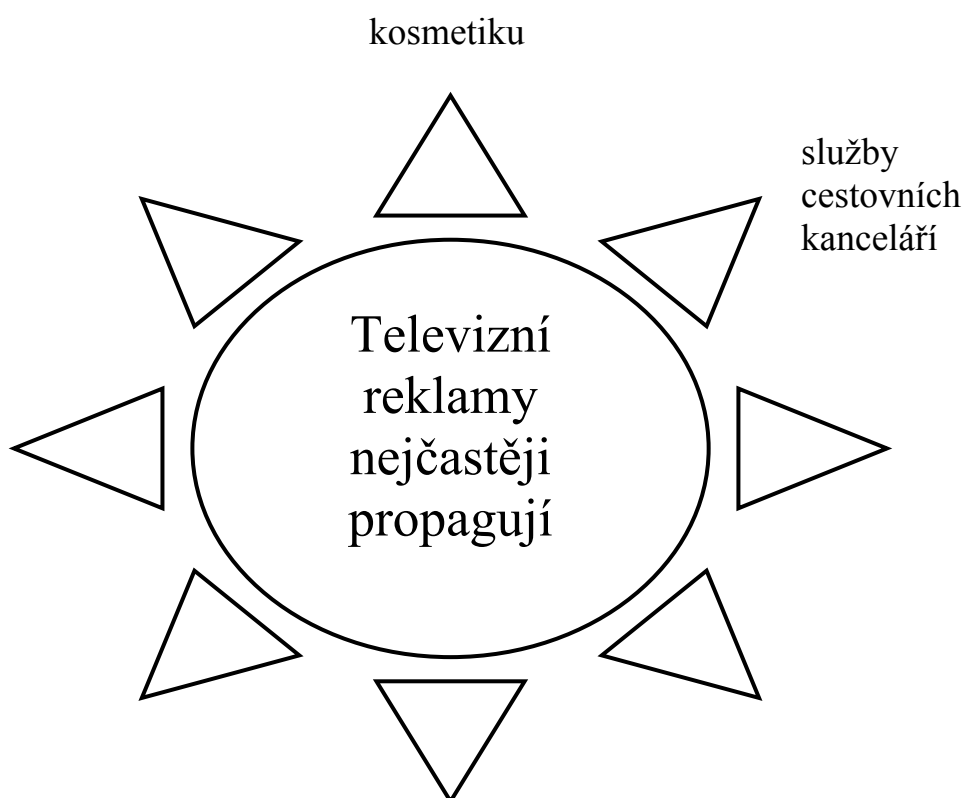
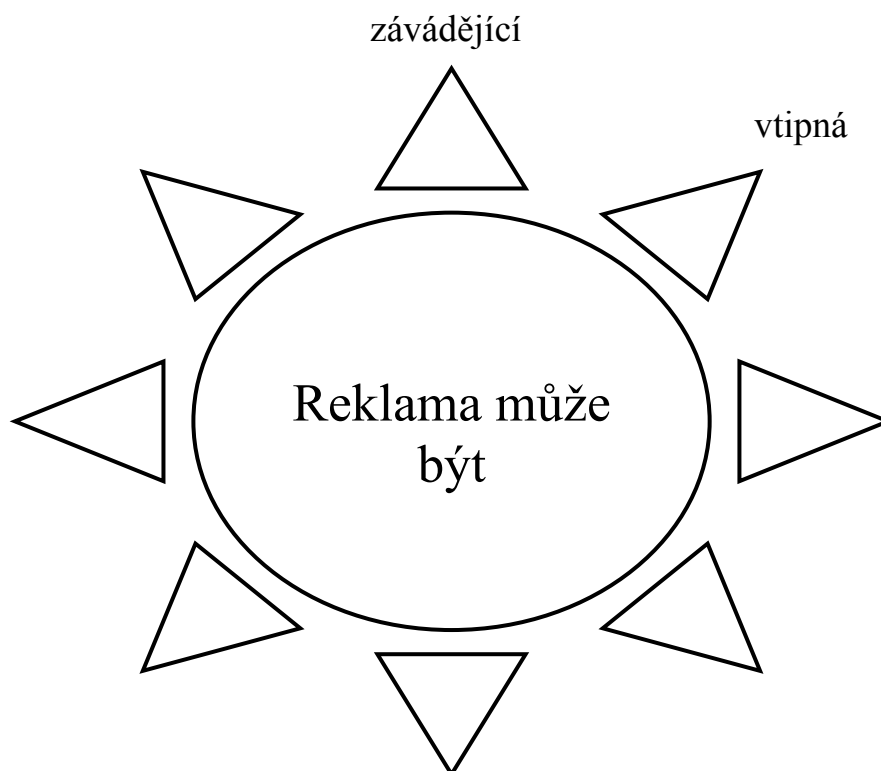
	<p>.... Ti dává křídla.</p>
	<p>...., najdu tam, co neznám.</p>
	<p>...., proklatě dobré kuře.</p>
	<p>Poctivá káva.</p>

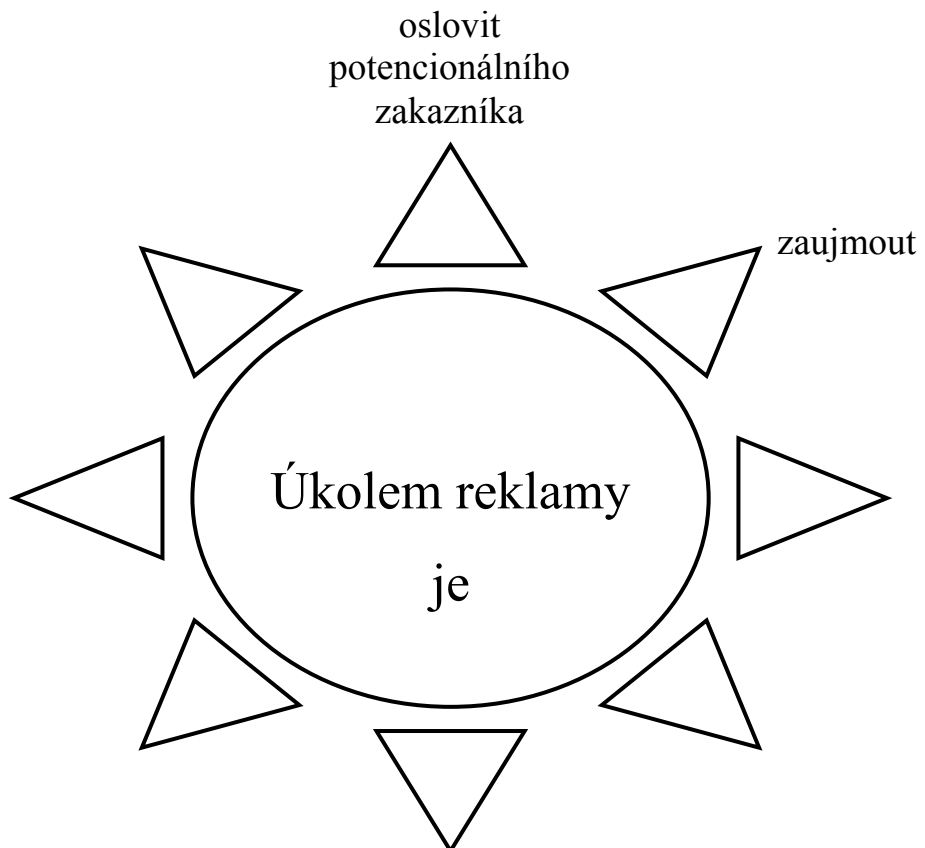
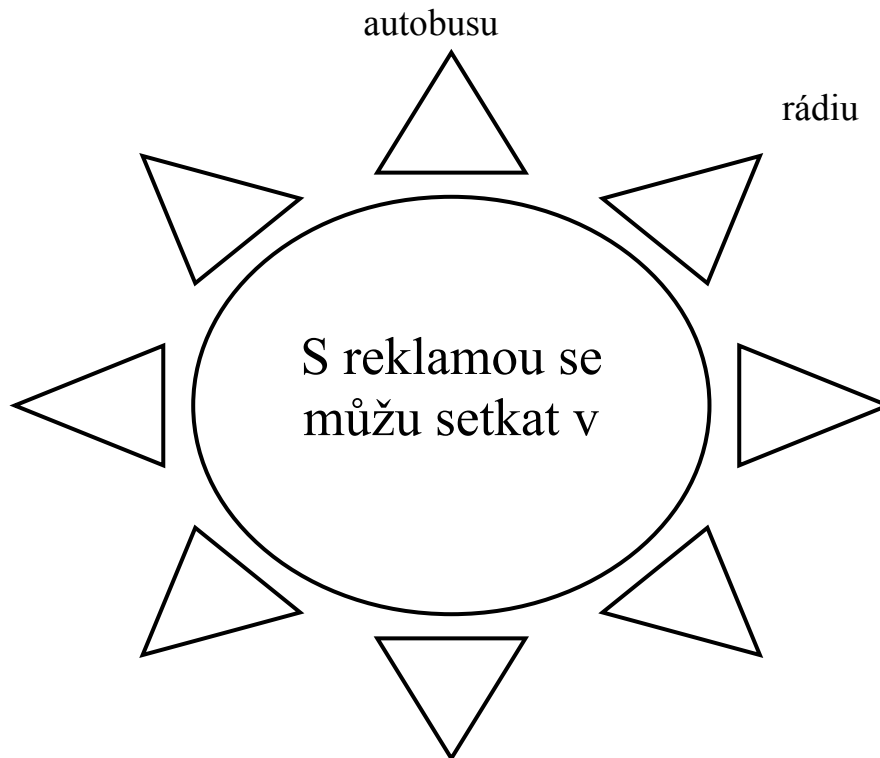
Zdroj reklamních sloganů: Hrkal, M. České reklamní slogany [online]. 2009. [cit. 2010-03-19]. Dostupné na WWW: <http://marekhrkal.cz/reklamni-slogany.htm>

Zdroje obrázků:

Jihlavanka: www.kava-caje.cz/kava-mleta-katskupmleta.php
Calgon: <http://www.licitatii-electronice.ro/produse/detalii-produs.aspx?pid=13322>
Milka: <http://www.redakce-milka.estranky.cz/>
Kofola: <http://medialne.etrend.sk/reklama-clanky/znacky-co-prezili-socializmus-3.html>
Vanish: <http://www.britsuperstore.com/acatalog/Vanish.html>
Fernet Stock: http://www.dadaplus.sk/produkty/kategoria/alkoholicke_napoje//S-120/
Drogerie Markt: <http://www.sportbezbarier.sk/pomahaju-nam/>
Dobrá voda: <http://www.pojihoceskychzamecch.net/partneri.html>
Gillette Fusion: <http://www.nysportsjournalism.com/pg-nfl-ryan9289/>
Jameson: <http://www.drinkhacker.com/2009/03/15/review-jameson-irish-whiskey/>
Lanza: <http://www.drogerielevne.cz/prasky/c-1117/>
Škoda: <http://auto-vrakoviste.ic.cz/>
Old Spice: <http://rizzojn.wordpress.com/2008/08/05/manscaping-review-5-old-spice-edition/>
Modafen: http://plzensky.denik.cz/zpravy_region/plz-modafen-na-obcanku-20081108.html
Obi: <http://obi.tym.cz/?p=1>
Orion: <http://www.impuls.cz/soutez/orion-cokoladove-stesti-v-kazde-rodine/70?page=28>
Red Bull: <http://www.duetsblog.com/articles/law-suits/>
Seznam: <http://rabas.ezin.cz/tipy-pro-vyhledavace-a-vase-stranky.a29.html>
KFC: <http://www.uvalawblog.com/2009/11/15-minute-review-kentucky-fried-chicken.html>

Příloha č. 3 – Reklama (asociace)

4.2 Průřezové téma – Enviromentální výchova

Téma hodiny	Kam s nimi? – Recyklace
Průřezové téma	Enviromentální výchova
Doporučený ročník	7., 8., 9.
Cíl hodiny	Žáci se naučí jak recyklovat odpad, seznámí se s možnostmi využití odpadů a získají zodpovědnější postoj k životnímu prostředí.
Rozvíjené klíčové kompetence	Kompetence k řešení problému, pracovní kompetence.
Mezipředmětové vztahy	Český jazyk – práce s textem.
Organizační forma	Individuální práce, práce ve dvojici.
Pomůcky	Nahrávka z cyklu „Kam s nimi“, přehrávač (počítač), odpadky, příloha č.1-7, pracovní list č. 1-4, menší listy papírky na anketu.
Časová náročnost	45 minut
Výuková metoda	Práce s médii - video, práce s textem, anketa.
Struktura hodiny	<p>1. Motivace - Video - 15 minut</p> <p>- hodina bude zahájena shlédnutím videa z archivu České televize (video je dostupné na adrese: http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/205562230600001-kam-s-nimi/)</p> <p>- před spuštěním videa dostanou žáci krátký dotazník (pracovní list č. 1) s otázkami a větami s nedokončenými výpověďmi, odpovědi na ně získají sledováním videa</p> <p>- následuje krátká kontrola</p> <p>2. Teoretická část - Učíme se třídit - 8 minut</p> <p>- učitel rozmístí na tabuli barevné kontejnery - za pomoci žáků k nim napíše, o jaký kontejner se jedná (př. papír, plast barevné sklo, bílé sklo, směsný odpad) - přílohy č. 1-6</p> <p>- učitel si do hodiny přinese prázdné obaly od výrobků. K tabuli chodí vždy dvojice, dvojice se vybere jeden odpadek a rozhodne se, kam ho vyhodí (postaví ho pod tabuli, pod daný kontejner).</p>

	<p>3. Pracovní část – Třídíme odpad - 5 minut</p> <ul style="list-style-type: none"> - vyučující žákům rozdá pracovní list č. 2, žáci mají za úkol pomocí šipek správně roztrždit odpad - následuje kontrola <p>4. Anketa – Doma odpad třídíme/netřídíme - 3 minuty</p> <ul style="list-style-type: none"> - každý žák dostane čistý kus papíru, na který napíše slovo ANO či NE. Odpověď ANO znamená: <i>Ano, v naší rodině se odpad třídí. Je to pro nás běžná věc.</i> Odpověď NE znamená: <i>V naší rodině se odpad netřídí.</i> Aby se žáci nemuseli za své odpovědi stydět či se ostýchat napsat pravdu, je anketa anonymní, žáci se na lísteček nepodepisují. Anketa bude vyhodnocena na konci hodiny. Učitel ji zpracuje v době, kdy budou žáci pracovat na následujícím úkolu (Příběhy rodinky Zoubkových) <p>5. Příběhy rodinky Zoubkových - 10 minut</p> <ul style="list-style-type: none"> - učitel rozdá žákům pracovní list č. 3 a žáci ho vypracovávají - učitel mezitím vyhodnocuje anketu - kontrola řešení <p>6. Anketa – Vyhodnocení - 4 minuty</p> <ul style="list-style-type: none"> - učitel seznámí žáky s výsledkem ankety - různé výsledky ankety může vyučující různě využít: např. Jestliže anketa dopadne tak, že se zjistí, že většina žáků doma odpad skutečně třídí, tak může učitel žáky pochválit, že jsou šikovní a že činí správně a že má z výsledku ankety radost. Když anketa nedopadne dobře, může to učitel využít k tomu, že řekne, že je dobře, že jsme tématu recyklace věnovali dnešní hodinu, protože ještě zřejmě není samozřejmostí, že se v každé domácnosti odpad třídí.... <p>7. Zadání domácího úkolu</p> <ul style="list-style-type: none"> - děti dostanou kvíz – pracovní list č. 4, který za domácí
--	---

	úkol vyřeší, příští hodinu proběhne společná kontrola (žák může pro vypracování použít libovolné pomůcky: internet, literaturu...)
--	--

Zdroj - video: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/205562230600001-kam-s-nimi/>)

Pracovní list č. 1

Video-kvíz

1. **Kolik kilogramů odpadů vyprodukuje každý z nás za jeden rok?**

Odpověď: _____

2. **Který český spisovatel si pokládal otázku: „Kam s ním?“**

Odpověď: _____

3. **Největší podíl objemu odpadu na vesnicích tvoří _____ .**

4. **Papír lze recyklovat asi _____ krát.**

5. **Jak lze už při nákupu šetřit odpadem?**

Odpověď:

-
6. **Na kolikátém místě si stojí Česká republika ve třídění odpadů?**

Odpověď: _____

7. **_____ lidí z 10 odpad třídí.**

Příloha č. 1

Zdroj - obrázek: <http://podlesin.eu/Odpady/trideni-plastu/>

Příloha č. 2

Zdroj - obrázek: <http://www.tridime-vysocina.cz/skoly-hry/tvcdc252ifoto.html>

Příloha č. 3

Zdroj - obrázek: <http://odpadkovykos.cz/trideni-odpadu/>

Příloha č. 4

Zdroj - obrázek: <http://www.tridime-vysocina.cz/skoly-hry/tvcdc252ilfoto.html>

Příloha č. 5

Zdroj - obrázek: <http://www.libis.cz/tetram.jpg>

Příloha č. 6

Zdroj-obrázek: http://www.sompo.cz/tech/kont_tko.gif

Příloha č. 7

Zdroj - obrázek: <http://www.stredoceske-odpady.cz/>

Pracovní list č. 2

Zdroje – obrázky:

http://www.madonaroska.sk/obr/v/sampus_de_luxe.jpg
http://www.inovacnipodnikani.cz/views/media/images/articles/1263456653_noviny.jpg
<http://www.a-cesky-krumlov.com/data/Image/38.jpg>
<http://i.iinfo.cz/urs/dell-krabice-117906189245888.JPG>
http://www.masiv-nabytek.cz/img_sort/DD2729.jpg
<http://magazin.mattoni.cz/images/magnesia/magnesia-1.5.jpg>
<http://www.delimarket.sk/admin/media/foto/full/Cinzano%20Bianco,%2011.jpg>
http://www.topzena.cz/articles/images/2_admin/1072-casopis_zena_a_zivot.jpg
<http://www.kancelarske-zbozi.cz/img/article/t/1718.jpg>

<http://www.logbal.cz/img/products/8595067300955.jpg>
http://lightscribe.uzasne.cz/img/obsah/cd_verbatim_b.jpg
http://ekolist.cz/velkeobrazky/energie/spotrebice/zarovka01_z.png
<http://www.trakturky.unas.cz/kalendar.jpg>
<http://tmp.aktualne.centrum.sk/soumar/img/1054/26/10542678-tesco-igelitka.jpg>
http://www.spar.cz/pictures/vyrobky/_SPAR-Mouka-hladka.jpg
<http://files.dalmatho.cz/200000640-202c221265/Evradog%20konzerva.gif>
http://www.samoleceni.cz/image_pdk.php?pdk=3600010010869
http://www.damedis.com/eshop/mainItemImage/Obal_na_1_CD_cerny_Jewel.jpg

Pracovní list č. 3

Příběhy rodinky Zoubkových

Příběh první

Nejmladší člen rodiny Zoubkových, Matýsek, je ještě malý a počůrává se. S přebalováním malého Matýska pomáhá celá rodina a použité plenky chodí potom vyhazovat do modré popelnice na papír. Činí tak správně?

- a) ANO
- b) NE

Příběh druhý

Dvojčata Andulka a Josífek Zoubkovi dostala k Vánocům společnou výbavu na baseball. Maminka Zoubková Andulku i Josífka několikrát důsledně varovala, aby si chodili nahazovat ven, aby v pokojíčku něco nerozobili. To by ale nebyla dvojčata, aby jednou poslechla, takže se už při prvním nadhozu stalo přesně to, před čím je maminka varovala, míček skončil v zrcadle a to se rozletělo na střepey. Dvojčata jsou doma sama a doufají, že když střepey ze zrcadla posbírají a vyhodí, rodiče si ničeho nevšimnou. Kam ale se střepey? Každé dvojče tvrdí něco jiného. Kdo má pravdu?

- a) Josífek říká, že je přece logické střepey vyhodit do kontejneru na bílé sklo.
- b) Andulka tvrdí, že střepey ze zrcadla do bílého kontejneru nepatří.

Příběh třetí

Maminka Zoubková už dva roky přemlouvá tatínka Zoubka, aby vymalovali byt. Tento víkend se jí to konečně podařilo a celá rodina se dala do práce. Nakoupili barvy, položili na podlahu staré noviny, aby zbytečně neušpinili podlahu, a dali se do výmalby. Dvojčata jsou nadšená, protože rodiče jim vymalovali pokojíček oranžovou barvou. Aby se Andulka s Josífkem rodičům odvděčili, sesbírali po práci zašpiněné noviny a šli je vyhodit. U kontejnerů váhali, kam je vlastně vyhodit. Šel kolem souseď Pazderka, který tvrdí, že ví vždy všechno nejlépe, a zajímalo ho, nad čím váhají. Řekli mu, že si nejsou jisti, kam špinavé noviny potřísněné barvou vyhodit. A protože souseď Pazderka ví vždycky všechno nejlépe, odpověděl větou: „Zoubkovi! To je přece jasně! Vyhod'te papíry do modrého kontejneru na papír.“ Má souseď Pazderka pravdu?

- a) ANO
- b) NE

Příběh čtvrtý

Při renovaci bytu se Zoubkovi rozhodli zbavit se starého sešlapaného koberece z obývacího pokoje. Rozhodli se koberec vyměnit za moderní plovoucí podlahu. Koberec tedy strhli, srolovali a společnými silami odtáhli k popelnicím. U popelnic ale váhají, kam vlastně koberec vyhodit. Paní Zoubková tvrdí, že by ho měli naložit a odvést do sběrného dvora. Pan Zoubek radí vyhodit koberec do směsného odpadu. Kdo má pravdu?

- a) Paní Zoubková
- b) Pan Zoubek

Příběh pátý

Josífek Zoubek si za peníze z letní brigády rozhodl koupit nové lyže. Rodiče řekli, že mu na ně nepřidají ani korunu, protože mu před rokem koupili zbrusu nové lyže Fischer za osm tisíc, když měl jet se školou na zimní lyžařský kurz do Krkonoš. Jenže Josífek se rád vytahuje před spolužačkama, a tak i přestože byl zařazen do skupiny začátečníků, myslel si, že když má nové lyže, je hned mistr světa. Uprostřed týdne se rozhodl, že všem ukáže, jak už se za těch pár dní naučil lyžovat, a že v pohodě zvládne skok přes menší skokánek. Jenže skok dopadl trochu jinak, než Josífek plánoval. Josífkovi se nepodařilo správně dopadnout, zamotaly se mu nohy a ošklivě upadl. Josífek vše ustál bez zranění, jeho lyže však ne. Jednu lyži zlomil. Doufal, že když přiveze lyži domů, tatínek mu ji nějak slepí, jenže ten řekl, že to není možné, a že ji může rovnou vyhodit, a ještě dodal, ať vůbec nepočítá s tím, že by mu s maminkou koupili lyže nové. Josífek tedy dal nezlomenou lyži babičce k rajčatům a teď se rozhoduje, co udělat s tou zlomenou. Poradíte mu?

- a) Josífek by měl počkat, až pojede tatínek s kobercem do sběrného dvora a poprosit ho, aby tam vzal i zlomenou lyži.
- b) Josífek by měl lyži vzít a jít ji vyhodit do směsného odpadu (do černého kontejneru).

Příběh šestý

Babička a děda Zoubkovi jsou velmi spořiví. Nikdy by nevyhodili věc, která ještě funguje a plní svůj účel. Proto už se celá léta koukají na černobílou televizi. Jenže před týdnem se televize rozbila. Babička s dědou se rozhodli, že ji nechají opravit, jenže opravář jim s úsměvem řekl, že takhle starou televizi už dlouho neviděl a že jim ji žádný opravář neopraví, protože už se ni nevyrábějí náhradní díly. Nezbyvá jim tedy nic jiného, než televizi vyhodit a koupit si novou. Teď však váhají, kam vyhodit nefukční televizi. Poradíte jim?

- a) Radím vzít ji do obchodu, kde si budou kupovat novou televizi, protože v obchodě jsou povinni při koupi nové televize tu starou přijmout a zajistit její ekologickou likvidaci.
- b) Radím vyhodit ji do směsného odpadu.

Zdroj - obrázek: <http://www.bbc.co.uk/comedy/familyguy/>

Pracovní list č. 4

Kvíz - recyklace

1. **Co to je recyklace?**
 - a) proces, při němž se odpad zpracuje na nový materiál
 - b) proces, při němž se odpad zlikviduje bez dalšího využití
 - c) cizí výraz pro spalování dřeva

2. **Popelnice na třídění barevného skla má barvu:**
 - a) bílou
 - b) žlutou
 - c) zelenou

3. **Směsný komunální odpad je sbírán v černých kontejnerech a jedná se o odpad, který ...**
 - a) se dále třídí
 - b) putuje přímo na skládku
 - c) se vymývá

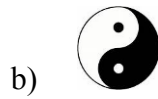
4. **Do žlutého kontejneru na plasty nepatří:**
 - a) podlahové krytiny z PVC
 - b) PET lahve od nápojů
 - c) plastové tašky

5. **Před tím než odhodím PET lahev do žlutého kontejneru na plasty, z ní odstranit etiketu.**
 - a) je nutné
 - b) není nutné

6. **Co nepatří mezi biodpad?**
 - a) Posečená tráva ze zahrady
 - b) Slupky od brambor
 - c) Zbytky masa a kostí

7. **Sklenice „zavařovačky“ vyhodím do:**
 - a) zeleného kontejneru
 - b) bílého kontejneru
 - c) žlutého kontejneru

8. **Symbol pro recyklaci je:**

9. Staré léky odnesu do:

- a) popelnice
- b) popelnice na bioodpad
- c) lékárny

10. Kolikrát lze recyklovat sklo?

- a) 5 x
- b) 10 x
- c) neomezeně

Zdroje - obrázky:

<http://www.larrywalkemeyer.com/blog/2009/09/trash-can-habits.html>

<http://trid-odpad.falconis.cz/>

<http://www.myspace.com/mattsellsprofile>

4.3 Průřezové téma – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Téma hodiny	Národní hrdost
Průřezové téma	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Doporučený ročník	8., 9.
Cíl hodiny	Žáci se seznámí s výrobky, stavbami či osobnostmi, na které jsou hrdí naši evropští sousedé. Dále se seznámí s důležitými osobnostmi, vynálezy, objevy a firmami, které jsou pro ČR důležité a které ji proslavili i v zahraničí.
Rozvíjené klíčové kompetence	Osobnostní a personální, komunikativní, pracovní, k řešení problému.
Mezipředmětové vztahy	Zeměpis – práce s mapou.
Organizační forma	Individuální a skupinová práce.
Pomůcky	Pracovní list č. 1, příloha č. 1, nástěnky, připínáčky, magnety nebo lepidlo, izolepa, atlasy Evropy, politická mapa Evropy.
Časová náročnost	45 minut
Výuková metoda	Frontální výuka, brainstorming, diskuze.
Struktura hodiny	1. Úvod – 5 minut - učitel krátce seznámí s dětmi s tématem hodiny, sdělí jim, že v první části budou zjišťovat, na co jsou hrdí naši evropští sousedé, budou pracovat ve skupinkách a pracovat s mapou. V druhé části hodiny pak bude stěžejní hrdost česká a žáci budou pracovat ve dvojicích. - vysvětlení pojmu národ (národ=společenství lidí, kteří mají společné kořeny, znaky. Národ je formován několika různými činiteli např. společný jazyk, stejné náboženství, společnou kulturu a historie, společně obývané území.)

	<p>2. Pracovní část – celkem 35 minut</p> <p>a) Na co jsou hrdí naši evropští sousedé? – 20 minut</p> <ul style="list-style-type: none"> - vyučující rozdělí žáky do šesti pracovních skupin - žáci dostanou 4 díly mapy (příloha č. 3, 4, 5, 6), kterou poskládají a připevní na některou z nástěnek ve třídě, mohou při tom využít připínáčeků či magnetů, či si ji pomocí izolepy slepí na lavici. Dále obdrží list s vlajkami, které budou mít za úkol rozstříhat a též připevnit k příslušným státům (jestliže nebudou vědět, kterému státu vlajka patří, otočí-li vlajku, získají nápovědu v podobě krátké charakteristiky daného státu - je tedy nutné, aby vyučující vytiskl vlajky a nápovědy ke státům na stejný list, úskalí může vzniknout i v tom, že mapa je slepá a žáci si třeba nebudou jisti, kde daný stát leží, v tomto případě mohou použít atlas nebo nástěnnou politickou mapu Evropy, které budou k dispozici). Poslední materiál, který obdrží, budou obrázky, které charakterizují výrobky, osobnosti či stavby, na které jsou naši sousedé hrdí, jejich úkolem je lístečky správně přiřadit ke státům a připevnit připínáčkem, magnetem nebo lepidlem. - prezentace a kontrola <p>b) Česká hrdost - 15 minut</p> <ul style="list-style-type: none"> - formou brainstormingu přemýšlí celá třída nad otázkou, <i>Na co mohou být Češi hrdí?</i>, učitel zapisuje na tabuli (čeští hokejisté, architekt Jan Kaplický, olomoucké syrečky...) - Krátce si s žáky popovídám o České republice a o tom jestli jsou hrdí na svou rodnou zemi. Čím si myslí, že je ČR v zahraničí známá, které české osobnosti jsou známé i za hranicemi republiky apod... -žáci obdrží do dvojice pracovní list č. 1 a společně na něm pracují - proběhne rychlá kontrola pracovního listu
--	--

	<p>3. Závěr - 5 minut</p> <p>- učitel se zeptá žáků:</p> <p><i>Jak se vám pracovalo ve skupinách?</i></p> <p><i>Pracujete raději ve skupinách nebo sami?</i></p> <p><i>Uměli jste se dohodnout nebo jste se hádali?</i></p> <p><i>Bavila vás více práce s mapou nebo vypracovávání listu o české hrdosti?</i></p>
--	---

Příloha č. 1

Zdroje - obrázky:

<http://www.actionfigureinsider.com/main/star-wars-sneak-peek-of-toy-fair-2010>
<http://www.promotym.cz/lindt.php>
<http://pizza-presto-chrudim.cz/>
<http://in10words.wordpress.com/2009/10/08/oktoberfest-in-10-words/>
<http://www.labuznik.com/article.php?ID=96>
<http://whatsinbiz.wordpress.com/2008/06/>
http://blogs.trb.com/features/consumer/shopping/blog/2007/09/ikea_a_billboard_is_up.html
<http://mobiles.yc.cz/index.php?id=7&n=nokie-3250>
<http://www.bio-life.cz/clanky/zdrava-vyziva/jak-se-vyznat-v-tucnych-syrech.html>
<http://www.trekearth.com/gallery/Europe/Spain/Andalucia/Malaga/Torremolinos/photo984883.htm>
<http://servis-restaurace.gastronews.cz/o-rozvratu-nizozemske-kuchyne>
<http://www.vlo.gliwice.pl/wok/?strona=sw&co=slowo>
<http://eurotrip.radoviny.net/?p=136>
<http://www.msnbc.msn.com/id/21762504/>
<http://www.janeta.cz/londyn.html>
<http://www.bartender.com/2calendar/cal-2006/cal-0306.htm>
<http://www.vitejte.cz/objekt.php?oid=694&j=cz>
<http://cervejaecoisademulher.wordpress.com/category/stella-artois/>
<http://www.wikyweb.net/Aboutme2.htm>
<http://agro.biodiver.se/2007/06/the-sweet-smell-of-agricultural-biodiversity/>

Příloha č. 2

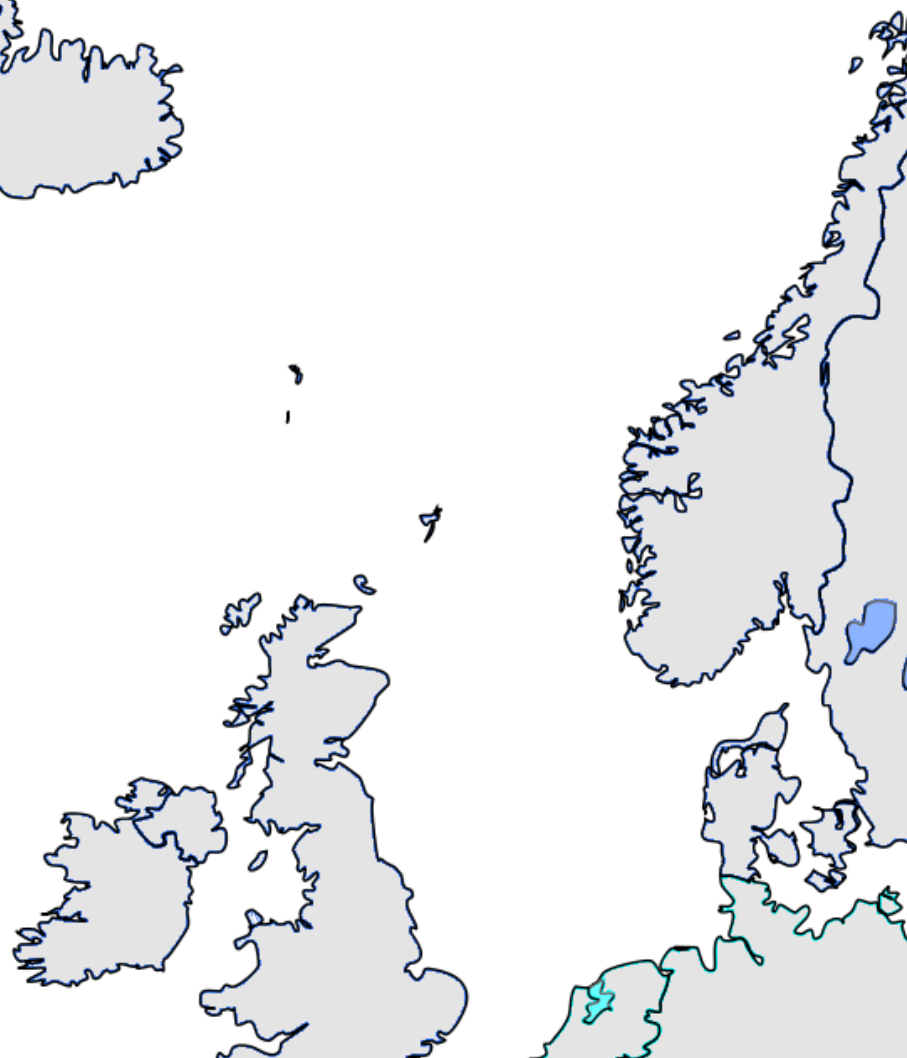
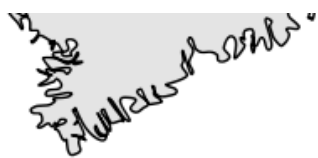
	
	
	
	
	
	
	
	

<p>Tento stát se rozkládá na Pyrenejském poloostrově. V čele státu stojí král Juan Carlos I. Tato země je velmi pyšná na herce Antonia Banderase, který se zde narodil, a později se prosadil i v Hollywoodu.</p>	<p>Severozápadní evropská země, která má drsné klima. Velmi často zde prší. Oficiálními jazyky tohoto státu je angličtina a irština.</p>
<p>Tato země je konstituční monarchií a v jejím čele stojí král Albert II. V této zemi vedle sebe žijí dva národy, Vlámové a Valoni. Oba národy mluví odlišnou řečí, Vlámové nizozemsky a Valoni francouzsky.</p>	<p>Jedná se o federativní stát s 26 kantony, hlavní město tohoto státu se nazývá Bern. Tato země hraničí s pěti státy: Rakouskem, Itálií, Francií, Lichtenštejnskem a Německem.</p>
<p>Tento stát je omýván vodami Baltského a Severního moře. Hlavou země je královna Margarethe II. Tento stát je velmi hrdý na svého rodáka, spisovatele Hanse Christiana Andersena.</p>	<p>Hlavou tohoto státu je královna a parlament se schází ve Westminsterském paláci. Tato země je již po několik staletí velkým rivalem jiné evropské země, Francie.</p>
	<p>Země s vynikající kuchyní plnou mořských plodů, čerstvé zeleniny a čerstvých bylinek. Prezidentem této země je Nicolas Sarkozy, který se před pár lety oženil s krásnou zpěvačkou a modelkou Carlou Bruni.</p>
	<p>Toto je země výborných chutí, vynikajícího vína, oliv a hlavně vynikajících těstovin. V rámci tohoto státu existuje ještě stát jiný, stát v němž sídlí papež.</p>
	<p>Překrásná země, kde ale těžko najdete nějaký vyšší kopec, tato země je totiž jedna velká plošina. Co ale místní lidé skutečně umí, je výroba vynikajících sýrů a pěstování přenáherných květin, z místních květinových polí se line omamná vůně a oči přecházejí.</p>
	<p>Velmi rozvinutá země, do které míří velká část různého zboží, které se vyrobí v České republice. Země s velmi bohatou kulturou a historií. Rodiště skladatelů Johanna Sebastiana Bacha, Richarda Strausse či Ludwiga van Beethoven)</p>
	<p>Tuto vlajku přeci každý dobře zná 😊</p>

Zdroje – vlajky:

http://www.cojeco.cz/index.php?id_desc=39483&s_lang=2&detail=1
http://agrino.org/esc/2009/eurovision_2009_switzerland.html
<http://www.vlajky-statu.cz/usa/175/velka-britanie/200>
<http://www.ilsts.cz/cs/clanek/preklady-francouzstina>
http://www.mcoho.org/services/ed/foreign_investment.html
<http://www.statnivlajky.cz/nizozemsko>
<http://www.mediafax.cz/zahranici/2834566-Nemecko-oplakava-obeti-sileneho-strelce-vlajky-visi-na-pulzerdi>
http://www.auto-samolepky.cz/product_info.php/cPath/21_71/products_id/704
http://vlajky-statu.luksoft.cz/evropa/belgicka_vlajka.php
<http://lite.cojeco.cz/img.php?id=671>

Příloha č. 3, 4, 5, 6

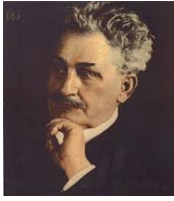
Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Map_of_Europe_%28political%29.png

Pracovní list č. 1

Česká nej-

1. **Karlovu univerzitu** se sídlem v _____ (město) založil král _____ roku 1348. Tato univerzita je nejstarší univerzitou naší země a zároveň:
 - a) nejstarší univerzitou střední Evropy
 - b) nejstarší univerzitou celé Evropy
 - c) nejstarší univerzitou světa
2. **Kamenný most v Písku** je nejstarším dochovaným mostem České republiky. Most vede přes řeku _____ a je postaven v _____ slohu. Tento most pochází pravděpodobně ze 13. století, kdy jej nechal postavit český král, řečený „železný a zlatý“ _____.
3. Česká republika je velmi hrdá na své dva nejznámější **nositele Nobelovy ceny** Jaroslava Seiferta a Jaroslava Heyrovského, kteří obdrželi Nobelovu cenu za:
 - a) za literaturu a matematiku
 - b) za literaturu a chemii
 - c) za mír a fyziku
4. V 19.-20. století se ve světě proslavil **slavný trojlístek českých skladatelů**- Bedřich Smetana, Antonín Dvořák a Leoš Janáček. Ke slavným skladbám přiřaď jejich autora:

Leoš Janáček	Má vlast, Libuše, Prodaná nevěsta
Bedřich Smetana	Čert a Káča, Rusalka
Antonín Dvořák	Její pastorkyňa

Leoš Janáček

Antonín Dvořák

Bedřich Smetana

5. A u hudby ještě chvílku zůstaneme. Jistě znáš slavnou **operní pěvkyni** Emílii Kittlovou, která se proslavila po celém světě. Kromě vážné hudby se věnovala i psaní básní a románů. U nás i ve světě je však známa pod pseudonymem:

- a) Martina Navrátilová
- b) Jarmila Kratochvílová
- c) Ema Destinová

6. Otto Wichterle je slavný český vynálezce. Má patent na 150 vynálezů. Mezi ty nejúspěšnější patří:

- a) kontaktní čočky a polyamidové vlákno (silon)
- b) lodní šroub
- c) ruchadlo

7. Další známý český vědec, psychiatr a neurolog učinil velký objev na poli medicíny. Objevil totiž čtyři krevní skupiny. Tímto slavným objevitelem byl:

- a) Jan Jánský
- b) J.E. Purkyně
- c) J.G. Mendel

8. Slavný český **cestovatel**, kartograf a etnograf Dr. Emil Holub podnikl za svého života mnoho slavných expedic. Víš, na který kontinent se Emil Holub specializoval?

- a) Afrika
- b) Austrálie
- c) Severní Amerika

9. Roku 1895 se Václav Laurin a Václav Klement rozhodli, že založí menší firmu na výrobu jízdních kol. O čtyři roky později vyrábí firma Laurin & Klement první motocykl a roku 1905 první automobil. Roku 1925 se Laurin a Klement rozhodnou, že sloučí firmu se známou strojírenskou firmou. Dnes je tato značka výrobce automobilů jednoznačně nejoblíbenější v celé České republice a mnoho automobilů putuje i na zahraniční trh, kde se tato značka těší velkému zájmu. Jedná se o značku _____.

10. Česká republika má jednu z nejdokonalejších a nejhustších sítí turistického značení pro pěší turistiku na světě. Klub českých turistů značí trasy už více než 115 let. Dříve se značilo pomocí křížků, koleček a trojúhelníčků. Dnes je vystřídaly jednotné proužky, které mají čtyři barvy: _____, _____, _____ a _____.

11. Česká republika je ve světě známá především svým pivovarnictvím. Česko stojí dokonce na jednom z prvních míst ve spotřebě piva na světě. První zmínky o vaření piva v českých zemích pocházejí již z 11. století. Nejznámější českou značkou piva je jistě českobudějovický _____. Znáš i jiné české značky piva? Vypiš některé: _____

_____.

12. Asi nejslavnější české literární dílo je proslulý čtyřdílný humoristický román

spisovatele _____ *Osudy dobrého vojáka*

Švejka za světové války. Román byl přeložený do 54 jazyků a byl několikrát zfilmovaný a zdramatizovaný. Knižní vydání opatřil ilustracemi slavný český ilustrátor _____.

13. Firma Baťa, světově proslulé obuvnické impérium podnikavé ševcovské rodiny vtiskla jedinečný funkcionalistický charakter moravskému městu _____, které dokázala pro svou činnost vybudovat.

Zdroje - obrázky:

<http://www.mlp.cz/janacek.php>

<http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=681>

http://old.radio.cz/cz/html/hudba_romantismus.html

<http://www.kontaktnicocky.wbs.cz/Clanky-a-zajimavosti.html>

<http://www.vitejte.cz/objekt.php?oid=239&j=cz>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Tom%C3%A1%C5%A1_Ba%C5%A5a

Evaluce

Poprvé jsem své přípravy k tomuto průřezovému tématu otestovala v 9.B na Základní škole J.Š. Baara, přítomno bylo celkem 15 žáků. Trochu jsem se obávala, jestli žáci nebudou unavení, protože hodina se konala v odpoledních hodinách a žáci už byli po obědě. Žáci utvořili 4 pracovní skupiny. Z průběhu hodiny jsem byla nadšená. Žáky práce na prvním úkolu, lepení mapy, vlajek a obrázku očividně zaujala. Spravedlivě si dělili práci mezi všechny členy skupiny. S orientací na mapě neměli žáci větší problémy, což mě mile překvapilo. Žáci měli zpočátku obavu, aby se jim vše na mapu vešlo, velmi dobře si však s tímto problémem poradili a obrázky různě zohýbali či vrstvěli, že se jim ve finále vše na mapu vešlo. Co se týká obrázků a jejich řazení k jednotlivým evropským zemím, tak měli žáci největší potíž s belgickými vaflemi, finskou firmou Nokia a švédskou nábytkovou firmou Ikea. Ve vlajkách se žáci příliš nevyznali a často si museli pomáhat nápovědou umístěnou vzadu na vlajkách. Tyto charakteristiky států jim pomohli a žáci vlajky správně přiřadili ke státům. V průběhu práce s mapou si skupinky radily a navzájem se inspirovaly, což bylo milé, a bylo to i záměrem. Žáci byli s výsledkem své práce spokojeni a jednu z prací jsem za pomoci žáků umístila na nástěnku ve třídě. Skupinky potřebovaly na práci odlišný čas, proto skupiny, které byly hotovy s prvním úkolem, dostaly do dvojic další práci, pracovní list č. 1. „Česká nej-„. Žáci byli zaujati obrázky známých osobností z listu a nahlas si o nich povídali. Téměř všichni žáci ho stihli zpracovat, ale na kontrolu nám už čas nezbyl, paní učitelka Interholcová slíbila list s žáky příští hodinu zkontrolovat. Celkově musím třídu velmi pochválit, pracovali velmi aktivně, známky únavy z odpoledního vyučování nebyly patrné. Třída byla klidná. Žáky bavila propojenost se zeměpisem a práce s mapou, která byla ryze praktická, a žáci na konci viděli za svým úsilím výsledek. S touto vyučovací hodinou jsem byla naprosto spokojena a žáky 9.B chválím za svědomitou práci.

Stejnou hodinu jsem odučila v 9.A na Základní škole Kubatova. Žáci se sešli v počtu 27. Hodinu jsem uvedla slovy, že dnes se budeme zabývat národní hrdostí evropských států, tedy tím, na co jsou hrdí naši evropští sousedé a na co jsme hrdí my jako občané České republiky. Navázala jsem na smutnou událost, která se stala v sobotu 10.4. 2010 (tedy v sobotu před pondělím, kdy výuka probíhala). Pro naše polské sousedy to byla černá sobota, protože díky letecké nehodě přišli během pár minut o velkou část své elity včetně polského prezidenta Lecha Kaczyńského, který byl jedním z mnoha, jež v letounu zahynuli. Žáci o události věděli a vhodně mě doplňovali. Řekli jsme si tedy, že Poláci ztratili velký počet osobností, na něž byli skutečně hrdí. Pak už jsme se dali do práce. Začali

jsme s definicí pojmu „národ“. Žáci společnými silami přišli na to, že národ je skupina lidí, kterou spojuje stejný jazyk, kultura, historie, území, na kterém žijí, tedy stát. Jeden žák správně podotkl, že národ není to samé co stát, a všem vysvětlil, že na území jednoho státu může žít více národností. Poté, co jsem žákům vysvětlila, co bude cílem první části hodiny, rozdělila jsem je na šest pracovních skupin. Každá skupina obdržela části map a všechny nutné pracovní listy a přílohy. Všechny skupiny musím pochválit za svědomitou práci, líbilo se mi, že když si s něčím nevěděly rady, tak se šly poradit do jiné skupiny, nebo jsme na to společnými silami přišli. Největší potíží měli stejně jako jejich vrstevníci ze ZŠ Baarova s finským výrobcem mobilních telefonů Nokia, švédskou firmou Ikea a belgickými vaflemi. Skupiny byly různě rychle hotovy s první částí hodiny, proto druhý úkol „Česká nej-“, začaly vypracovávat v různý čas. To měla za důsledek, že jen několik skupin stihlo tento druhý úkol vypracovat úplně, ostatní úkol nedokončily. S paní učitelkou Ženčuchovou jsme se domluvily, že si to příští hodinu zkontrolují a skupiny, které nebudou mít žádnou nebo jednu chybu, získají za dobře odvedenou práci jedničku. Co se týká chování žáků, tak bylo docela dobré. Jediným problémem se jevil fakt, že žáci neumí při práci ve skupině pracovat v tichosti a ve třídě byl tedy velký hluk, což je problém, se kterým musí vyučující při práci ve skupině počítat. Tato hodina dopadla hůře než na ZŠ Baarova, což bylo zřejmě způsobeno velkým rozdílem v počtu žáků. Na ZŠ Baarova se této hodiny zúčastnilo 15 žáků, na ZŠ Kubatova žáků 27, takže i hluk ve třídě byl tomuto rozdílu přímo úměrný. Tuto hodinu tedy doporučuji učit v méně početných třídách.

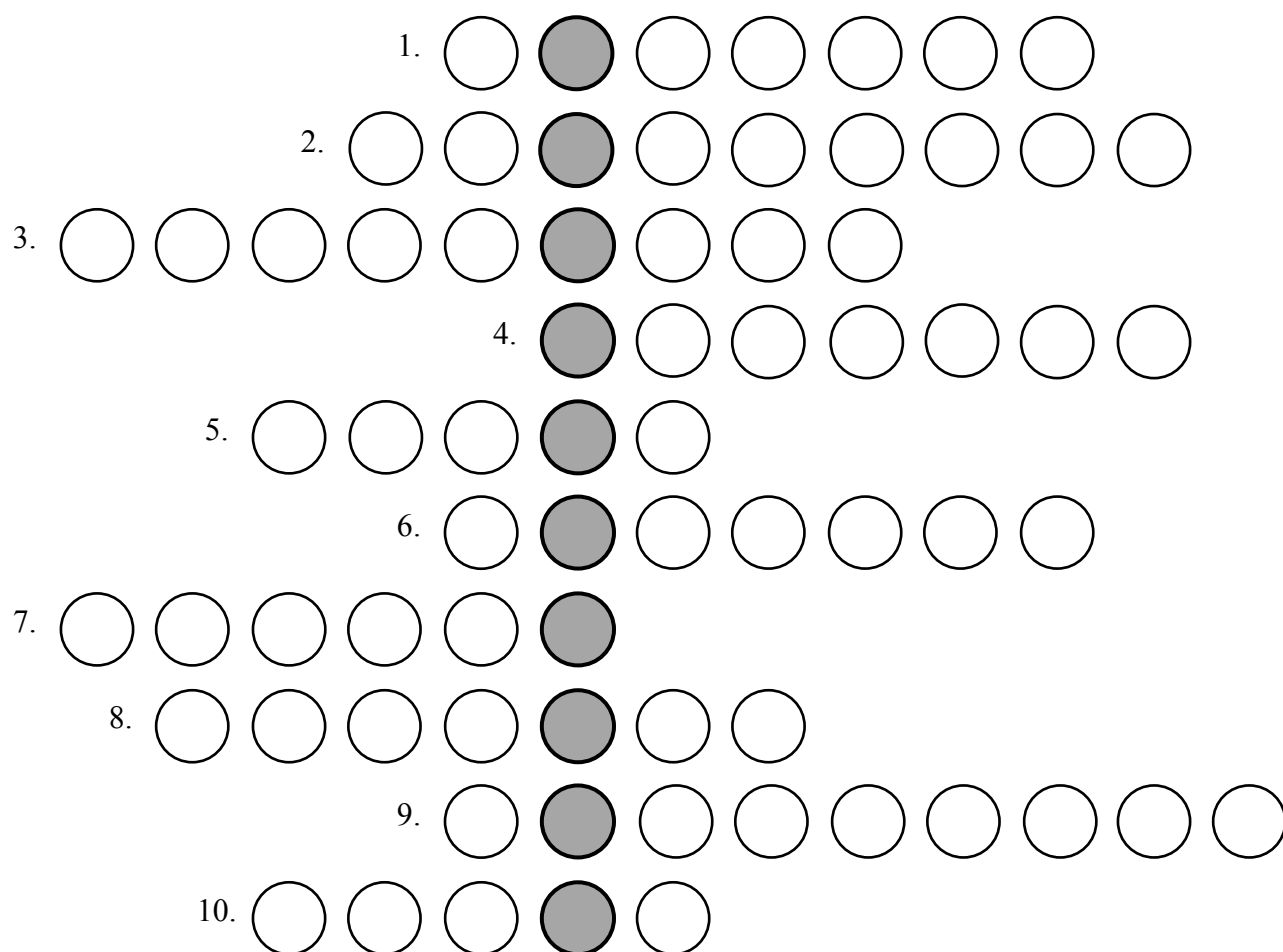
4.4 Průřezové téma – Výchova demokratického občana

Téma hodiny	Ústava České republiky
Průřezové téma	Výchova demokratického občana
Doporučený ročník	8., 9.
Cíl hodiny	Žáci se seznámí s Ústavou České republiky, naučí se s ní pracovat a vyhledávat v ní informace, touto formou práce si osvojí její strukturu a zčásti i obsah.
Rozvíjené klíčové kompetence	Osobnostní a personální, komunikativní, pracovní, k řešení problému.
Mezipředmětové vztahy	Český jazyk - práce s textem, zeměpis - práce s mapou, informatika - práce s internetem.
Organizační forma	Individuální a skupinová práce
Pomůcky	Ústava ČR, pracovní list č. 1, 2, 3.
Časová náročnost	45 minut
Výuková metoda	Práce s textem, hra (křížovka).
Struktura hodiny	<p>1. Úvod - 5 minut</p> <p>- na začátku hodiny seznámí učitel žáky s tématem hodiny, ukáže jim výtisk Ústavy ČR a řekne, že to je úplně ten nejvyšší právní předpis, který v České republice existuje, a že jeho součástí je Listina základních práv a svobod. Krátce se seznámí se strukturou (jednotlivé hlavy a jejich počet, počet článků, dělba moci do jednotlivých hlav atd.) Ústavy ČR, což se žákům bude hodit při práci na prac. listu č. 2.</p> <p>2. Motivace - Křížovka - 10 minut</p> <p>- žáci dostanou křížovku, kterou se ve dvojicích pokusí doplnit, první dvojice může získat za snahu malou jedničku</p> <p>- společná kontrola křížovky</p> <p>- vysvětlení tajenky, slova demokracie (demokracie=forma správy státu, v němž je zdrojem moci lid)</p>

	<p>- aby učitel plynule přešel k další fázi hodiny, může se vrátit k bodu č. 7 v křížovce (<i>nejvyšším zákonem ČR je?</i>- ústava) a uvést tak další část hodiny, tj. práci s Ústavou ČR.</p> <p>3. Asociace - Demokracie - 3 minuty</p> <p>- žáci píší na tabuli asociace, které je napadnou ke slovu „demokracie“</p> <p>4. Práce s Ústavou ČR - 25 minut</p> <p>- žáci budou pracovat ve větších skupinách</p> <p>- dostanou do ruky Ústavu ČR do skupiny a pracovní list č. 2 dostane každý z žáků, jejich úkolem bude listovat Ústavou ČR a hledat odpovědi na otázky.</p> <p>- žáci mohou být motivováni, že která skupina bude nejrychlejší, získá ...</p> <p>- na závěr proběhne společná kontrola</p> <p>- poté žáci obdrží pracovní list č. 3, na kterém je znázorněn Pražský Hrad, Poslanecká sněmovna a Senát ČR, i zde mají prostor pro doplnění některých náležitostí, list mohou vlepít do sešitu místo zápisu.</p> <p>5. Zadání domácího úkolu - 2 minuty</p> <p>-žáci dostanou pracovní list č. 4, za domácí úkol zjistí pomocí internetu (vyhledávače Google a Google maps), kde přesně se nachází Pražský Hrad, Poslanecká sněmovna a Senát ČR a zakreslí jejich přesnou polohu do mapy. Příští hodinu učitel adresy zkontroluje.</p>
--	---

Pracovní list č. 1

Demokratická křížovka

1. Právnický vzdělaná osoba, která za úplatu poskytuje poradenství v oblasti práva
2. V čele ČR stojí ...
3. Poslanecká sněmovna a Senát tvoří ...
4. Jaký je minimální věk občana, který může volit?
5. Demokracie se zrodila ve starověkém ...
6. V čele vlády stojí ...
7. Nejvyšším zákonem ČR je ...
8. Na dodržování zákonů dbá ...
9. Opakem demokracie je ...
10. Příjmení prvního prezidenta ČR je ...

Pracovní list č. 2

Doplňovačka a kvíz - Ústava České republiky

1. Ústava České republiky byla schválena roku _____ a skládá se z _____ hlav a _____ článků.
2. Ústava České republiky byla před vstoupením v platnost podepsána (kým): _____ a _____.
3. Jak se jmenují jednotlivé hlavy Ústavy České republiky?

Hlava první: _____

hlava druhá: _____

hlava třetí: _____

hlava čtvrtá: _____

hlava pátá: _____

hlava šestá: _____

hlava sedmá: _____

hlava osmá: _____

4. Zdrojem veškeré státní moci v České republice je _____.

5. Prezident České republiky je volen na dobu _____ a je volen (kým?) _____.

6. Uveď aspoň 4 pravomoce prezidenta České republiky.
-

7. Co je úkolem Ústavního soudu?

8. Parlament ČR má dvě komory: _____ a _____.

9. Počet senátorů ČR je: _____, počet poslanců ČR je: _____.

10. Vláda ČR se skládá z : _____, _____, _____.

Vyber správnou variantu:

1. **Ústavní soud se skládá z:**

a. 14 soudců

b. 15 soudců

c. 16 soudců

2. **Kdo stojí v čele Nejvyššího kontrolního úřadu?**

- a. předseda NKÚ
- b. guvernér NKÚ
- c. prezident NKÚ

3. **Česká republika je:**

- a. demokratický stát
- b. socialistický stát

4. **Součástí ústavního pořádku České republiky je i Listina základních práv a svobod.**

- a. ano
- b. ne

5. **V hlavě první se mluví o státních symbolech. Jaké jsou státní symboly České republiky?**

- a. velký, malý a střední státní znak, státní vlajka, státní hymna
- b. velký a malý státní znak, státní barvy, státní vlajka, vlajka prezidenta republiky, státní pečeť a státní hymna
- c. velký a malý státní znak, státní barvy a státní vlajka

6. **Poslanci Parlamentu ČR jsou voleni na dobu:**

- a. čtyř let
- b. pěti let
- c. neomezenou

7. **Do Poslanecké sněmovny může být volen každý občan starší:**

- a. 21 let
- b. 22 let
- c. 23 let

8. **Komu je odpovědný prezident ČR z výkonu své moci?**

- a. nikomu
- b. Parlamentu ČR
- c. Vládě ČR

9. **Vláda ČR je odpovědna:**

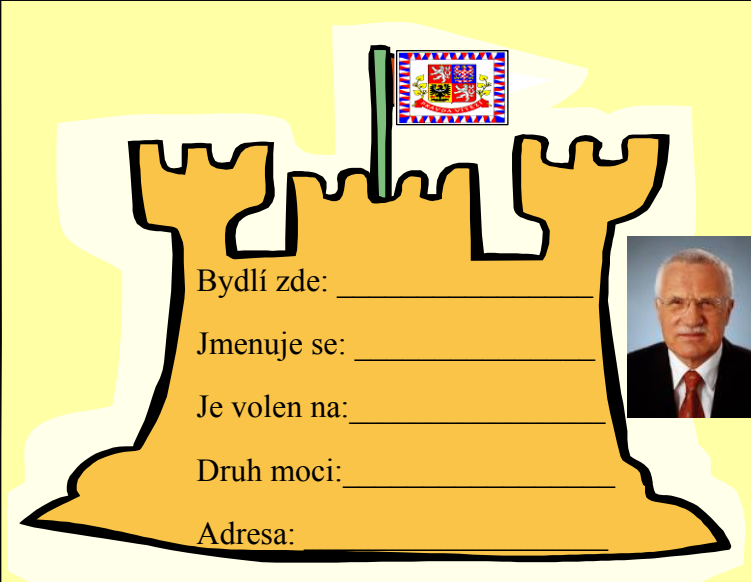
- a. Senátu ČR
- b. Poslanecké sněmovně
- c. prezidentovi ČR

10. **Otázka, kterou pomocí Ústavy nevyřešíte.**

Prezidenty ČR byli:

- a. Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš, Emil Hácha, Klement Gottwald, Antonín Zápotocký, Antonín Novotný, Ludvík Svoboda, Gustav Husák, Václav Havel, Václav Klaus
- b. Václav Havel, Václav Klaus
- c. Václav Klaus

Pracovní list č. 3

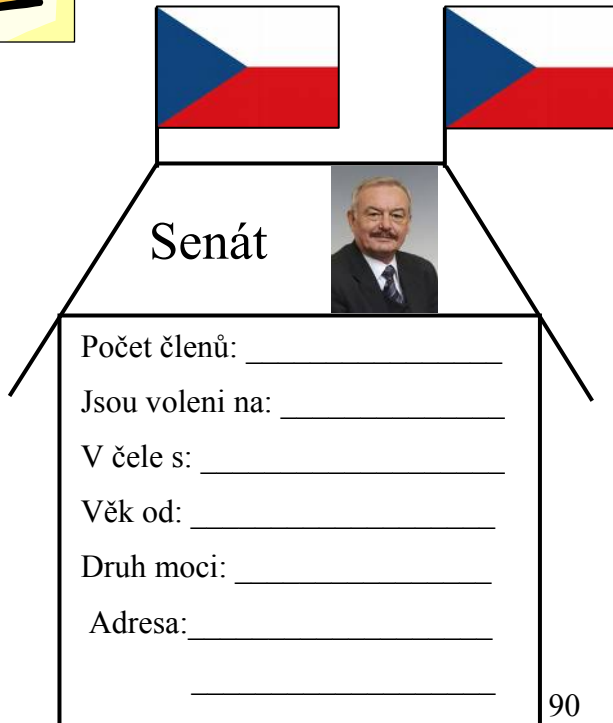

Bydlí zde: _____
Jmenuje se: _____
Je volen na: _____
Druh moci: _____
Adresa: _____

P S

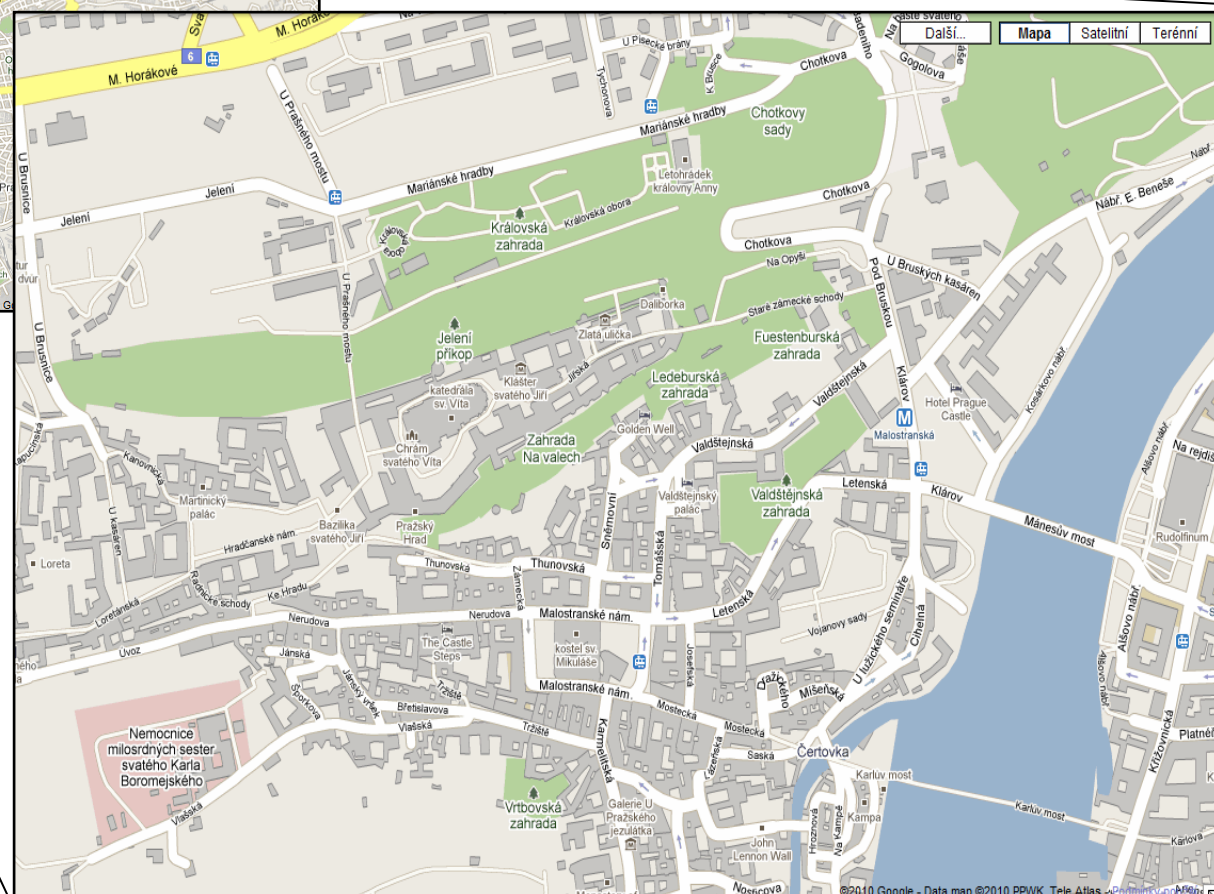
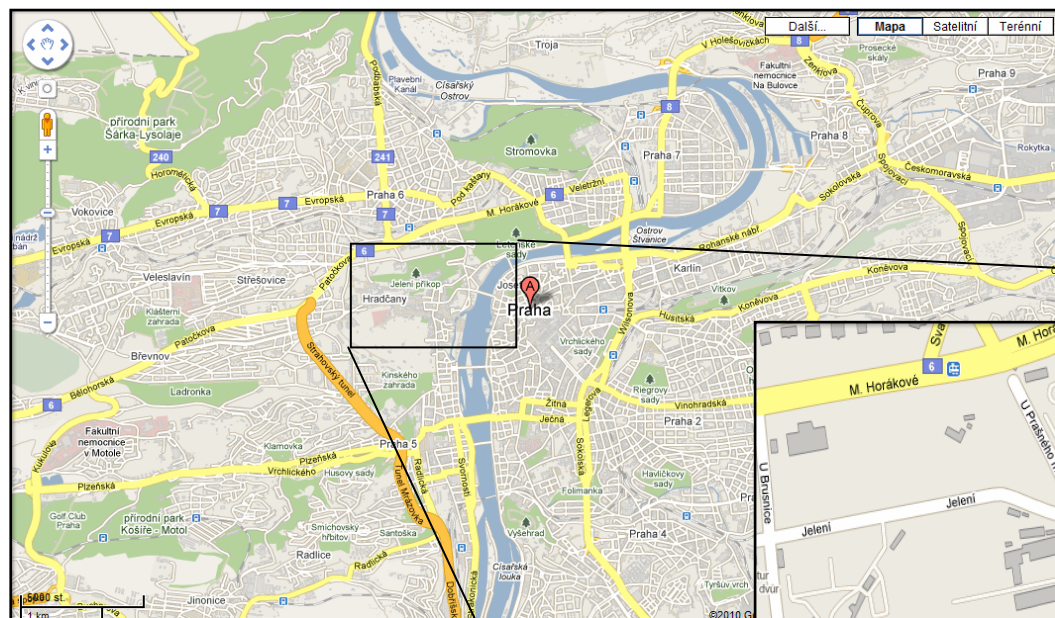
Počet členů: _____
Jsou voleni na: _____
V čele s: _____
Věk od: _____
Druh moci: _____
Adresa: _____

Senát

Počet členů: _____
Jsou voleni na: _____
V čele s: _____
Věk od: _____
Druh moci: _____
Adresa: _____

Pracovní list č. 4

Zdroje - obrázky:

http://www.mzv.cz/bratislava/cz/informace_o_cr/statni_symboly_cr/index.html

http://www.narmyslenka.cz/search.php?rskolik=15&rskolikata=3&rstext=all-phpRS-all&rsautor=nic&rstema=11&rskde=vse&rsvelikost=sab&rsrazeni=datum_90

<http://www.mediafax.cz/politika/2887322-Predseda-snemovny-Vlcek-vyhodil-Kavana-i-Lastuvku>

<http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=1861>

<http://maps.google.cz>

Evaluace

Tuto přípravu jsem poprvé realizovala v 8.A Základní školy Kubatova. Přítomno bylo 25 žáků. Žáci této třídy s Ústavou ČR nikdy nepracovali, nebyla jim tedy známa její struktura. Žáky bych chtěla pochválit, protože pracovali celou hodinu velmi svědomitě a byli pozorní. Křížovka jim nečinila větší potíže, většina skupin ji vyluštila v celém rozsahu. Dvě dvojice vyplnily křížovku až nad očekávání rychle a byly odměněny jedničkami. S vymyšlením asociací ke slovu „demokracie“ neměli žáci 8.A problém. Slovo „demokracie“ jim asociuje výrazy jako: *svoboda, volnost, Evropská unie, Česká republika, svoboda slova, prezident, premiér*. Křížovku jsem využila k tomu, že jsem se na jednotlivé položky ještě doptávala a výrazy rozebírala. U položky č. 5 jsem se ptala, jestli by si vzpomněli na město ve starověkém Řecku, ve kterém se zrodila demokracie, žáci správně odpověděli *Athény*. Menší problém vznikl, když jsem se v souvislosti s otázkou č. 6 ptala na současného českého premiéra. Žáci odpověděli *Miroslav Topolánek*, vzápětí se ale opravili na *Jana Fischera*. Otázku č. 8 jsem využila k tomu, abych s žáky zopakovala čísla tísňového volání, s čísly 158, 150 a 155 neměli problém, jen nevěděli, k čemu slouží číslo 112. Velmi mě potěšili s odpověďmi na otázku, kterou jsem položila v souvislosti s bodem č. 8 z křížovky, a to: jaké znají diktátory znají z historie, žáci překvapili a vzpomněli si na *Adolfa Hitlera, Stalina, Lenina* a dokonce i na *čínského diktátora Mao Ce-tunga*. Třída velmi rychle pochopila práci s Ústavou České republiky a doplňování doplňovačky a kvízu, takže všichni bez problému zodpovídali otázky. Jen některé položky jim činily potíže a nevěděli, v jaké hlavě Ústavy je hledat. List jsme stačili zkontrolovat jen zčásti. Pracovní list č. 3 dostali děti za domácí úkol. Byla jsem tedy nucena poprosit paní Mgr. Ženčuchovou, aby list o Ústavě ČR společně s pracovním listem č. 3 s žáky příští hodinu zkontrolovala. Celkově jsem byla s hodinou velmi spokojena, překvapili mě velmi dobré znalosti žáků. Zklamalo mě, že jsem nestihla vše, co jsem měla v plánu, ale to nebyla vina žáků, protože ti pracovali velmi svižně, nýbrž vina moje. Materiály, které jsem vytvořila pro toto průřezové téma, by vystačily na dvě vyučovací hodiny, během jedné hodiny není možné vše stihnout. S průběhem hodiny jsem byla spokojená, žáci zaujatě pracovali a myslím, že je hodina docela bavila.

Podruhé jsem stejnou hodinu odučila v 8.A v počtu 20 žáků na Základní škole Baa-rova. Ve třídě byl jeden integrovaný žák na invalidním vozíku. Žák měl k dispozici vlastní asistentku. Tento chlapec byl velmi aktivní, hodně se hlásil a téměř na vše znal odpověď. Chování žáků bylo v normě. Docela mě překvapilo, jaké potíže jim činila křížovka, potře-

bovali na ni hodně času, což bylo docela nepříjemné, protože jsem toho s nimi stihla udělat ještě méně, než se žáky ze Základní školy Kubatova. Nakonec jsem musela práci na křížovce přerušit a provést společnou kontrolu. Žádná dvojice křížovku nevyluštila úplně, nikdo jedničku nezískal. Doplnující otázky ke křížovce zvládla tato třída stejně dobře jako jejich vrstevníci na ZŠ Kubatova. Vymýšlení asociací ke slovu „demokracie“ probíhalo dobře, i když jsem měla pocit, že žáci nejsou příliš aktivní a začínají se nudit. Přesto žáci vymysleli tyto asociace: *svoboda, korupce, vláda, hlasování, vlastní názor*. Stejně jako žáci z 8.A ZŠ Kubatova se ani tato třída s Ústavou ČR ještě nikdy nesetkala. Přestože jsem jim na začátku hodiny vysvětlovala, jaká je struktura tohoto nejvyššího právního předpisu, a dokonce jsem jim na tabuli rozepsala dělbu moci v České republice a ke každé moci přiřadila, co k ní patří, žáci si nevěděli s úkoly v „Doplňovačce a kvízu“ na pracovním listě č. 2 příliš rady. Bezmyšlenkovitě listovali Ústavou a nepochopili její uspořádání. Musela jsem tedy chodit po jednotlivých skupinách a s řešením jim pomáhat, ani to ale příliš nepomohlo, aby se žáci v textu zorientovali a dokázali tak vyřešit ostatní úkoly. Listy zůstaly většinou z 50 % prázdné. Žáci úkoly nedokázali vyřešit. Ke konci hodiny začali být žáci hluční. Nestihli jsme kontrolu tohoto listu. Pracovní list č. 3 jsem jim vůbec nerozdala, předala jsem je paní učitelce Interholcové, která je s nimi dodělá v květnu, kdy budou probírat politické zřízení České republiky. Výsledkem hodiny jsem byla docela zklamána, žáci si s úkoly nevěděli příliš rady a ve výsledku dopadli o dost hůře než jejich vrstevníci ze Základní školy Kubatova.

4.5 Průřezové téma – Osobnostní a sociální výchova

Téma hodiny	Volba partnera
Průřezové téma	Osobnostní a sociální výchova
Doporučený ročník	8., 9.
Cíl hodiny	Žáci se naučí být tolerantní a přemýšlet o vlastnostech, které by chtěli, aby měl jejich budoucí životní partner.
Rozvíjené klíčové kompetence	Kompetence pracovní, k řešení problému, komunikativní, sociální a personální.
Mezipředmětové vztahy	Český jazyk – práce s textem a přídavnými jmény.
Organizační forma	Individuální práce
Pomůcky	Pracovní list č. 1, 2, nůžky, červené a zelené pastelky.
Časová náročnost	45 minut
Výuková metoda	Práce s textem, diskuze, prezentace výsledků.
Struktura hodiny	<p>1. Úvod - Slohová práce mladé dívky na téma: Můj ideální partner - 15 minut</p> <p>- po přečtení textu (pracovní list č. 1) může učitel položit žákům následující otázky a nechat trochu rozběhnout diskuzi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ <i>Jakého partnera by si Moňula představovala?</i> ○ <i>Jaké by měl mít vlastnosti? Zkuste je v textu zabarvit či nějak zvýraznit.</i> ○ <i>Kolik si myslíte, že je Moňule let?</i> ○ <i>Je reálné takového partnera najít?</i> ○ <i>Kde se mohou lidé seznámit s potencionálním partnerem? (ve škole, ...)</i> ○ <i>Jak člověk pozná, že ten jeho partner má skutečně vlastnosti, které by chtěl/a, aby měl?</i> ○ <i>Je těžké najít vhodný protějšek? Proč? Po světě přece běhají miliony lidí?</i> ○ <i>Už jste přemýšleli nad tím, jaký by měl být váš životní partner? Jaké by měl mít vlastnosti?</i>

	<p>2. Pracovní část - 25 minut</p> <ul style="list-style-type: none"> - žáci už tedy ví, jak by měl vypadat ideální partner Moňuly, a jaké by měl mít vlastnosti - žáci dostanou pracovní list č. 2 - a) zde jsou rozházené různé lidské vlastnosti, špatné i dobré. Jejich úkolem je vlastnosti roztrždit do kategorie - negativní a pozitivní. - proběhne kontrola, při které se budou žáci snažit vlastnosti vysvětlit (možná se stane, že žáci nebudou některým slovům, např. submisivní, rozumět, v tom případě vysvětlí danou vlastnost učitel) a zdůvodnit, proč ji zařadili do kategorie negativní nebo pozitivní vlastnosti. Pro někoho může být daná vlastnost špatná, pro někoho dobrá (např. vlastnost - submisivní), proto je dobré o tom diskutovat a nechat děti názor obhájit. - b) další úkol by měl vyučující uvést slovy: <i>Jak všichni víme a vidíme kolem sebe, najít vhodného partnera není vůbec snadné, každý z nás má asi představu, jaký by měl být, máme nějakého vysněného partnera, který má samé kladné vlastnosti, jenže v životě je tomu jinak a ideálního partnera těžko někde najdeme. Život nás přinutí ze svých nároků slevit a nějakou tu špatnou vlastnost připustit. Vaším úkolem teď bude vybarvit dvě ze tří postaviček (jedna postavička bude zelená, druhá červená a třetí necháte bílou). Děti mohou použít pastelky či fixy. V další části hodiny budete pracovat děti následovně: rozházené vlastnosti máte již pěkně setříděné do kategorií kladné a záporné vlastnosti, teď z každé kategorie vyberte vždy pět nejzásadnějších (nejdůležitějších) a napište je do postavičky, zelená postavička znázorňuje vašeho ideálního partnera, to znamená, že sem vyberete pět vlastností, které by vašemu partnerovi opravdu chybět neměly, do červené postavičky</i>
--	---

	<p><i>vyberete pět negativních vlastností, které byste na svém partnerovi nesnesli. Můžete si vymyslet i jiné vlastnosti, které třeba v nabídce nejsou.</i></p> <p><i>c) Protože jsme se shodli na tom, že najít ideálního partnera není vůbec jednoduché a že žádný takový zřejmě ani neexistuje, zkuste připustit dvě nějaké špatné vlastnosti, které byste byli u svého partnera tolerovat, a doplňte je třemi dobrými vlastnostmi, které by mu neměli chybět a vytvořte do bílé postavičky vašeho reálného partnera.</i></p> <ul style="list-style-type: none">- proběhne krátká prezentace- práce žáků mohou být umístěné na nástěnce, třeba nechat děti postavičky vystříhnout a umístit je na nástěnky. <p>3. Závěr - 5 minut</p> <ul style="list-style-type: none">- učitel se ptá dětí: <i>Jaká postavička se vám vymýšlela nejlépe? (bílá, zelená či červená). Proč si myslíte, že tomu tak bylo?</i>- na závěr by se učitel mohl rozloučit slovy: <i>Budu vám držet palce, abyste v budoucnosti našli nějakého hodného partnera/ku, který se bude hodně blížit tomu vašemu vysněnému ideálu.</i>
--	--

Pracovní list č. 1

Můj ideální partner

Jaký by měl tedy být můj ideální partner? Určitě by měl být optimista a měl by mít smysl pro humor. Měl by mě umět rozesmát a pobavit, ale také by mě měl umět utěšit a ochránit. Měl by být společenský, abych s ním mohla chodit na různé společenské večírky, diskotéky a podobně, protože by mě vážně nebavilo sedět každý večer jen u televize. Neměl by být líný, měl by umět doma něco opravit. Také by ho mohl bavit sport, abychom ho spolu mohli chodit provozovat. Uvítala bych rovněž, kdyby také rád cestoval, abychom spolu mohli navštívit mnoho různých zemí. Také by měl být upřímný, protože nemám ráda, když někdo neumí říct nic na rovinu. Měl by být vyrovnaný a všechny problémy, jak menší, tak větší, by měl řešit v klidu, s nadhledem. Měl by být obětavý a tolerantní, abychom se mohli vždycky na všem rozumně a v klidu domluvit. Také by měl být citlivý a měl by mít rád děti, protože bych si s ním chtěla jednou založit rodinu. Neměl by mě omezovat v tom, když si budu chtít občas někam vyjít s kamarádkami, a on sám by měl mít nějaké kamarády, aby si s nimi mohl rovněž občas někam zajít. Neměl by být lakomý a už vůbec ne chamtivý. Také bych byla ráda, kdyby nekouřil, protože mi cigaretový kouř hodně vadí. Nemusel by pít ani moc alkohol, neboť by mi vadilo, kdyby došel domů každý večer opilý; samozřejmě kdyby pil občas a s mírou, tak by mi to nevadilo, každý se musí aspoň někdy trochu odvázat.

Tak takhle nějak bych si představovala svého ideálního partnera. Myslím, že je ještě hodně vlastností, které by měl a neměl mít, ale tohle jsou asi ty hlavní. I když se domnívám, že si o takovém partnerovi můžu nechat jenom zdát... Ovšem kdybych našla někoho, kdo by měl alespoň některé z vlastností jako můj "ideální partner", bylo by to super.

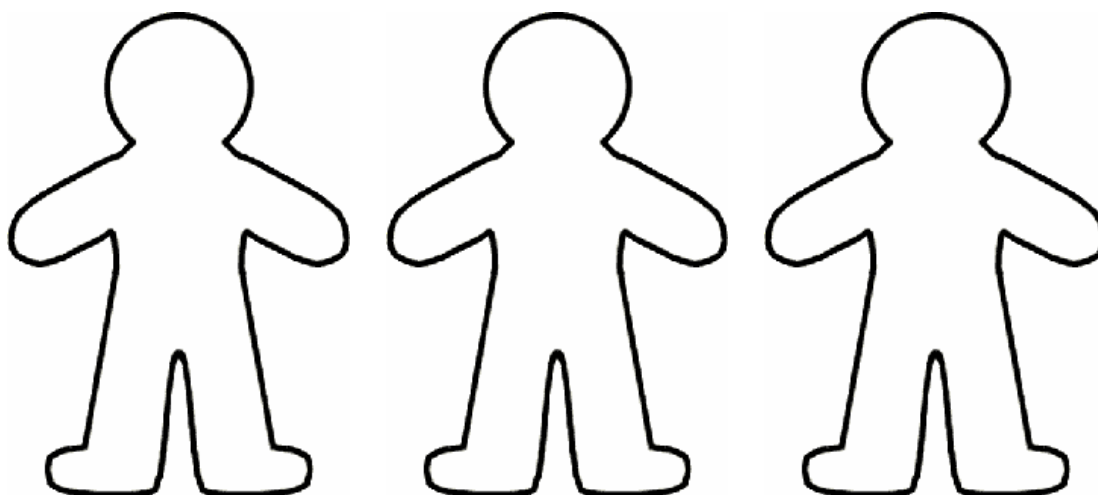
Moňula (6. 2. 2009)

Zdroj: <http://www.cesky-jazyk.cz/slohovky/charakteristiky/muj-idealni-partner.html>

Pracovní list č. 2

Pozitivní	Negativní

Hodný	Sobecký	Citlivý	Ufňukaný	Hloupý	Nemá rád(a) děti
Zlý	Submisivní	Sportovní	Cholerický	Inteligentní	
Čestný	Dominantní	Líný	Štědrý	Introvert	
Lakomý	Veselý	Strašpytel	Zodpovědný	Pracovitý	
Přitažlivý	Závistivý	Smíšek	Nervózní	Věrný	
Šikovný(zručný)	Komunikativní	Sebevědomý	Společenský		

Zdroj - obrázek:

http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/drama/responding/roleonwallrev_print.shtml

4.6 Průřezové téma – Multikulturní výchova

Téma hodiny	Cizinci v Čechách
Průřezové téma	Multikulturní výchova
Doporučený ročník	7., 8., 9.
Cíl hodiny	Žáci si osvojí odborné pojmy k tématu multikulturní výchova: xenofobie, diskriminace, rasismus, národnost, uprchlík, předsudky, integrace. Seznámí se s příběhy cizinců a stanou se tolerantnějšími k odlišnostem druhých.
Rozvíjené klíčové kompetence	Sociální a personální, k řešení problému, pracovní, komunikativní, občanské.
Mezipředmětové vztahy	Český jazyk – práce s textem, zeměpis.
Organizační forma	Individuální práce, práce ve dvojicích.
Pomůcky	Pracovní list č. 1, 2, 3, psací potřeby žáků.
Časová náročnost	45 minut
Výuková metoda	Práce s textem, diskuze, prezentace výsledků
Struktura hodiny	<p>1. Motivace - hra - 15 minut</p> <p>a) vyučující rozdá žákům list s osmisměrkou a žáci v osmi směrech hledají zadaný počet slov</p> <p>b) hromadně pak učitel s dětmi zkontroluje vyhledaná slova a aby se žáci nenudili při objasňování vyhledaných pojmů učitelem, pokusí se sami najít vhodné vysvětlení pojmu. S některými pojmy se určitě již setkali a na některé mohou přijít vylučovací metodou. Následuje opět kontrola. List si děti ponechají a využijí místo zápisu do sešitu.</p> <p>2. Pracovní část - Cizinci v Čechách - celkem 35 minut</p> <p>- tuto část hodiny učitel uvede otázkami:</p> <p><i>S jakými cizinci se v naší republice setkáváme nejčastěji? Znáš některého osobně? Jakou máš zkušenost? Myslíte si, že je hodně těžké ocitnout se v cizí zemi, neznat jazyk a chodit tam například do školy? Jaké problémy musí takový cizinec řešit? (praktické</i></p>

	<p>problémy)</p> <p>a) vyučující rozdá žákům pracovní list č. 2, žáci si přečtou příběhy jednotlivých cizinců a budou se snažit zamyslet nad otázkami uvedenými vždy pod textem.</p> <p>- společná konfrontace odpovědí a diskuze</p> <p>b) <i>Cizinci se musejí v nové domovině vyrovnávat se spoustou těžkostí, takový život určitě není jednoduchý a okolí jim to někdy pořádně ztěžuje. Prohlédni si osm bublin, takových osm mraků, které se stahují nad jejich každodenními životy v nové zemi (pracovní list č. 3) a vžij se do role Čecha, který se přestěhoval do Egypta, neumíš řeč, neznáš místní kulturu, odlišuješ se barvou pleti, nevyznáš islámské náboženství a neumíš ani místní písmo. Které pocity budeš prožívat nejintenzivněji? Oboduj je čísla od 1-8 (1...není to tak hrozný pocit, snadno se s ním vyrovnám, 8...nejhorší pocit, který je velmi nepříjemný, problém mě velmi sužuje)</i></p> <p>3. Závěr - 5 minut</p> <p>- anketa a zhodnocení předešlého úkolu, učitel se ptá dětí a společně vyhodnotí pocity, které jsou pro cizince asi ty nejhorší a co ho nejvíce trápí.</p> <p>- učitel by měl v dětech zanechat pocit, že je třeba s integrací cizinců pomáhat a zaloužit se aspoň malou měrou o to, aby se jim u nás žilo lépe.</p>
--	---

Pracovní list č. 1

Multikulturní osmisměrka

Najdeš sedm výrazů, které nějak souvisejí s tématem multikulturalita?

D	S	V	E	I	B	O	F	O	N	E	X
P	I	X	C	E	Ě	T	Q	W	A	F	G
Ř	H	S	M	C	Ř	U	F	B	O	Ý	H
E	T	U	K	A	P	Á	V	J	U	H	K
D	M	N	Y	R	A	S	I	S	M	U	S
S	P	L	CH	G	I	T	Ř	Č	T	A	O
U	T	L	R	E	B	M	U	W	N	R	U
D	Í	W	Q	T	A	D	I	X	B	M	I
K	A	D	F	N	C	F	J	N	Y	V	CH
Y	Z	M	K	I	M	G	Q	V	A	S	X
K	G	A	S	U	Ř	I	U	T	Š	C	Z
J	T	S	O	N	D	O	R	Á	N	H	E

_____ - je pocit, který zažívají lidé, kteří nemají rádi cizince, nejsou tolerantní k odlišnostem v jejich kultuře a jejich tradicím a mají obecně z cizinců strach.

_____ - negativní rozlišování lidí ne podle jejich vlastností, ale podle vlastností, za které oni sami často nemohou a nebo by neměly být kritériem rozlišování (věk, pohlaví, barva pleti, sexuální orientace, národnost, počet dětí, náboženské vyznání ...)

_____ - nenávisť k jedincům jiné rasy či jiného etnika.

_____ - příslušnost jedince ke svému národu (př. národnost česká, romská, německá...)

_____ - jimi trpí jedinec, který už má předem vytvořený předpojatý názor na jedince, aniž by se tento názor opíral o reálnou zkušenost či kontakt s daným jedincem.

_____ - jedinec, který uprchl ze své rodné země z důvodů ekonomických, z důvodu probíhající války, či z důvodu pronásledování autoritativním režimem ve své zemi. Uprchlíci se většinou sdružují v uprchlických táborech, kde čekají na udělení azylu.

_____ - proces, kdy se stát snaží zapojit minority do většinové společnosti a snaží se, aby si osvojily vzorce chování, jazyk, zvyky a tradice typické pro danou společnost a kulturu a tím byla odstraněna jejich diskriminace.

Příloha č. 1

Multikulturní osmisměrka – řešení

D	S	V	E	I	B	O	F	O	N	E	X
P	I	X	C	E	Ě	T	Q	W	A	F	G
Ř	H	S	M	C	Ř	U	F	B	O	Ý	H
E	T	U	K	A	P	Á	V	J	U	H	K
D	M	N	Y	R	A	S	I	S	M	U	S
S	P	L	CH	G	I	T	Ř	Č	T	A	O
U	T	L	R	E	B	M	U	W	N	R	U
D	Í	W	Q	T	A	D	I	X	B	M	I
K	A	D	F	N	C	F	J	N	Y	V	CH
Y	Z	M	K	I	M	G	Q	V	A	S	X
K	G	A	S	U	Ř	I	U	T	Š	C	Z
J	T	S	O	N	D	O	R	Á	N	H	E

Pracovní list č. 2

Cizinci v Čechách

Čau tě. Jmenuju se Jožo a přistěhoval jsem se do České republiky s rodiči před pěti lety. Bydleli jsme v Popradě - městečku pod Vysokýma Tatrami. Je tam skvělý čistý vzduch a hlavně úžasná příroda a klid. Asi před šesti lety dostal otec dobrou nabídku na práci v Čechách a jak říká: „Dobrá ponuka môže prísť len raz za život a hlavně se neodmieta.“

Odkud si myslíš, že pochází Jožo? Podle čeho jsi to poznal?

V čem by mohl mít ve srovnání s jinými cizinci v Čechách výhodu?

Ahoj, jmenuji se Suong. V češtině to znamená „rosa“. Moje maminka Lan a tatínek Tot se narodili v Hanoji a do Čech se přistěhovali už před revolucí a pracovali v továrnách. Po revoluci začal tatínek podnikat, otevřel si restauraci s asijskými specialitami. Můj bratr Hoang má obchod s oblečením. U nás vyznáváme buddhismus. Každý měsíc, 1. a 15. asijského kalendáře dáváme na oltář předků ovoce, pití, květiny a zapalujeme vonné tyčinky.

Odkud myslíš, že pocházejí rodiče Suong? Podle čeho jsi to poznal?

Čao, jmenuji se Andrea a je mi 16 let. Bydlím s našima na sídlišti, kde mám hodně kámošů, většinou ale gádžů. Do školy chodím ráda, ale mám pocit, že se na mě některé děti koukají skrz prsty? Nevím, proč? Učím se dobře, nevyrušuji. Liším se akorát barvou pleti, na první pohled poznáte, že jsem jiná. A čeho se bojím? Občas se bojím na diskotékách a domů bych sama nikdy nešla. Už se mi několikrát stalo, když jsem se vracela s kamarádama, tak na nás pořvávali nějakí skinheadi a chtěli se prát.

Jakou národnost by mohla mít Andrea a její rodina?

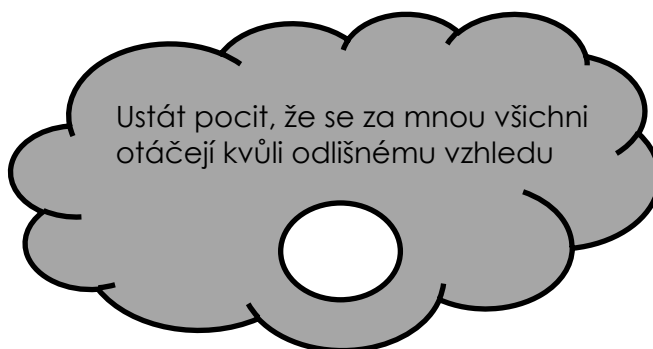
Ahoj, jmenuji se Olga, moje rodina pochází z východu, ze zakarpatské oblasti. Můj otec přijel do ČR v roce 1996 hlavně za prací. V naší rodné zemi vystudoval tatínek vysokou školu a je inženýr ekonomie, ale tady pracuje jako dělník na stavbách, protože nemůže najít nějakou pořádnou práci. Oba rodiče jsou věřící a chodíme společně do pravoslavného kostela. Můj rodný jazyk je podobný ruštině.

Jaké národnosti by mohla být Olga a její rodina?

Jak si myslíš, že je na tom její rodina finančně?

Zdroj: <http://www.czechkid.cz/> (upraveno a zkráceno)

Pracovní list č. 3

5 Materiální podpora výuky výchovy k občanství

5.1 Učebnicové materiály

Se zaváděním Rámcového vzdělávacího programu do škol nastala potřeba vytvořit nové učebnice pro výuku výchovy k občanství, které by respektovaly doporučení nového kurikula. Rámcový vzdělávací program učivo nepředepisuje, nýbrž pouze doporučuje, s jakými tématy děti v jednotlivých obdobích seznámit. Používání učebnic tedy není povinné, jestliže se učitel rozhodne, že nechce vykládat látku pomocí učebnice, může tak učinit a využívat jiný materiál. Mnoho škol se rozhodlo, že výuka výchovy k občanství bude probíhat podle učebnic z nakladatelství Fraus, jež zareagovalo jako první na výzvu o vytvoření kompletní sady učebnic výchovy k občanství k výuce žáků druhého stupně základní školy. Nakladatelství Fraus sestavilo sadu čtyř učebnic pro čtyři ročníky druhého stupně základní školy s názvem Občanská výchova pro 6. ročník ZŠ a víceletá gymnázia a Občanská výchova a Rodinná výchova pro 7., 8. a 9. ročník ZŠ a víceletá gymnázia. Tato sada učebnic pracuje s doporučeními Rámcového vzdělávacího programu a témata v učebnici jsou zprostředkována způsobem, který umožní žákům osvojit si šest klíčových kompetencí. Učebnice pro 6. třídu je určena pro výuku pouze občanské výchovy, zatímco tři ostatní učebnice obsahují blok pro výuku rodinné výchovy. Ke každé z učebnic byla vytvořena příručka učitele, což je vlastně stejná učebnice jako pro děti ale je rozšířena o metodické listy a nápady pro výuku. Učebnice je koncipována velmi moderně, textová část není nikdy příliš dlouhá, aby žáky nenučila. Učebnice je velmi bohatě proložena obrazovým materiálem, žáka k učení motivují různé kresby a hlavně velké množství fotografií, které doplňují text. Ze své zkušenosti můžu říct, že tato sada učebnic baví jak učitele, tak i žáky. Učebnice je přehledná a moderní a může vyučující inspirovat k zajímavým úkolům a různých formám výuky. Na závěr každé příručky pro učitele je přiložen soubor několika možných aktivit zpracovaných přímo formou metodických listů, takže učitelovi stačí listy pouze ofotit a má vhodný materiál do výuky okamžitě připraven.

Zdroj: <http://ucebnice.fraus.cz/obcanska-vychova-rodinna-vychova/>

Nabídka učebnicového materiálu na poli výchovy k občanství je sice bohatá, ale jestliže chceme zohlednit kritérium moderní výuky výchovy k občanství, asi nám nezbyde

nic jiného, než sáhnout právě po této sadě učebnic. Samozřejmě existují i jiné učebnice pro výuku tohoto předmětu na druhém stupni základní školy, ale tyto učebnice jsou již zastaralé a nezohledňují doporučení Rámcového vzdělávacího programu.

5.2 *Neučebnicové materiály*

Učebnic, které by mohly být využity pro moderní výuku výchovy k občanství, není mnoho. Jak už bylo výše zmíněno existuje jediná edice učebnic pro výchovu k občanství, jež vyhovuje požadavkům Rámcového vzdělávacího plánu, je edice od nakladatelství Fraus. Jiná řada učebnic zatím není na trhu dostupná. Vyučující jsou při přípravách svých hodin výchovy k občanství nuceni sahat i po neučebnicových materiálech. Těchto materiálů je ale naštěstí velké množství. Charakter tohoto předmětu dovoluje učitelům využívat materiály jako je denní tisk, časopisy, různé brožury a publikace od neziskových organizací. Z vlastní zkušenosti můžu doporučit, aby si učitel výchovy k občanství vedl své vlastní portfolio, ve kterém by shromažďoval různé materiály z novin, časopisů, letáků či výstřihky. Portfolio může být členěno tématicky, například podle průřezových témat. Z portfolio může učitel čerpat nápady a inspiraci při přípravě hodin, číst žákům články z novin, které si vystříhl. Výuku to osvěží a žáci se vždycky rádi učí z materiálu, který je autentický.

Dále bych se pokusila vybrat ty nejzajímavější knihy, publikace a jiné materiály, které jsou na trhu dostupné. Materiály budu řadit dle jednotlivých průřezových témat. Chtěla bych upozornit na to, že můj výčet není vyčerpávající, literatury, jež je možné využít při výuce, je nepřeborné množství a mým cílem není jmenovat všechny, nýbrž jen ty, se kterými jsem sama pracovala nebo vyhodnotila jako kvalitní.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Pro výuku o Evropské unii je na trhu dostupný velký počet velmi kvalitních publikací. Velkou část těchto publikací je možno získat zdarma přes síť informačních center Evropské unie v České republice, přes pobočky Europe Direct. Publikace jsou dostupné přes internet, kde si je lze zdarma stáhnout, další možností je osobní návštěva těchto center, kde je možné tyto publikace získat zdarma ve fyzické podobě. Tyto publikace mohou osobně doporučit, jsou velmi kvalitně graficky i obsahově zpracovány, jsou pestré a přehledné. Zde je jen stručný přehled aktuálně dostupné literatury. (Všechny uvedené publikace jsou dostupné na internetové adrese: <http://www.europe-direct.cz/cs/5-ke-stazeni/>)

- *Evropský parlament*
- *Krátký průvodce eurem*

- *S jazyky toho dokážeš více*
- *EU na dosah*
- *Jak funguje Evropská unie*
- *101 otázek o Evropské unii*
- *Co bychom měli vědět o Evropské unii*
- *EU ve 12 lekcích*

Dalšími zdroji pro výuku o Evropské unii se může stát kniha: *Evropská unie v kostce* od dvojice autorek Kateřiny Hlavaté a Evy Krumpholcové, kde lze kromě velmi podrobného přehledu vzniku a struktury Evropské unie najít i velký kvíz s 600 otázkami o Evropské unii.

K výuce globálních souvislostí může vyučující výchovy k občanství sáhnout po publikaci: *Cvičení a hry pro globální výchovu 2* od Grahama Pikea a Davida Selbyho, kde se pod kapitolou č. 5 skýtá mnoho zajímavých námětů pro výuku.

Výchova demokratického občana

Velmi pěkně metodicky zpracovaná publikace od autorek Ivany Procházkové a Evy Raabové s názvem: *Výchova k občanství a demokracii : ukázky úloh a náměty pro výuku občanské výchovy* je velmi užitečným zdrojem materiálů a nápadů pro rozvíjení občanských kompetencí.

Dalším pomocníkem pro výuku výchovy k občanství či průřezového tématu Výchova demokratického občana mohou být velmi zajímavé aktivity z publikace *Cvičení a hry pro globální výchovu 2* od Grahama Pikea a Davida Selbyho. Kapitoly č. 3, 4 a 6 nabízejí různé aktivity s tematikou občanství, rovnosti, povinností a práva, které jsou doplněny o pracovní listy.

Multikulturní výchova

Multi kulti - menšiny v ČR (metodická příručka pro základní školy) je publikace, která má vyučujícím ulehčit zprostředkování multikulturní výchovy na základních školách. Tato publikace se zabývá menšinami v České republice, informace o nich zprostředkovává zábavnou formou skrze obrázky, texty, autentické fotografie či mapky. Součástí knihy jsou pracovní listy jako metodická podpora pro učitele.

Výchova k toleranci a proti rasismu - multikulturní výchova v praxi je publikace, která pojednává o problematice multikulturality a rasismu velmi teoreticky. Její součástí je však i praktická část s názvem: Modelové situace k procvičování, mezi kterými si učitelé mohou vybrat různá cvičení k multikulturní výchově.

Enviromentální výchova

Kam s nimi - Vše o třídění a recyklaci odpadu je publikace, kterou vydalo nakladatelství České televize. Tato publikace doplňuje stejnojmenný pořad České televize vysílaný v roce 2009, který je stále dostupný v jejím internetovém archivu. Tato publikace jejíž součástí je i CD, velmi dobře poslouží všem vyučujícím, kteří chtějí svým žákům zprostředkovat ekologická témata jako jsou třídění odpadů či recyklace.

Velmi zajímavé aktivity k tomuto průřezovému tématu lze najít v knize: *Cvičení a hry pro globální výchovu 1*, konkrétně v kapitole č. 3. Autoři Graham Pike a David Selby zde nabízejí aktivity různého druhu pro různě staré žáky, které lze aplikovat v rámci Enviromentální výchovy v různých předmětech, nejlépe se svým charakterem hodí právě do výchovy k občanství.

Osobnostní a sociální výchova

Publikace od Josefa Valenty s názvem: *Učit se být* zprostředkovává pedagogickým pracovníkům témata a praktické metody, které lze využít pro osobnostní a sociální výchovu na všech základních školách, případně i na školách středních. Metody zde uvedené mohou být velkou inspirací pro vyučující výchovy k občanství, kteří se vypořádávají s průřezovým tématem Osobnostní a sociální výchova, posloužit však mohou i vyučujícím jiných aprobací.

Další kniha od Josefa Valenty, která nese název: *Osobnostní a sociální výchova* se může stát vhodným zdrojem ke stejnojmennému průřezovému tématu. V závěru této publikace jsou podrobně zpracovány nápady do výuky, které spojují téma Osobnostní a sociální výchovy s různými předměty vyučovanými na základních školách.

Dalšími zdroji mohou být již zmiňované knihy: *Cvičení a hry pro globální výchovu 1 a 2*, ve kterých dostalo prostor i průřezové téma Osobnostní a sociální výchova.

Mediální výchova

Publikace autorů Marka Mičienky a Jana Jiráka *Základy mediální výchovy - Rozumět médiím* přináší velmi pěkně zpracované praktické náměty pro výuku Mediální výchovy. Nápady jsou moderní a vycházejí z praktického života žáků. Autoři propojují teorii Mediální výchovy s praxí. Součástí knihy jsou i metodické podpory pro jednotlivé lekce.

Již několikrát zmiňovaní autoři Pike a Selby začlenili do své knihy *Cvičení a hry pro globální výchovu 2* skutečně zdařilé materiály pro výuku Mediální výchovy, které pracují s tématy jako reklama, sdělovací prostředky či fikce a realita.

5.3 Online podpora

RVP – metodický portál

- oficiální portál s metodikou a podporou pro všechny výukové předměty, lze zde najít i přípravy na hodiny výchovy k občanství s propracovanými metodikami a pracovními listy, které mohou sloužit jako přímý zdroj či pouze jako inspirace pro vyučující
- Zdroj: <http://rvp.cz/>

Český helsinský výbor

- v sekci Výukové materiály na levé liště nalezneme odkazy na internetové stránky, jež obsahují materiály pro výuku s tematikou lidských práv, jež jsou dostupné v prostoru českého internetu
- Zdroj: <http://www.helcom.cz/index.php?rid=24&p=1&l=10>

Stručné dějiny Evropy – Velká encyklopedie EU

- na této adrese se nachází materiály k historii evropských zemí, o který se mohou opřít vyučující dějepisu i vyučující výchovy k občanství
- Zdroj: <http://library.muni.cz/EU/html/start1.htm>

Pranostiky na každý den

- tato stránka může být inspirací pro seznámení žáky s pranostikami např. v tématu: roční cyklus
- Zdroj: <http://pranostiky.wz.cz/php/prans.php?mid=1>

Objevy a vynálezy

- tato stránka má vytvořený seznam různých objevů a vynálezů, které ovlivnily způsob života v současném světě, tato stránka může pomoci vyučujícím při přípravě hodin či žákům při práci na referátu

- Zdroj: <http://www.quido.cz/Objevy/>

Senát pro mládež

- tato stránka se může stát skutečným pomocníkem vyučujícího výchovy k občanství, který chce děti seznámit s fungováním Senátu ČR, najde zde velké množství materiálů do výuky, součástí tohoto portálu jsou i kvízy, pexeso, doplňovačky roháčci a hry, které toto téma velmi vhodně doplňují a žáky budou bavit
- Zdroj: <http://mladez.senat.cz>

Historie České republiky

- zde jsou poměrně velmi pečlivě zpracovány kapitoly z české historie, vhodné pro učitele dějepisu i výchovy k občanství
- Zdroj: <http://cr.ic.cz/>

Varianty

- Varianty jsou vzdělávacím portálem společnosti Člověk v tísni, na této adrese naleznete jakési „virtuální portfolio“, které je opravdu bohatým zdrojem pro učitele výchovy k občanství v průřezových tématech Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova či Výchova v evropských a globálních souvislostech
- Zdroj: <http://varianty.cz/index.php?id=17>

Volba povolání – Bud', čím chceš

- e-learningový portál, který děti interaktivní formou seznámí se světem práce, v jednotlivých kapitolách se seznámí se světem financí, studijními možnostmi po základní škole, vlastním sebehodnocením a možnostmi, jak hledat a žádat o práci, jak se buduje kariéra, co to je nezaměstnanost, pracovní trh a jak lze podnikat
- Zdroj: <http://www.volbapovolani.cz/>

Spotřebitelské vzdělávání

- velmi pěkně zpracovaný portál pro výuku o spotřebitelském chování
- Zdroj: <http://www.dolceta.eu/ceska-republika/Mod4/spip.php?mot1>

Genderová rovnost

- on-line dostupná příručka pro vyučující s tématem genderová rovnost
- Zdroj: <http://www.osops.cz/cz/projekty/genderova-rovnost/prirucka-pro-ucitelky-a-ucitele>

Výukové materiály. eu

- internetová stránka, která poskytuje Katalog výukových materiálů pro žáky a učitele, ze kterého si jistě vyberou i učitelé výchovy k občanství
- Zdroj: <http://www.vyukovematerialy.eu/ov.php>

Víra dětem

- tato stránka nabízí texty z Bible pro děti, dále výborně zpracované křesťanské svátky, rébusy. Stránka jistě dobře poslouží všem učitelům, kteří budou s žáky probírat téma křesťanství.
- Zdroj: <http://deti.vira.cz>

Občanská společnost – návod k použití

- tento portál se zabývá vším, co souvisí s občanskou společností, dále nabízí konkrétní hry a techniky na rozvíjení občanských kompetencí u žáků
- Zdroj: <http://obcan.ecn.cz/>

Škola demokratického vzdělávání

- tento portál vzdělávacího projektu Škola demokratického vzdělávání nabízí mnoho užitečných informací, nápadů a pracovních listů pro vyučující výchovy k občanství k výuce o demokracii
- Zdroj: <http://www.skolademokracie.cz/>

Projekt Já, občan

- Sdružení pro výchovu k občanství a demokracii (SVOD) vytvořilo internetovou adresu, kde mohou vyučující najít užitečné metodické náměty a materiály k tématu: demokracie a občanství

- Zdroj: <http://www.ja-obcan.info/>

Czechkid

- vynikajícím způsobem propracovaný interaktivní zdarma dostupný program zabývající se interkulturní a multikulturní výchovou, jež jistě zaujme většinu žáků i učitelů
- Zdroj: <http://www.czechkid.cz/>

Pobavme se o alkoholu

- zajímavý portál, který se zabývá velkým problémem současné české společnosti, alkoholismem. V sekci „učitelé“ si mohou vyučující přímo stáhnout materiály a pracovní listy, které s touto tematikou pracují. Pod sekci „učitelé“ je dostupná rubrika, která je přímo určena učitelům výchovy k občanství.
- Zdroj: <http://pobavme.publix.cz/Domu>

Centrum pro demokratické učení (CEDU)

- tento portál se systematicky věnuje podpoře výuky výchovy k občanství na českých školách, nabízí učitelům různé kurzy a aktivity, které je možno s žáky v rámci tohoto předmětu absolvovat, neméně zajímavé jsou materiály, které tento portál inzeruje
- Zdroj: <http://www.cedu.cz/>

Evropa – Portál Evropské unie

- výborně zpracovaný portál, kde vyučující i žáci najdou téměř vše, co souvisí s Evropskou unií, přes tuto adresu je možné se dostat na různé hry (např. EuropaGO!, Poznejte Evropu, Hra o euru), kvízy a jiné aktivity, prostřednictvím kterých si mohou žáci upevnit své znalosti o Evropské unii
- Zdroj: http://europa.eu/index_cs.htm

Dětská práva

- zajímavý portál s tematikou dětských práv, který nabízí hotové materiály do výuky, které stačí pouze stáhnout a je možno je hned využít ve výuce

- Zdroj: <http://www.detskaprava.cz/pedagog/index.asp>

První kroky

- organizace Amnesty International Česká republika přichází s portálem, který je velmi kvalitně zpracován a nabízí pestrý seznam aktivit s propracovanou metodikou pro všechny učitele výchovy k občanství, kteří chtějí své žáky seznámit s problematikou lidských práv
- Zdroj: <http://www.amnesty.cz/vychova/index.html>

Politeia – Výchova demokratického občana

- tento portál přichází s nabídkou vzdělávacích materiálů, které jsou určeny jak pro vyučující výchovy k občanství tak i pro třídní učitele, kteří koordinují činnost třídních parlamentů. Některé materiály je možné stáhnout si zdarma, některé za poplatek.
- Zdroj: <http://www.politeia.cz/>

Hranostaj

- tato internetová adresa nabízí nepřehledné množství nápadů na různé hry, které mohou být využity v hodinách výchovy k občanství ale i ve všech ostatních předmětech například ve chvíli, kdy zbývá pár minut do konce hodiny, ale už nemá význam začínat s novou látkou.

Zdroj: <http://www.hranostaj.cz/>

Závěr

Cílem této práce bylo shromáždit a porovnat argumenty, které dokládají význam předmětu výchova k občanství pro současnou českou společnost. Dalším cílem bylo vytvořit seznam učebnic, neučebnicové literatury a jiných zdrojů, kterých mohou učitelé využít pro moderní a efektivní výuku. Abych vše doložila vlastními inspiracemi, zmínila jsem se již v úvodu, že se pokusím vytvořit vlastní původní materiály, které mohou v budoucnosti posloužit jiným učitelům jako praktický námět pro jejich výuku a které zkonkretizují moji představu o výuce výchovy k občanství.

V úvodu jsem si položila hypotézu, že výuka směřující k naplnění občanských kompetencí je v českém školství prozatím nedostatečná. Absolvováním průběžné, následně pak souvislé pedagogické praxe a testováním vlastních metodických listů vytvořených pro potřeby této práce jsem získala cenné zkušenosti. Bohužel nestačí stále na to, abych mohla potvrdit nebo vyvrátit hypotézu položenou v úvodu práce, která zněla, že výuka směřující k naplnění občanských kompetencí je na českých školách zatím nedostatečná. Moje zkušenosti jsou prozatím rozporuplné a nejednotné. Na jedné straně jsem si všímala reálné proměny charakteru výuky výchovy k občanství, výuka byla moderní, využívala nové metody práce, aktuální materiály a byla vztahena k reálnému životu. Na straně druhé jsem byla rozčarována z absolutně nedostačující hodinové dotace, která je na školách tomuto předmětu předepisována. Přesvědčila jsem se, že hodinová dotace týdně tomuto předmětu skutečně nestačí. Bylo pro mě příjemným překvapením, že děti byly na výuce zainteresovány a volená témata je zajímala a podněcovala k živé diskusi, čehož ale bohužel vyučující nemohli využít, protože je vždy tlačil čas a byli nuceni redukovat učební látku na opravdové minimum. Tento fakt je podle mého názoru jedním z důvodů, proč se čeští učitelé tak často uchylují k tradiční frontální výuce, je to totiž nejjednodušší forma, při které lze děti seznámit s mnoha informacemi v omezeném čase. Nevýhodou je, že při této formě výuky přijímají žáci poznatky pasivně a v hlavách jim zůstane jen málo z látky, kterou učitel vyložil. Vhodnější je tedy volba nějaké z aktivizačních metod jako je dramatizace, brainstorming, skupinová práce, projektový den, které jsou efektivní a zábavné, bohužel ale také náročné na čas, kterého mají vyučující poskrovnu. Ve veřejných debatách a médiích je stále více a více zmiňována důležitost školního předmětu výchova k občanství pro formování postojů budoucích českých občanů, bohužel to ale stále nic nemění na tom, že ve výukových plánech zůstává tento předmět podhodnocen a zastoupen většinou jednou výukovou hodinou za celý týden pro každý ročník druhého stupně základní školy. Na některých školách, které

jsem během praxe poznala, vidím skutečný posun vpřed. Když porovnám výuku, která probíhala za mých školních let, musím říct, že se mnohé změnilo. Učitelé dnes mají k dispozici mnohem více materiálů a zdrojů, které mohou velmi efektivně ve výuce využívat a činit výuku pestřejší. Co mi občas v hodinách chybělo je pestrost organizace práce žáků. Přesvědčila jsem se, že žáci jsou ve většině případů zvyklé na pasivní přijímání poznatků a že aktivní způsob osvojování poznatků jim činí potíže. Většina tříd, které jsem poznala, nejsou příliš zvyklé na skupinovou práci, neumí si práci rozdělit, neumí pracovat v klidu a z tohoto důvodu nemůže být cíl hodiny zcela naplněn. Musím však upozornit, že jsem se setkala i se třídami, kterým jiný typ práce než frontální výuka nečinil potíže, a práce v takových třídách byla opravdu velmi příjemná a podnětná.

Co se týká naplnění nebo nenaplnění cílů, které jsem si položila v úvodu, myslím, že můžu být se svou prací spokojená. Podařilo se mi vytvořit materiály (přípravy na hodiny), ze kterých mám pocit, že žáky zaujaly a většině z nich se líbily. Seznam materiálů učebnicového i neučebnicového typu se mi, myslím, podařilo vytvořit velmi slušný a pestrý, a odvážím se říci, že by se mohl stát skutečným pomocníkem vyučujících pro tvorbu výukových plánů. Mohl by jistě stejně dobře posloužit i posluchačům občanské výchovy na pedagogických fakultách při absolvování povinných pedagogických praxí. Co se týká cíle prvního, doložení argumentů, které by podložily významnost předmětu výchova k občanství pro žáky druhého stupně základní školy, myslím, že i v tomto případě mohu být spokojená. I když připouštím, že cíl jsem nesplnila v plném rozsahu, a to proto, že jen argumenty a názory, které by byly třeba na splnění tohoto cíle, by vydaly svým obsahem na další diplomovou práci. To z toho z důvodu, že v posledních letech vyšlo velké množství literatury, která se tímto tématem zabývá, a s ohledem na téma této diplomové práce nebylo v mých silách všechnu dostupnou literaturu prostudovat.

Byla bych moc ráda, kdyby metodické listy s přípravami hodin výchovy k občanství, které jsem sama vytvořila, posloužily i jinak, než jen jako součást této diplomové práce. Potěšilo by mě, kdyby tyto přípravy inspirovaly jiné vyučující a rozhodli se je ve svých hodinách využít. Aby se k materiálům dostala i širší studentská a učitelská veřejnost, budu přemýšlet o jejich umístění na učitelský portál - www.rvp.cz a studentský portál - www.eamos.cz.

Summary

The aim of this work was to collect and compare arguments that would support the importance of the subject „civics“ for the present czech society. Other aim was make list of schoolbooks and other resources, which could the teachers use for modern and effective teaching. Already in the introduction I remarked, that I would try to make my original material, which would concretize my idea about teaching „civics“ and which could help to another teacher as an inspiration in the future.

In prologue I gave the hypothesis, that the teaching quality, which is oriented to fulfill of civics competences, is insufficient in the czech school system in the present. Going through running practice and later on continuous obligatory practice and also by proofing of my original methodical leafs I gained a lot of worthful experience. These experiences are still not sufficient to vindication or disprove the hypothesis about the insufficient quality teaching on czech elementary schools in the subject „civics“. My experiences are for the present contradictory and disunited. On one hand I paid attention to real transformation of teaching of „civics“ - the teaching was modern and new work methods were used, up-to-date materials and the teaching were related to real life. On the other side I was disillusioned of absolutely insufficient imposed amount of teaching hours for the subject „civics“. This teaching hour quota is not enough for this subject. I was pleasantly surprised, that pupils were interested in learning and the selected themes were interesting for them. The pupils wanted discuss, but there wasn't any time for discussion. The teachers had to reduce the subject matter on minimum level. This fact is in my opinion one of the reasons, why czech teachers of „civics“ so often use the traditional frontal teaching. This is the simplest way, how to teach the pupils a lot of new information in limited time. The disadvantage of this method is fact, that the pupils remember smaller amount of subject matter that was explained during the lesson. More suitable would be choice one of some active method like dramatization, brainstorming, group work, project day. These methods are effective and entertaining. Unfortunately these methods are demanding on time and the teachers haven't got much time to spare. In public discussions and public media, there is a rumor about the importance of school subject „civics“, however this situation changes nothing on the fact, that this subject is permanently underestimated in teaching plans and represented only one hour a week. On some schools, which I got to know during my practice lessons, I see the moving ahead. When I compare the teaching, when I did study and current teaching, I must say, much was changed. Nowadays the teachers have much more

materials and resources, from which they can get the inspiration for teaching. With these sources they can make the teaching more interesting. The pupils are used to passive listening to teacher instead of active receiving pieces of knowledge. Majority of classes are not too accustomed to group work, they cannot split the work, they cannot work silently and for that reason the target cannot be met.

Concerning my goals for this work I have fulfilled all of them. I am most satisfied with the materials for lesson preparations. Most of the pupils liked the materials. I made varied list of material resources for teaching of „civics“. The list could be helpful for teachers and students of the pedagogical faculty. Another task was to find some support for the importance of the subject „civics“. I can be satisfied with this point too, because I went through available books, but it wasn't able to read it all, because in the past few years large amount of publication was published. Amount of arguments and opinions for this topic could be used for another diploma work.

I would be happy, if my preparations would be used not only as a part of this diploma work, but also as an inspiration for another teachers. I would like to get this preparation among teachers and students of pedagogical faculty and improve the quality of teaching and I would be happy, if they use these preparation in their lessons. I am thinking of placing these preparations on some web pages – www.rvp.cz and www.eamos.cz.

Seznam použité literatury

- Bodnárová, D. Multi kulti: menšiny v ČR: metodická příručka pro základní školy. Olomouc : Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, 2009. ISBN 978-80-254-5225-7.
- Daněk, B. Úvod do studia učitelství občanské výchovy na II. stupni základních škol. Liberec: Technická univerzita, 2002. ISBN 80-7083-616-4.
- Dostálová, R., Václavíková, K. Výchova k demokracii, konstitucionalismu a občanství. Olomouc: PF Univerzita Palackého, 1998. ISBN 80-7067-964-6.
- Dopita, M., Hrachovcová, M. Výchova k demokracii v transformující se společnosti. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0306-4.
- Hlavatá, K., Krumpholcová, E. Evropská unie v kostce. Praha: Jan Vašut, 2008. ISBN 978-80-7236-665-1.
- Horká, H. Výchova pro 21. století: koncepce globální výchovy v podmínkách české školy. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-85-0.
- Hrachovcová, M., Staněk, A.: Občanská výchova v globalizující se společnosti. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0475-3.
- Kroupová, A. Hledání evropské identity a občanských hodnot v evropských školách. In: Sapík, M. Evropská dimenze výchovy k občanství. České Budějovice: PF JČU, 2002. ISBN 80-7040-589-9.
- Malina, J. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie. In: Dohnalová, M. Občanská společnost: minulost - současnost - budoucnost. Brno: Nauma, 2003. ISBN 80-86258-48-3.
- Mičienka, M., Jiráček, J. Rozumět médiím. Praha: Partners Czech, 2006. ISBN 80-239-6762-2.
- Pavličíková, H. Výzvy dneška pro výchovu k občanství II.: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, enviromentální výchova. České Budějovice: PF JČU, 2006. ISBN 80-7040-897-9.

- Pike, G., Selby, D. Cvičení a hry pro globální výchovu 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-629-2.
- Pike, G., Selby, D. Cvičení a hry pro globální výchovu 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-630-8.
- Piřha, P. Úvod do výchovy k občanství: knížka pro učitele a veřejnost. Praha: Orbis, 1992.
- Procházková, I., Raabová, E. Výchova k občanství: ukázky úloh a náměty pro výuku občanské výchovy. Praha: UIV, 2001. ISBN 80-211-0407-4.
- Stará, J. Výchova k demokratickému občanství v primární škole. In: Vacek, P. Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000. ISBN 80-7041-148-1.
- Šišková, T. Výchova k toleranci a proti rasismu: multikulturní výchova v praxi. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.
- Šťastná, J. Kam s nimi – Vše o třídění a recyklaci odpad. Praha: Česká televize, 2007. ISBN 80-85005-72-7.
- Tuček, M. a kolektiv. Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-22-9.
- Valenta, J. Osobnostní a sociální výchova. Praha: AISIS, 2006. ISBN 80-239-4908-X.
- Valenta, J. Učit se být: témata a praktické pro osobnostní a sociální výchovu na ZŠ a SŠ. Praha: AISIS, 2003. ISBN 80-86106-10-1.

Seznam použitých internetových zdrojů

- Horská, V. Pojetí vzdělávacího oboru Výchova k občanství v RVP ZV [online]. RVP – metodický portál, 2004. [cit. 2010-01-03]. Dostupné na WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/77/POJETI-VZDELAVACIHO-OBORU-VYCHOVA-K-OBCANSTVI-V-RVP-ZV.html/>
- Hrkal, M. České reklamní slogany [online]. 2009. [cit. 2010-03-29]. Dostupné na WWW: <http://marekhrkal.cz/reklamni-slogany.htm>
- Kotásek, J. a kolektiv. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice [online]. 2001. [cit. 2009-12-19]. Dostupné na WWW: <http://www.vuppraha.cz/soubory/bilakniha.pdf>
- Pehe, J. Jakou roli má stát v demokracii [online]. 1999. [cit. 2009-12-18]. Dostupné na WWW: <http://www.pehe.cz/clanky/1999/jakou-rolu-ma-stat-v-demokracii>
- Procházková, I. Mezinárodní výzkum čtenářské gramotnosti a jeho výsledky v ČR [online]. RVP - metodický portál, 2006. [cit. 2010-02-23]. Dostupné na WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/448/MEZINARODNI-VYZKUM-CTENARSKE-GRAMOTNOSTI-A-JEHO-VYSLEDKY-V-CR.html/>
- Šlégl, M., Šanda, J. Tomáš Garrigue Masaryk [online]. [cit. 2009-11-11]. Dostupné na WWW: <http://masaryk.slegl.cz/dilo.htm>
- Bílá kniha - Národní program rozvoje vzdělávání [online]. MŠMT ČR 2002. [cit. 2010-04-10]. Dostupná na WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>
- České školství se nelepší, ukázalo mezinárodní srovnání [online]. Inovace.cz, 2007. [cit. 2010-02-23]. Dostupné na WWW: <http://www.inovace.cz/zajimavosti/ceske-skolstvi-se-neleps-i--ukazalo-mezinarodni-srovnani/>
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, verze 2007 [online]. MŠMT ČR, 2007. [cit. 2010-04-10] Dostupná na WWW:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-verze-2007>

- Výchova k občanství ve školách v Evropě [online]. Eurydice, 2005 [cit. 2009-12-19]. Dostupné na WWW: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/055CS.pdf
- Vzdělávací program Národní škola [online]. 1997. [cit. 2010-04-10]. Dostupný na WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavaciho-programu-narodni-skola-cj-15724-97-20>
- Vzdělávací program Obecná škola [online]. 1997. [cit. 2010-04-10]. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavaciho-programu-obecna-skola-cj-12035-97-20-vcetne-vsech-zmen-a-dopluku-1-cast-pro-1-5-rocnik-aktualizace-k-1-zari-2007>
- www.kava-caje.cz/kava-mleta-katskupmleta.php
- <http://www.licitatii-electronice.ro/produse/detalii-produs.aspx?pid=13322>
- <http://www.redakce-milka.estranky.cz/>
- <http://medialne.etrend.sk/reklama-clanky/znacky-co-prezili-socializmus-3.html>
- <http://www.britsuperstore.com/acatalog/Vanish.html>
- http://www.dadaplus.sk/produkty/kategoria/alkoholicke_napoje//S-120/
- <http://www.sportbezbarier.sk/pomahaju-nam/>
- <http://www.pojihoceskychzamcich.net/partneri.html>
- <http://www.nysportsjournalism.com/pg-nfl-ryan9289/>
- <http://www.drinkhacker.com/2009/03/15/review-jameson-irish-whiskey/>
- <http://www.drogerielevne.cz/prasky/c-1117/>
- <http://auto-vrakoviste.ic.cz/>
- <http://rizzojn.wordpress.com/2008/08/05/manscaping-review-5-old-spice-edition/>

- http://plzensky.denik.cz/zpravy_region/plz-modafen-na-obcanku-20081108.html
- <http://obi.tym.cz/?p=1>
- <http://www.impuls.cz/soutez/orion-cokoladove-stesti-v-kazde-rodine/70?page=28>
- <http://www.duetsblog.com/articles/law-suits/>
- <http://rabas.ezin.cz/tipy-pro-vyhledavace-a-vase-stranky.a29.html>
- <http://www.uvalawblog.com/2009/11/15-minute-review-kentucky-fried-chicken.html>
- <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/20556223060001-kam-s-nimi/>
- <http://podlesin.eu/Odpady/trideni-plastu/>
- <http://www.tridime-vysocina.cz/skoly-hry/tvcdc252ilfoto.html>
- <http://odpadkovykos.cz/trideni-odpadu/>
- <http://www.tridime-vysocina.cz/skoly-hry/tvcdc252ilfoto.html>
- <http://www.libis.cz/tetram.jpg>
- http://www.sompo.cz/tech/kont_tko.gif
- <http://www.stredoceske-odpady.cz/>
- http://www.madonarosa.sk/obr/v/sampus_de_luxe.jpg
- http://www.inovacnipodnikani.cz/views/media/images/articles/1263456653_noviny.jpg
- <http://www.a-cesky-krumlov.com/data/Image/38.jpg>
- <http://i.iinfo.cz/urs/dell-krabice-117906189245888.JPG>
- http://www.masiv-nabytek.cz/img_sort/DD2729.jpg
- <http://magazin.mattoni.cz/images/magnesia/magnesia-1.5.jpg>
- <http://www.delimarket.sk/admin/media/foto/full/Cinzano%20Bianco,%202011.jpg>
- http://www.topzena.cz/articles/images/2_admin/1072-casopis_zena_a_zivot.jpg

- <http://www.kancelarske-zbozi.cz/img/article/t/1718.jpg>
- <http://www.logbal.cz/img/products/8595067300955.jpg>
- http://lightscribe.uzasne.cz/img/obsah/cd_verbatim_b.jpg
- http://ekolist.cz/velkeobrazky/energie/spotrebice/zarovka01_z.png
- <http://www.trakturky.unas.cz/kalendar.jpg>
- <http://tmp.aktualne.centrum.sk/soumar/img/1054/26/10542678-tesco-igelitka.jpg>
- http://www.spar.cz/pictures/vyrobky/_SPAR-Mouka-hladka.jpg
- <http://files.dalmatho.cz/200000640-202c221265/Evradog%20konzerva.gif>
- http://www.samoleceni.cz/image_pdk.php?pdk=3600010010869
- http://www.damedis.com/eshop/mainItemImage/Obal_na_1_CD_cerny_Jewel.jpg
- <http://www.bbc.co.uk/comedy/familyguy/>
- <http://www.larrywalkemeyer.com/blog/2009/09/trash-can-habits.html>
- <http://trid-odpad.falconis.cz/>
- <http://www.myspace.com/mattsellsprofile>
- <http://www.actionfigureinsider.com/main/star-wars-sneak-peek-of-toy-fair-2010>
- <http://www.promotym.cz/lindt.php>
- <http://pizza-presto-chrudim.cz/>
- <http://in10words.wordpress.com/2009/10/08/oktoberfest-in-10-words/>
- <http://www.labuznik.com/article.php?ID=96>
- <http://whatsinbiz.wordpress.com/2008/06/>
- http://blogs.trb.com/features/consumer/shopping/blog/2007/09/ikea_a_billboard_is_up.html
- <http://mobiles.yc.cz/index.php?id=7&n=nokie-3250>

- <http://www.bio-life.cz/clanky/zdrava-vyziva/jak-se-vyznat-v-tucnych-syrech.html>
- <http://www.trekearth.com/gallery/Europe/Spain/Andalucia/Malaga/Torremolinos/photo984883.htm>
- <http://servis-restaurace.gastronews.cz/o-rozvratu-nizozemske-kuchyne>
- <http://www.vlo.gliwice.pl/wok/?strona=sw&co=slowo>
- <http://eurotrip.radoviny.net/?p=136>
- <http://www.msnbc.msn.com/id/21762504/>
- <http://www.janeta.cz/londyn.html>
- <http://www.bartender.com/2calendar/cal-2006/cal-0306.htm>
- <http://www.vitejte.cz/objekt.php?oid=694&j=cz>
- <http://cervejaecoisademulher.wordpress.com/category/stella-artois/>
- <http://www.wikyweb.net/Aboutme2.htm>
- <http://agro.biodiver.se/2007/06/the-sweet-smell-of-agricultural-biodiversity/>
- http://www.cojeco.cz/index.php?id_desc=39483&s_lang=2&detail=1
- http://agrino.org/esc/2009/eurovision_2009_switzerland.html
- <http://www.vlajky-statu.cz/usa/175/velka-britanie/200>
- <http://www.ilts.cz/cs/clanek/preklady-francouzstina>
- http://www.mcoho.org/services/ed/foreign_investment.html
- <http://www.statnivlajky.cz/nizozemsko>
- <http://www.mediafax.cz/zahranici/2834566-Nemecko-oplakava-obeti-sileneho-strelce-vlajky-visi-na-pul-zerdi>
- http://www.auto-samolepky.cz/product_info.php/cPath/21_71/products_id/704
- http://vlajky-statu.luksoft.cz/evropa/belgicka_vlajka.php

- <http://lite.cojeco.cz/img.php?id=671>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Map_of_Europe_%28political%29.png
- <http://www.mlp.cz/janacek.php>
- <http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=681>
- http://old.radio.cz/cz/html/hudba_romantismus.html
- <http://www.kontaktnicocky.wbs.cz/Clanky-a-zajimavosti.html>
- <http://www.vitejte.cz/objekt.php?oid=239&j=cz>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Tom%C3%A1%C5%A1_Ba%C5%A5a
- http://www.mzv.cz/bratislava/cz/informace_o_cr/statni_symboly_cr/index.html
- http://www.narmyslenka.cz/search.php?rskolik=15&rskolikata=3&rstext=all-phpRS-all&rsautor=nic&rstema=11&rskde=vse&rsvelikost=sab&rsrazeni=datum_90
- <http://www.mediafax.cz/politika/2887322-Predseda-snemovny-Vlcek-vyhodil-Kavana-i-Lastuvku>
- <http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=1861>
- <http://maps.google.cz>
- <http://www.cesky-jazyk.cz/slohovky/charakteristiky/muj-idealni-partner.html>
- http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/drama/responding/roleonwallrev_print.shtml
- <http://www.czechkid.cz/>
- <http://ucebnice.fraus.cz/obcanska-vychova-rodinna-vychova/>
- <http://rvp.cz/>
- <http://www.helcom.cz/index.php?rid=24&p=1&l=10>
- <http://library.muni.cz/EU/html/start1.htm>
- <http://pranostiky.wz.cz/php/prans.php?mid=1>

- <http://www.quido.cz/Objevy/>
- <http://mladez.senat.cz>
- <http://cr.ic.cz/>
- <http://varianty.cz/index.php?id=17>
- <http://www.volbapovolani.cz/>
- <http://www.dolceta.eu/ceska-republika/Mod4/spip.php?mot1>
- <http://www.osops.cz/cz/projekty/genderova-rovnost/prirucka-pro-ucitelky-a-ucitele>
- <http://www.vyukovematerialy.eu/ov.php>
- <http://deti.vira.cz>
- <http://obcan.ecn.cz/>
- <http://www.skolademokracie.cz/>
- <http://www.ja-obcan.info/>
- <http://pobavme.publix.cz/Domu>
- <http://www.cedu.cz/>
- http://europa.eu/index_cs.htm
- <http://www.detskaprava.cz/pedagog/index.asp>
- <http://www.amnesty.cz/vychova/index.html>
- <http://www.politeia.cz/>
- <http://www.hranostaj.cz/>